

IRODALMI

EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

BUDAPEST, 2013. III. évfolyam 2. szám

ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.

**Tulajdonos: Bárdos László, Fetykó Judit
MINDEN JOG FENNTARTVA**

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül bocsátják a folyóirat rendelkezésére.

IRODALMI EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

BUDAPEST, 2013.
III. évfolyam 2. szám

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
1144 Budapest, Csertő park 2. IV/43
Tel: 06 30 448 99 06

FŐSZERKESZTŐ:
FETYKÓ JUDIT

LEKTOR-KORREKTOR:
BÁRDOS LÁSZLÓ PhD

TECHNIKAI MUNKATÁRS:
NAGY ZOLTÁN
SÁROSI JÓZSEF

ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.
Tulajdonos: Bárdos László, Fetykó Judit

MINDEN JOG FENNTARTVA

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül bocsátják a folyóirat rendelkezésére

Ajánlott lapok

Ambroozia

www.ambroozia.hu

Barátok Verslista

<http://portal.verslista.hu>

Börzsönyi Helikon

<http://www.retsag.net/helikon/lap.htm>

CanadaHun

<http://canadahun.com/>

FullExtra

<http://www.fullextra.hu/>

GRAMOFON

<http://www.gramofon.hu/>

HETEDHÉTHATÁR

<http://hetedhethatar.hu/>

Irodalmi Rádió

<http://irodalmiradio.hu/>

Kaláka

<http://www.kalaka.com/>

Magyar Elektronikus Könyvtár

<http://mek.oszk.hu/>

Mercator Stúdió

<http://www.akonyv.hu/>

Országos Széchényi Könyvtár

<http://www.oszk.hu/>

Versmondó

<http://www.versmondo.hu/afolyoiratrol>

Kamarás Klára honlapja

<http://sidaversei.homestead.com/>

Kenyeres Zoltán honlapja

<http://sites.google.com/site/kenyereszoltan/>

Kotaszek Hedvig honlapja

www.kotaszekhedvig.5mp.eu

Péter Erika honlapja

<http://petererika.mindenkilapja.hu/>

Ajánlott megjelenések a MEK-en

(a jelzett oldalakhoz tartozó kapcsolódó oldalakon elérhetők a szerzők további művei)

BÁRDOS LÁSZLÓ: *Szóérintő*

<http://mek.oszk.hu/08800/08805/>

BODÓ CSIBA GIZELLA: *Válogatott versek*

<http://mek.oszk.hu/10400/10429/index.phtml>

FETYKÓ JUDIT: *Epreskert*

<http://mek.oszk.hu/06000/06084/>

HORVÁTH-HOITSY EDIT: *Így életem itt...*

<http://mek.oszk.hu/11500/11558>

KAMARÁS KLÁRA: *Álmok útján*

<http://mek.oszk.hu/07100/07157/index.phtml>

KASKÖTŐ ISTVÁN: *Az öreg Joe*

<http://mek.nif.hu/09200/09216/index.phtml>

PÉTER ERIKA: *Túlhordott ölelés*

<http://mek.oszk.hu/08300/08362/html/index.html>

UMHAUSER FERENC: *A felfedezését váró költő*

<http://mek.oszk.hu/10500/10525/>

TARTALOMJEGYZÉK

BALOGH ÖRSE	39, 40, 74
BÁRDOS LÁSZLÓ.....	63
BÁRDOS LÁSZLÓ.....	87
BODÓ CSIBA GIZELLA	70, 71
BOÓR JÁNOS.....	76
CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET	75
CSELÉNYI BÉLA	38
EDGAR ALLAN POE	61
FÉNYESI TÓTH JÁNOS.....	34
FETYKÓ JUDIT.....	88
FÖLDESDY GABRIELLA.....	43
FÜZY MOLNÁR ZOLTÁN.....	55, 59
GYÖRGYPÁL KATALIN	24
HEPP BÉLA	35
HORVÁTH-HOITSY EDIT	46
KAMARÁS KLÁRA.....	33
KASKÖTŐ ISTVÁN	25
KEGLOVICH T. MILÁN	6, 93
KETYKÓ ISTVÁN	54
KÓ-SZABÓ IMRE.....	72
KREISCHER-RUSZIN NELLY	42
MÁNDY GÁBOR.....	85
MESTER GYÖRGYI	64
MÉSZÁROS MÁRTA	86
NYERGES GÁBOR ÁDÁM	60
NYIRI PÉTER.....	56
ÓDOR GYÖRGY.....	36
PÁVEL COLTON ISTVÁN.....	32
PAYER IMRE	7
PÉTER ERIKA	37
PETRENCE SÁNDOR.....	69
PROSSZER GABRIELLA JÚLIA.....	81
RÓNAY LÁSZLÓ	21
SÁRKÖZI LÁSZLÓ	45
SZ. PÖRDY MÁRIA.....	47
TAKÁCS ZSUZSA	15, 16, 17, 19, 20
UMHAUSER FERENC.....	82
VASADI PÉTER.....	23
VERASZTÓ ANTAL.....	41
VIHAR BÉLA	13
VIHAR JUDIT	8
ZAWAWI MIRJAM.....	70, 71

A halott madár

KEGLOVICH T. MILÁN grafikája

PAYER IMRE

Az ámbrás cet

Az ámbrás cet lassan lebegteti
farokuszonyát az óceánban.
Én addig villamosozom.
Pereg az idő. Pereg a menetrend.
Amíg erre gondolok, az ámbrás cet
a hatodik tintahalat falta fel.
Az ámbrás cet nem tud
Melville-ről és Moby Dickről.
Rájuk gondolok a villamoson.
Az ablaküvegen visszaverődve se
látom az ámbrás cetet.
Ő lát engem valahogyan –

Metamorfózis

A mozdulatlan, árnyék borította völgyből,
elnyúlt süppedésből sóhajtván
a futó lábak sebesen, sebesen, sebesen.
Sóhajból morgás, üvöltés.
A lépés előtti ösvénydarab villószik.
Fel! Fel! Fel!
Mögötted a szürke semmi.
Felérsz, kiemelkedsz.
Eszmélet napsütötte sávja.
Forró fényesség dörömböl benned.
Nem állsz meg.
Tüzet köp a menny.
Ugrasz, ugrasz, mintha szétszaggatottan

VIHAR JUDIT

Halálos szerelem és szívós élni akarás Sindó Kaneto kései filmjeiben

A japán irodalmi hagyaték életben tartása a Délutáni végrendelet és az Élni akarok című filmekben

A japán filmrendezők alkotásaikban gyakran fordulnak a japán irodalom remekműveire és a hagyományos japán folklórhoz. De a japán írók is sokszor merítenek elődeik műveiből, elég csak felidézni *Akutagava Rjúnoszukét* (1892-1927), aki a 20. század elején többször is a 11. századi Kondzsaku monogatari történeteit használta fel írásaiban. A két japán Nobel-díjas író, *Kavabata Jaszunari* (1899-1972), aki 1968-ban és *Óe Kenzaburó* (1935), aki 1994-ben nyerte el a kitüntetést, a hagyományos japán szépség ill. a japán folklór művészi ábrázolásáért kapta a jutalmat. A nagy japán filmrendezőkre, *Mizogucsira* (1898-1956), *Kuroszavára* (1910-1998) szintén ez jellemző, s nyugodtan állíthatjuk, hogy a száz esztendőskorában idén elhunyt Sindó Kanetóra (1912-2012) is.

Hosszú és nagy ívű pályája kései szakaszában 83 és 87 évesen alkotta meg a *Gogo no juigondzsót*, vagyis a Délutáni végrendeletet és az *Ikitai* vagyis az *Élni akarok* című szimbolikus erejű filmjeit. Ezekben a japán irodalom jelentős alkotásainak hatását, megjelenítését láthatjuk. A Délutáni végrendeletben inkább a japán dráma, s ezen belül is *Csikamacu Monzemon* (1653-1725) kettős szerelmi öngyilkosságokról szóló darabjai, főként a *Kettős szerelmi öngyilkosság Amidzsima szigetén* (1720) hatása érvényesül, az *Élni akarok* viszont inkább a lírából, a *Jamanba* című nó-darabból, *Fukazava Sicsiró* (1914-1987): *Zarándokének* (1956) című novellájából, *Janagita Kunio* (1875–1962) művéből, a *Tóno monogatariból* (1912) merít. Ehhez hasonló elbeszélés Magyarországon is megjelent, *Sánta Ferenc* (1927-2008): *Sokan voltunk* (1954) című novellája a háború előtti Magyarországon a Büdös barlangba meghalni menő öregek sorsát jeleníti meg. A Délutáni végrendelet a szerelem örök hatalmának himnusza, míg az *Élni akarok* a halál feletti győzelem apoteózisa.

Sindó kedveli az ellentétes ábrázolásmódot, így a halálon túl is győzedelmeskedő szerelem, a halál előtti szenvedések elől menekülő idős pár felmagasztosulását, az élet szeretetét a film végén felszálló piros léggömb jelképezi a Délutáni végrendelet című filmjében. Az *Élni akarok* című film maga is kétpólusú. Ezt világosan érzékelteti Sindó azzal, hogy a régi történetet fekete-fehérben, a mi korunkat viszont színes képekkel mutatja be.

Az *Élni akarok* című film elején a főszereplő idős férfi egy könyvből, *Janagita Kunio* néprajztudós munkájából olvas fel, aki az *Ubaisi-ről*, azaz *Öregasszonykőről* tesz említést, amely az 1252 m magas Nagano megyei Ivaki hegy, vagyis az *Ubaszute* hegy környékén van. A legenda szerint a hegyen ott hagytak egy öregasszonyt, aki minden akadályt legyőzve végül kővé változott. *Janagita* szerint erről a helyről először a *Kokinvakasú* 'Régi és új dalok antológiája' (1220–1240) tesz említést az egyik tankában, vagyis rövid japán versben. A 31 szótagból, helyesebben morából és öt sorból álló *tanka* a holdfény által megvilágított hegyet jeleníti meg. A *tanka*, a korai japán költészet legkedveltebb műfaja legtöbbször valamilyen

évszakra utal. Ebben a tankában a hold az, amely az őszt asszociálja számunkra, ugyanis a telihold éppen ősszel a legszebb, legfényesebb. Nem véletlen, hogy az ős szerepel ebben a versben, hiszen ez az évszak az elmúlás jelképe.

「わが心/慰めかねつ/更級や/姨捨山に/照る月を見て」

Waga kokoro

nagusa mekanetsu

Sarashina ya

Ubasute yama ni

teru tsuki wo mite

Szívmelengető
érzés tölti el lelkem,
ha Szarasina
falva s Ubaszute hegy
fölött felragyog a Hold

A legenda később a Jamanba című nó-drámában jelenik meg, melynek szerzője valószínűleg Zeami Motokijo (1363-1443), a nó legnagyobb mestere. A nó, melyet gyakran japán operának is szoktak nevezni, a feudális arisztokrácia kedvelt műfaja volt. Az eredetileg 'képeség, tehetség' jelentésű, zenét, táncot és beszédet magában foglaló nó alapja az utánzás, melynek segítségével a színész a nézőben asszociációkat ébreszt fel, érzelmeket vált ki. Mindezek az érzések a közönségben harmonikus egyensúlyba kerülnek. A nó másik jellemzője a júgen, az a szavakkal alig kifejezhető jelenség, melyet Zeami, aki a nó teoretikusa is volt, a Kadensó című művében így fogalmaz meg: a júgen olyan, mint mikor a tenger hullámain hánykolódó csónakban ülve figyeljük a felhők mögé húzódo vadludak röptét. A nó mélységesen lírai, itt minden illuzórikus, s az egész élet álomnak tűnik.

A nó-színházban egymás után több darabot is adtak elő. Mivel a nóban erős buddhista hatás érvényesül, az ötös szám igen jellemző. Egy-egy alkalommal öt darabot adtak elő egymás után. A Jamanba című nó ötödik, záródarabként előadott mű, az ötödik nó-darabban pedig mindig valamilyen démoni, ördögi, gonosz hős szerepel. A Jamanba a hegyi öregasszony megtestesítője, nem igazán gonosz lény, hanem átmenetet képez a bóthiszatva (olyan megvilágosult lélek, amely itt maradt a földön, hogy másokat segítsen) és egy démonikus lény között. Erősen érződik alakján az eredendő japán vallás, a sintó természetimádatának szellemisége is. A nóban mindent áthat valami isteni szépség, a dolgokat láthatatlan belső fény világítja be, ez a *szabi*. A *vabi* pedig a tárgyak megmunkálásának igényes egyszerűsége. Minden kiegészíti egymást. Az egész világot az ellentétek kettőssége hatja át. Sötét és világos, kilégzés és belégzés, női és férfi, jin és jang. Amikor a legsötétebb jin ponthoz érünk, ott lesz a legvilágosabb. Ha a legvilágosabb pontot érjük el, ott lesz a legsötétebb. „Jó és rossz nem különböznek egymástól. A hamis és az igaz ugyanaz.” Mondja ki a *Vimalakirti szútra*, melyet a japánok a legfontosabb szútrának tartanak. Az abszolút valóság szemszögéből nézve minden dolog azonosnak számít. És ez hangzik el a Jamanba című nóban is Kemenczky Judit fordításában, amikor a hegyi boszorkány eltáncolja a híres kusze táncát:

A tévelygő kismadár
hívogató hangjai, a fejszecsapások
távoli visszhangjai
a szorongást elűzik;
a hegyekre lassan a béke csöndje száll.
A Hegyi Boszorkány
nem ismeri szülőhelyét,

nincs otthona,
csak felhők és folyók követik,
nem hagyja el
a hegyek belsejét.

*

Ez a dal nevemet ünnepli,
Énekelned és táncolnod dicsőség;
a művészet és képzelet alkotásai
Buddha útját megszentelik.
Milyen gyűlöletes elszakadnom tőled!

Mégis búcsúzó,
és a hegyekbe visszatérek.
Tavasszal újraélednek a fák,
hegyi vándorutamon
nyíló virágaikat kérdezem.
Ősszel a fényt faggatva,
hegyi vándorutamon
a hold nyomába járok.

*

Nézz magadba és ismerd föl
a démonnő alakját:
csúcsokat röpül át,
visszhangzik tőle a völgy.
Egy perce még itt volt,
hegyről hegyre
a magasban vándorolva,
nem tudni, merre tűnt.

A témát a 20. században is feldolgozták, mint említettem Fukazavánál is szerepel a nagy szegénység miatt a hegyekbe halni induló öregasszony, akit fia visz fel, de útközben letördeli az ágakat, hogy a fia hazataláljon, amit Sindó filmje is megjelenít. Sindó szerint az Ubaszute ugyanaz, mint a mai idősek otthonai, ahová házaspárok nem mehetnek, ahol álszent és mesterkelt szórakoztatás zajlik, de néha még durván is bánnak az öregekkel.

A történetből, Fukazava elbeszélése nyomán több film is készült: *Kinosita Keiszuke* (1912-1998): *Narajama balladája* (1958), *Kim Kiyoung* (1922-1998) 1963-ban készült filmje a *Goryeojang* és *Imamura Söhe* (1926-2006): *Narajama balladája*, amely 1983-ban Cannes-ban Arany Pálma-díjat nyert. És talán még egy utánérzés Sindónál: 1952-ben Kuroszava elkészítette az *Ikiru 'Élni'* című filmjét, amely Lev Tolsztoj Iván Iljics halála c. műve alapján készült.

A Délutáni végrendelet már első képsoraival elvarázsolja a nézőt. Egy gyönyörű japán kocsis érkezik egy csodálatos szépségű erdőbe, ahol egy nyaralóban már az autóból kiszálló idős színésznőt várják. Az ünnepelt művésznő meghívta ide barátnőjét is, aki a férjével jön el. Harminc évvel ezelőtt együtt játszottak Csehov: *Sirály* című darabjában, a barátnő, aki a darabban a híres színésznőt, Irinát alakította, mostanra szellemileg leépült, szinte meg se szólal, súlyos depresszió nyomaszthatja. De minden étkezés után immár harminc éve a férjével japán színdarabot, nót adnak elő, helyesebben a férj jellegzetes mély torokhangon recitálja a történetet, a film végén, közvetlenül öngyilkosságuk előtt, amikor a szállodában az előbbi jelenet megismétlődik, még a homokóra alakú *cuzumi* dobbal is kíséri magát. Az ünnepelt színésznőnek, *Jokónak*, sikerül felébresztenie az emlékeket barátnőjében, aki most már elkezd beszélni, de főként azt ismétli, hogy a harminc éve eljátszott színdarabban a *sirály* meghalt. Ezzel mintegy előre vetíti a néző számára a film végén bekövetkező tragédiát. A filmben nagy szerepe van a víznek, a nyaralóba érkező *Jokót* dzsússzal kínálják, de ő inkább friss vizet kér,

mert itt, az erdőben a víznek finomabb íze van. Később a jelenet fordítottja is megismétlődik: Joko nem kér vizet, inkább dzsúszit iszik, mikor már az életről lemondó véleménye van. És ott az erdei patak vize, a szerelem és halál forrása, ebben fürdik meg a fiatal lány, az ünnepelt színész nő férjének titokban fogant gyermeke. Ebből a patakából fogja ki a férfi nemiséget jelképező angolnát a lány szerelme. A megeresztett vízcsapból is szinte zubog a víz, a temetésen pedig mintha dézsából öntenék, zuhog az eső. És végül a tenger lesz az idős pár hullámsírja.

A filmben sok folklorisztikus jelenet is helyet kap, ilyen például a hagyományos japán esküvő, melyen a fiatal pár táncát álarcban, hatalmas férfi nemi szervvel járkálják el, s büszkén hirdetik a nemiséget, a házasság elsődleges célját, és ezt, – az európai álszemérmességgel ellentétben – természetesen tartják. Végül a kettős szerelmi öngyilkosság. Csikamacu Monzaemon, akit a japán Shakespeare-nek is szoktak nevezni, éppen kettős szerelmi öngyilkosságot ábrázoló darabjaival érte el a legnagyobb sikereket. Csikamacu darabjait bábszínpadra írta, csak később adaptálta a bábjátékok szövegét kabuki színpadra. Az Edo-korban (1603-1868) Oszakában játszott bábelőadásokat *Takemoto Gidajú* (1651-1714) szervezte, aki 1680-ban itt alapított színházat. Az előadások nem sok sikerrel jártak, ezért Csikamacut kérte fel darabok írására. Kettejük tevékenysége vitte csúcokra a kamigata stílust, melyet realista törekvések jellemeztek. A kettős szerelmi öngyilkossággal Csikamacu műfajt teremtett. Első ilyen jellegű alkotása a *Szonezaki sindzsú 'Kettős szerelmi öngyilkosság Szonezakiban'* (1703) korabeli megtörtént eseményt dolgoz fel, egy boltos és egy örömlány tragikus végű szerelmét. A szenzációra éhes közönség ettől kezdve minden darab végén kettős szerelmi öngyilkosságot kívánt látni, a többi drámaíró is kénytelen volt ilyen jellegű darabokat írni. Sőt a fiatalok körében szinte járványszerűen elszaporodtak a kettős szerelmi öngyilkosságok. Csikamacu legjelentősebb sindzsú darabja, a *Kettős szerelmi öngyilkosság Amidzsima szigetén*. Ennek befejező részéből hallgassuk meg a híres miccsijukit, az utolsó utat Máté Gábor rendezésében, Gábor Miklós, Alföldi Róbert és Tóth Ildikó előadásában egy 1995-ös Rádiószínház felvételtől, melynek dramaturgja Mesterházi Márton.

Oly múlandó minden, mint az imént lehullott dér, amely reggelre elolvad. De még ennél is múlandóbb a szerelmesek élete. Mily könnyen elillant a forró ölelések édes íze a hálószobában! És itt a Sidzsimi folyó, amely nem apad el sosem. Dzsihe, a papírkereskedő most arra gondol, hányszor megfigyelte, mint kanyarog nyugat felé, ott, ahol a Tendzin híd van. Hányszor ment át rajta reggel, este! Ó, a Tendzin híd! Nevéhez méltó! A Mennyek istenének hídjá! Réges régen, amikor Miccsizane száműzetésbe indult a távoli Cukusiba, útközben éppen itt pihent meg, a Szilvavirágok földjén. Verssel fohászokodott otthoni kertje fáihoz, hogy soha-soha ne feledkezzenek meg róla. Ekkor csoda történt. Szülőföldjén, Dzaifuban kedvenc szilvafája felröppent a magasba, és egy pillanat alatt ott termett Cukusiban...

Dzsihe:

A Kagyló híd következik. Olyan rövid, mint egy késő őszi nap, vagy mint az életünk ezen a földi világon.

Ma éjszaka véget ér az életünk. Te tizenkilenc évet éltél, én huszonnyolc esztendő. Ma éjszaka két ember eldobja az életét... megígértük, hogy egymást soha el nem hagyjuk, még akkor sem, ha öregek leszünk. De csak három évet éltünk boldogságban. Ezután már a boldogtalansággal találkozunk. Ez hát a Találkozás hídjá.

A csónakok a parthoz kötve sorakoznak, egészen a Funairi hídig. S minél tovább tart a mi utunk, annál közelebb a halál kapuja.

Koharu:

Ez már a Halál útja?

Dzsihe:

Ha északnak megyünk, akkor még utólszor megláthatom a házunkat. De nem, inkább nem nézek vissza. Szívem összeszorul, ha gyermekeim jövőjére, feleségem megalázó sorsára gondolok.

Forduljunk déli irányba! És most átkelünk a Démon hídon. Ó, még kimondani is rettenetes, amikor ettől a világtól örök búcsút veszünk.

Itt egyesül Oszaka két folyója: a Jodo és a Jamato. Egy nagy folyó válik belőlük. Víz és hal együtt járja útját, ahogy mi ketten, Koharu meg én. Két szerelmes és ez az acélpenge. Hármas folyam a halál felé... Úgy szeretném, ha ez a víz sírunk áldozati vize lehetne.

Koharu:

Miért búslakodsz? Hiszen ezen a világon nem mehetünk együtt. De majd a következőben újjászületve férj és feleség lesz belőlünk. És mindig, minden újjászületéskor, egészen az idők végezetéig.

Minden évben, mikor beköszöntött a nyár, gyönyörűen lemásoltam a Lótusz szútra imádságából a szent könyörületességről és az irgalomról szóló részletet, azért, hogy a síron túl majd egy lótoszkehelyben szülessünk újjá.

Elbeszélő:

Ekkor haladnak át a Szent Szútra hídon, mely már átvezet a *másik* oldalra.

Koharu:

Elérjük a Nirvána paradicsomi partját, gyöngylótusz kehelyben visz tovább utunk, aztán átesünk a mennyországi halálon és felvesszük Buddha alakját. Ez hát az utolsó híd, az Átváltozások hídja.

Tudjuk, hogy Sindó mestere, Mizogucsi Kendzsi filmre vitte ezt a darabot, amelynek elkészítésében Sindó asszisztensként működött közre. Csikamacu darabjaiban azonban fiatal szerelmesek a főszereplők. Sindó alkotásában viszont egy idős párról van szó, akik két test és egy lélekként élnek és halnak meg, akár a japán Philemont és Baucist látnánk, akik nem a tengerben lelték halálukat, hanem fákká változtak.

Sindó a nők erejében bíz. Említett mindkét filmjében ők azok, akik a sorsdöntő fordulatokban döntenek, mindkét filmben valamilyen lelki betegségben szenvedő nő sűti el a fegyvert, megváltoztatva ezzel mindannyiuk életét. Míg a Délutáni végrendeletet hitelesnek érezzük, az Élni akarok végkicsengéséről tudjuk, hogy nem igaz, nem vagyunk képesek arra, hogy legyőzzük a halált, de mégis ezt szeretnénk. Ezt fejezi ki az eredeti japán címben a *-tai* óhajtó módot jelentő alak. Ez a szemlélet már korábban is feltűnt az *Erotikus képregényben*, csak itt *Hokuszaira* vonatkoztatva. Jó volna, ha így lenne, reménykedik Sindó Kaneto, akinek hosszú élete alatt létrejött munkássága valóban örökérvényű.

VIHAR BÉLA

Anti-Zrínyiász

vagyis töredék egy ismeretlen török dalnok énekéből

Az ki Mohamedért ifjú vérem ontom,
S hitünk oltalmára őrt állok egy dombon,
Mast Zrínyi hullását húr ezüstjén mondom,
Bilbil madár hangján megcsengetvén kobzom.

Ihon eme napon ékes sok katona
Gyült misziri karddal: tízezer gyumlia,
Vérkataraktában száguldó paripa,
Magyari hadakra, hogy lesújtott Allah.

Zászlók kavarogtak vad, fene Szigeten,
Mikoron is gyaur Zrínyi bég kimegyen,
Kapukat megnyitván nagy halált szenvedjen,
Nékünk, az töröknek, hódulásul legyen.

Elejbünk miért állt, mint berber orozslán?
Nem tudván, paizsán hogy jót hozza Ozmán?
Pallosával rendet, békességet osztván,
Miként azt rendelé Szultán Úr, Szulejmán.

Láttam, hogy száz helyen megnyílt az bán melleje;
Minő áfiummal sűrűsödött lelke,
Hogy Izlám vérében pej lovát festette,
Fúvatván riadót: fegyverbe, fegyverbe!

Hamis ügy, honnan van az te merészséged,
Hogy az igaz előtt nem hajtottál térdet?
Kinek szolgált, Zrínyi, deli vitézséged?
Az bécsi császárért elveszejtne élted?

Hős voltál, vagy Sátán kócsagtollas fattya?
Hitetlenek bérce, éhfarkas haragja?
Égi küldetésünk aki megzavarja?
Hallgatsz lent a porban, palástartal takarva.

Kérdem hát az égtől, vas sötétségétül:
Ki volnál? Gonoszság? – Biz az, török részről.
De magyari szemmel honod védted vesztül...
Mi tagadás, mit sem értek az egészbul.

Mert ha errül nézem, emilyennek látszik,
Ha amarrul nézem, fordítottja látszik,
Csúfot üzvéen velem, miféle dzsinn játszik
Megbolydítván elmém az poklos halálíg?

Mintsem bíztam magam Korán betűjére,
Elmém eltévede az kételkedésre,
Vetvén pillantásom véres csatatérre.
Elterülő holtak sűrű tetemére.

*

Hogy ráemlékezzék valahány halandó,
Talán majd egy dalnok, ki hozzám hasonló,
Hírbe költi nevét, az ajkán felhangzó,
Nagy hegyi patakként csobogó magyar szó.

Ellankadt már pennám, örkürtök harsognak.
Öltvén bíborkaftánt, közeleg az új nap,
Seregelő sátrak árnyai megnyúlnak,
Elaluvó fáklyák pírral hamvadoznak.

Töprengvén az strázsán, virrasztok egyedül,
S miként az selyem hold kél lágú folyhók mögül:
Hajnal tava fölött egy kék madár röpül,
Halkkal engem szólít, messzirül, messzirül.

Te hozol nyugovást, hamvas békességet,
Szép ciprusi enyhet, álomhívó mézet,
Kétségek kínjára szomjat oltó véget,
Mikor az öröklét ajtajához térek.

Imígy írtam eztet, fölsóhajtva vala:
Vajon sorsom útja elvezetsz-é haza?
Távolból fellobog Lejlám éjszín haja,
Füstöt bodorító otthonom csillaga.

Harmat hús permetje bő füveknek hull rá,
Már moccan az tábor, s mintha szélvész dúlná,
Morajló tengerként ekként lészen úrrá:
Tízezer torokból felviharzó hurrá.

Serkenj, csatamező, jöjj, Allah irgalma,
Magyarisztán földjét, ki kezünkre adja,
S többé el nem hagyja az muzulmán szablya:
Igazságunk örök, megtartó hatalma.

Versemet költöttem, az töprengésemben,
Virrasztó őrségben, az híres Szigeten,
Mikoron az halál mögöttem állt lesben,
S megfáradott főmet dárdámra fektettem.

[1967]

H O M L O K T É R

TAKÁCS ZSUZSA

A menyasszony megszegyenülése

Ahogy a többé meg nem valósuló
remény, mint faképnél hagyott
menyasszony, ruhája uszályát
rángatva menekül, és a szögletekbe
akadt tüll jajgatva meghasad,
és azontúl mindannyiunknak
hallgatnunk kell az anyag tiltakozását,
a minden székszörgésnél, köhögésnél,
lábczoszogásnál hangosabb templomi
zenét: a menyasszony sírását,
emlékezetünk megőrzi, előveszi,
lejátssza a csúfság szégyene miatti
hangokat; a csuklást, a szipogást
a templom előtti tér lázvörösre
festett padján. Álmaink,
de ébrenléteink gyilkos óráin is
visszajár kézfejének kétségbeesett
röpködése, madárlábszerű
ujjperceivel mellünkön matat
egyre szárazabb keze, és letöri
a kabátunkra tűzött tavaszi virágot.

Láz futotta el

Láz futotta el a fekete-fehér terítőt
az asztalon, ahol egymással szemben ültünk,
kockái megszínesedtek és hullámozni kezdtek.

Csak nem leszek szerelmes? – kérdeztem magamban.
Éreztem, hogy téged is ugyanaz a diadaléretet
fog el, a körülmények semmibevétele.

Egy zöld, kirobbanó lugasban sóhajtozás
támadt, és hálálkodni kezdtek a madarak.
Ismerős üveghang rajongott és ígérgetett:

hogy kockáztathatok és nyerek majd.
Hogy fölfelé haladok egy létrán,
éreztem, és hogy angyalok emelnek.

H O M L O K T É R

TAKÁCS ZSUZSA

Álom

Ki idomítja az ablakok alatt kutyáit éjjel?
Hogy fölhúzni se merjük a redőnyt,
csak hallgatjuk a morgást és nevetést?

Visszafojtott lélegzetünk kihallatszik
talán? És úzóbe vesznek a kiéheztetett ebek,
ha kilépek, vagy védelmet nyújtanak?

Hogyan kerülök a süppedő, fölázott mezőre
folyton? hegyes fülű üldözőim elé ki helyez?
talán a legnyájásabb szomszéd,

akiről mindenki tudja, hogy: örült; vagy:
álmodom ezt? és mindenki rajtam nevet,
ha menekülés közben elterülök a sárban?

Jelenkor, 2002/11, 1120–1122. o.

H O M L O K T É R

TAKÁCS ZSUZSA

V á l t o z a t o k

A vendég monológja

Molyrágott kosztümgallérom sebei
lüktetnek a kopott szőrmeboa alatt.
A család, egy évben egyszer,
karácsonyestére befogad, de nem
hagy időt a melegedésre. Lehet, hogy
hideg? És így szeret? Vendégnek
lenni talpig feketében, akit a házi-
asszony a főhelyre ültet, mivelhogy
ő a legidősebb rokon. A szemek
kereszttüzeiben rögvest elhanyaglom.
De nem adom ennyire olcsón mégsem
magamat, előbb még elmosogatom
a konyhának nevezett jégveremben
az odaégett serpenyőket, a vanília-
krémtől csúszós ólomüveg készletet.
Kis porciókra osztom és felcímkézem
a sültet, a köretet. Emlékezzenek rám,
hiszen jövőre én már nem leszek.
Ha elmegyek, hallom a lépcsőn
lefelé menet az üdvivalgást, a nagy-
szájú kamaszlányok s az ájtatos
szülők egymás nyakába borulnak.
Folytatódik az ünnep immár nélkülüm.

Karácsonyi vendég

A harminc körüli, vézna idegen
taxival jön és késve. Őt hívjuk minden
karácsony ebédre. Ő távolba szakadt
apánk, vagy: rossz útra tért hógunk, ő
aki keresetét erre az útra kuporgatta,
aki nyakán átvett sállal ül a bársony-
ruhás nők és pecsétgyűrűs férfiak között,
vaskos történeteket mesél, s az ujjaira
ragadt vaníliakrémet nyalogatja közben.
Türelmünk családi próbája ez a nap,
ahogy a puding próbája az evés.

H O M L O K T É R

Ha ünnepi mosolyunk töretlen,
befelé csorgó könnyeink túlzottan is
sósak, lélegzetvételünk túl szapora,
s félünk, újra látnunk az elveszettet,
kár volt. De ki értene egy hangot
a hangok összefüggése nélkül?
Ő, aki asztalhoz vezet minket,
majd asztalt bont, elmosogat, felmos.
A maradékot háromszázhatvanöt részre
osztja, és köszönés nélkül távozik.
Ő a bűnbak, depresszióink és viszályunk
kiváltó oka. Ő az áldozati bárány, fehér
abroszunkon hagyja vére pecsétfoltjait.

A letakart óra című kötetben megjelent vers új változata.

Alföld, 2012/3, 3–4. o.

H O M L O K T É R

TAKÁCS ZSUZSA

Hideg gyíkok

Mozdulatlanságra kényszerítve, hanyatt,
ágyában hetek óta meggyőzte magát
róla, jobb, ha nem látogatják, nem
mosolyognak rá, apró ajándékokkal
nem próbálják elterelni figyelmét
a szakadékról, amelynek közeledő
szikláiról tudnak mindannyian. De mit
tegyünk mégis, akik tiltása ellenére
eljöttünk, és várunk a bebocsáttatásra?
Sütkérezünk a szeptemberi napsütésben,
kergetőzünk még a kerítés kőalapzatának
repedései közt, hideg gyíkok.

Beteglátogatás

Hogyan is hihetnél nekem?
Kételtű vagyok, s ezt tudod rólam.
Nem véd kabát, se toll, se szőrme,
fázom örökké. Boldogságom ideje
rövid, csak a nap heve sarkall gyors

cikázásra, ilyenkor százharmincat
is ver fékezhetetlen, kétfalú szívem.
A fajfenntartás ösztöne – Teremtőnk
parancsa szerint – működik bennem is,
s ki szállna szembe az Ő akaratával?

Verseim tojásban érlelődnek, melegre
vágó, felemás magzatok maguk is.
Most bénultan, betegágyadnál ülök,
s a könnyeimet nyelem befele.
Szégyellem állati természetemet.

H O M L O K T É R

TAKÁCS ZSUZSA

Mi, akik nyaraltunk

Mi, akik nyaraltunk e kék-zöld bolygón,
és élveztük vendégszeretetedet,
s a sírásig ajzott ölelésben

találkoztunk Veled, engedd, Napunk,
ha letűnt, elsötétedett
Egünk,
mégis boldogok legyünk.

Ne alázd meg nagyon, altasd el
bennem a lázadót. Megszégyenült,
összetörte már magát, annyi

módszered van rá, hogy
elhited, nem akarod a vesztét.
Légy hozzá gyöngéd!

Holmi, 2012/1, 3–4. o.

RÓNAY LÁSZLÓ

Füst Milán, a harcos pátriárka

Február volt, farkasordító hideg. Az ifjú költők még mindig dideregtek. A kinti jeges szél átsüvített vékony kabátjukon. Ültek a mester jól fűtött szobájában. Lesték szavait. Különben sem merték volna félbeszakítani, tudták, hogy ilyenkor dührohamot kap. Igaz, ez máskor is előfordult, olykor egészen nagy írók említése is felkeltette prófétai haragját. Egyoldalú eszmecseréjüket időnként gyomruk kordulása festette alá. Az ifjú lírikusok éhesek voltak. Egy idő után Füst Milán is fölnezeit a szokatlan hangra.

– Éhesek, nemde? – Az ifjak bólítottak. Megszólalni még mindig nem mertek.

– Ne csak igével töltekezzünk, hanem a föld javaival is. – Azzal a mester a konyha irányába indult. Az ágrólszakadt költők összenéztek, arcukon a várakozás boldogsága ömlött el.

– Itt is vagyok! – Míves porcelántállal s egy kisebb edénnyel egyensúlyozott.

– Talán valami leves – suttogta Z. Z. –, jólesik majd ebben a hidegben.

Izgatottan hajoltak a tál fölé. Eper piroslott benne. A kisebbik edényben tejszínhab.

– Lássanak hozzá! Ritka csemege februárban.

Ímmel-ámmal mártogatták az eperszemeket. Túl erős volt a meglepetés. Közben a mester egy kérdést tett fel. – Melyik a legszebb magyar vers? – Várakozva tekintett rájuk.

Címek hangzottak el. Nevek. Vörösmarty... legyintés. Arany... nem. Talán Ady?... ugyan! Babitsot nem merték mondani. Kosztolányi? Esetleg a *Boldog szomorú dal*?

– Az valóban szép. De ezt hallgassák csak! – Füst Milán tagoltan, egyre emelkedő hangon mondani kezdte:

*S minden tudásban kerestem egyre új tudást
S a dicsőségben nagyobb dicsőségeket
S hol világos volt az ég, nagyobb világot
S az asszonyölnél égetőbb és még nagyobb sötétet.*

Az utolsó sornál elcsuklott a hangja. Hallgattak.

– Na? – törte meg a csöndet a mester és megismételte: – Na?

– Csodás – suttogta Z. Z., s nagyot rúgott szomszédja bokájába, mert szóra nyitotta száját.

– Tudják, ki írta? – Megint nevek röpködtek, de egyik sem talált. Végül tanácstalanul tekintettek egymásra.

– De hát akkor ki?

– Én – mondta Füst Milán még mindig meghatottságával küzdve.

Az ifjak lábujjhegyen távoztak, ám az utcán hatalmas nevetésbe kezdtek. Egy kifőzés felé vették az irányt, ahol Jókai-bablevest ígért a fekete tábla felirata.

A mester közben új lapot kezdett naplójában, amelyet egy szekrény aljában őrzött, ruhákkal eltakarta, ugyanis állandóan elveszettnek mondta, s közben könnyeit hullatta. Ismét átkokkal körítve jellemezte benne egyik íróársát, kinek neve új és új átkokra készítette.

– Keresnek – szólt be a felesége.

– Dolgozom. Ne zavarjanak!

– Valamelyik színháztól jöttek.

– Az más – meglehetősen sietséggel pattant föl karszékéből. A félig írt lapot azonban gondosan megfordította. Helyet kínálta az érkezőt és várakozva tekintett rá.

– Arról van szó – a szemüveges emberke fázósan dörzsölte össze kezét –, hogy szeretnénk műsorra tüzni a mester színdarabját.

Ezen elcsodálkozott. Korábban nem tapasztalt hasonló érdeklődést. Semmilyen érdeklődést sem tapasztalt.

- Sikeresek. Nagy a közönségvonzásuk. Alighanem hosszú ideig tarthatnánk műsoron.
- És a honorárium? – A látszat ellenére Füst Milán praktikus ember volt.

A színgazgató mondott egy összeget.

- Kevés.
- Kicsit talán följebb mehetünk.
- Az is kevés.

Hosszú és heves alkudozás következett. Mint a piacon. Végül megállapodtak. A mesternek még néhány kikötése volt a szereplők megválasztásának ügyében. A direktor ebbe is belenyugodott. Megállapodtak a bemutató időpontjáról is. az író felsorolt, kinek küldjenek majd tiszteletjegyet.

- A miniszter úrnak majd én. Mellékelek egy levelet is.

Az igazgató készülődni kezdett. Megkönnyebbülést érzett. A hírek rosszabbak voltak a valóságnál.

- És az előleg?

– Manapság nem szokás előleget adni. Előadásonként fizetünk. – Ez a megoldás ráncokat vont a mester homlokára. – Természetesen megpróbálunk kivételt tenni – az igazgató úgy érezte, kelepcebe került. – Majd beszélék a gazdasági igazgatóval.

- Tegye ezt – mondta az író, és kegyesen elbocsájtotta vendégét.

Visszaült asztalához. Elfelejtette mondani, hogy a havi program élén nagybetűkkel szerepeljen neve és a dráma címe. Elment a kedve a napló írásától. Holnap telefonálni fog. Első helyen és nagybetűkkel, hogy a plakátra tekintőnek is felkeltse figyelmét. Hogy lehetett ennyire figyelmetlen?

Megfordította a papírlapot, amelyen a napló-részletet kezdte. Beírta: „Darabomnak sikert jósolok, hacsak az az aljas – és itt az író-társ neve következett – meg nem fúrja.” Ez a név annyira indulatba hozta, hogy lecsapta a tollat. Ennyi elég. Tudja csak meg az utókor, ki volt ez a minősíthetetlen fráter.

Valamelyest megnyugodott. Egy fotelbe telepedett, és a falon függő festményeken legettette szemét. Nagy műbarát volt, kivételes festmények függtek a falon.

Napok óta egy verssor járt a fejében. S az utolsó sort rend szerint követik a többiek. Megint visszaidézte azt a sort. Tulajdonképpen a vers is kezdett formát öltetni, de manapság nem is érdemes költeményt közölni, annyi a sajtóhiba. Borzalmas! Hiába gépelteti le őket hét példányban, hiába írja mindegyik margójára a hangok rövidségére és hosszúságára vonatkozó utasításait, fűtyülnek rá. Régen a mettőr urak, a szedők pontosan dogoztak, mióta ezek az átkozott gépek vették át a hatalmat, már a szavak elválasztása is pontatlan. Hová jut így a világ?

- Mit kér vacsorára? – Felesége vetett véget töprengésének.
- Mit is? Valami könnyűt.
- Pirítóst vajjal?
- Maláta... nincs már?
- Elfogyott. Rég elfogyott, s már nem is gyártják.

„Így múlik el a világ dicsősége” – sóhajtott szomorún az író. – „Hát akkor jöhet az a pirítós.” – Felkelt és az ebédlő felé indult.

RÓNAY LÁSZLÓ: *Elárvult panoptikum*, Budapest, 2010, Hungarovox Kiadó 89–92. o.

VASADI PÉTER

Forrás

Ha már föltört a kertben, s épp ott, ahol
a szétkorhadt szilvafa teteme s fűrészelt
deszkák darabjai kupacban összehányva
bámulnak az esőtől, ablakodon a függönyt
akár össze is húzhatod.
Mi jöhet még, ha földcsötétben ezüstvíz
bugyborog, maga határoz iránya felől
s megindul hozzád fölfelé?

A fű s a csillagzó gazok átnedvesednek.
Tócsa keletkezik. Közepén bukdácsol
erecske s csillogva nő. Az epres bádög-
bögrédért szaladj. Ne talpas pohárért
mintha pezsgőt remélnél. Konyakot. Sört.
Ez mind üvegbe' van Maradjon ott.
Hozzá szeszfőzde kell. Titkos recept.
A vízhez kozmosz. Kihülő tűz, pára, idő,

parázslás, jéghideg. S újra-tűz. Hegyomlás.
A tengerben fuldokló moraj, ahogy egymásra
csúsznak a kéreg fenekedő óriás mezői
országnyi részeket szakítva le, páncélos
szélükkel rontva s gázolva alapjukat;
törvény öli a megszokást. Mi egyszer
robbant, szűkül, tágul, s robbanj fog.
A bögrét hamar A víznek tartsd oda

GYÖRGYPÁL KATALIN

Csak óvatosan!

Kezdeni kéne valamihez –
összeszedni erőmorzsáim
a márciusi nap gyenge fényében
számbavenni: mi maradt még
bennem, lelkemben – szívemben
mire futja a tudat alatt
újrainformálódó energiamező –
csak óvatosan! csak kicsi,
meggondolt léptekkel! – ki tudja,
jó-e az irány? – mire észbekapok,
cél helyett nehogy szakadékba zuhanj! –
súgja a már jól ismert hang –
ez még a megfontolás ideje,
a kószolgatásé, az elgondolásé –
még csak mocorog a gondolat,
a tettvágy, az alkotóerő –
csak óvatosan! Az Ego sürgetése
ugyanúgy lehet a halvány óhaj:
„kezdeni kéne valamihez” –
bágyadt még ez a márciusi fény
vigyázz, nehogy idő előtt
magával ragadjon
rossz felé induló-kibomló,
áradó, magával (el)sodró
alkotói hév!

Tavaszi télben

Havas húsvét közeleg
csendes, behúzódnak
az emberek
fázón a hidegben
kipattant rügyeket
hó takar
mindenütt csak
hóval küszködnek,
s árvizeket jósolnak
Európa-szerte
Most, most kell
hinni igazán
feltámadásban

az élet sodrában
havas húsvétkor
hogyan a hó alatt
az elvetett mag
megmarad
s tengernyi búzakalász
lengedez majd
nyári melegben,
tündér ragyogásban!

Március 15-én

„A cselekvés napja”

Hó esik
szél tombol
településekről
nem vezet ki út
hó-káosz
hazánkban is
elakadt kocsik
százai a pályán
tízezrek áram nélkül
a hideg sötétben
legszebb tavaszi
ünnepünkön
fennkölt szavak helyett
katasztrófa-műsor
a rádióban --
milyen kicsiny az ember
úgy tűnik:
csupán kis porszem
győztes ő mégis
ha összefog –
milyen banális
és mennyire igaz
ma is –
e márciusi
tavaszi
szörnyű
hóviharban.

KASKÖTŐ ISTVÁN

A Petrullo házaspár rejtélyes esete

egy rövid regény vagy hosszú novella
(2. rész)

Az esküvőt augusztus végén tartották a Russo-villa óriás kertjében. Hivatalos volt a környék minden jeles polgára, meg a torontói família illusztris feje is. Ott volt három város polgármestere, két parlamenti képviselő, egy kormánypárti és egy az ellenzékbeli, a rendőrkapitány meg az államügyész, sose lehet tudni alapon. Monsignor Purificati vezette a véget nem érő szertartást, az augusztusi nap kegyetlen intenzitással tűzött az egybegyűltek fejére. Nem telt bele sok idő, a félszáz szmokingba kényszerített polgár izzadt, mint megannyi szódászló, és penetráns kipárolgás lebegett a gyülekezet felett, elnyomva a kert rózsáinak illatát is.

Marcot egy rettenetes, másnapos fejfájás kínozza. Előző este a haverok nagy búcsú-bulit szerveztek a számára. Volt négy sztriptíz-táncosnő, nyolc nagy mellel, töménytelen pia és fülsiketítő zene. Reggel négykor rakták ágyba, totális comotose állapotban. Amikor aztán úgy kilenc óra tájban felébredt –, pillanatnyira magához tért, lenne talán a találékosabb kifejezés –, Miss Zooi, a szőke sztripper, aki az agglegény búcsúztatás utolsó aktusaként, („DeLux szervice” tarifája szerint, 500 dollár) ágyában töltötte a hajnali órákat, lelkes ujjongással üdvözölte;

– Jó reggelt, kis hercegem, ébresztő! Vár a szép menyasszony.

Szerencsére a szép menyasszony arcát fátyol borította a szertartás kezdetéig, így csökkentve az utolsó percbeni meggondolás lehetőségét. Marco az elmúlt hetekben gyakran jutott arra a pontra, hogy kibúvót keressen a közelgő katasztrófa megelőzésére, de minden alkalommal felbukkant lelki szemei előtt a nagy, pirosbetűs csalétek: **\$3.456.965.24**

Nem egyszer fordult elő, hogy Angelinara nézve megborzongott, olyankor csak hunyorítani kellett és pillanatokon belül elmúlt a rossz érzés, és a három és fél millió csodálatos csillogása melegséggel töltötte el a lelkét. Hiába, a pénz, és az általa adódó előnyök mindenek fölötti értékelése hivatásának természetes velejárója volt.

Atya, Fiú, Szentlélek nevében... etc. etc. Monsignore Purificati férj és feleségnek nyilvánította a fiatal párt... Megesőkolhatod a menyasszonyt, adta ki parancsot és ezzel a szertartás véget ért. A zenekar rázendített az ilyenkor szokásos olasz nótára és a vendégsereg nekiesett a kert végében felállított sátor alatt a gazdagon megrakott büfé asztalnak. Se vége, se hossza nem volt a gratulációknak, főleg Marcot halmozták el jó kívánsággal az irigyei.

– Szerencsés ürge vagy, pajtás, beleestél a mézesbödönbe.

Senora Carducci begurította a gazdáját a légkondicionált házba, öntött neki egy pohár Chianti Classico-t. Johnny Russo az orrához emelte a poharat, szagolgatta, élvezte a vörösbor jól ismert illatát, aztán mohón, egy hajtásra fenéig kiitta.

– Lassan, lassan Giovanni... szólt rá az asszony –, Tudja, hogy nem tesz jót.

– Silencio! – rivallt rá, és nyújtotta a poharat, hogy az újra töltse. – Eriggy, mondd meg neki, hogy látni akarom.

– Kit akar látni?

– Tudod te nagyon jól.

– Van neki neve is...

– Fogd be a szád. Mars, ha mondom.

Az asszony legyintett s elmenőben a válla fölött még visszaszólt.

– Vén szaros, hogy az a jó Isten nem szólítja már magához...

Marco törölgette az izzadó homlokát, ahogy a hűvös házba lépett, másodpercekbe telt, míg szeme a tűző napsütés után, a ház félhomályához szokott és meglátta az öreget, aki az üres poharat babusgatta a kandalló előtt.

– Hivott, Don Giovanni? – hajolt meg előtte. *Itt van az ideje, ujjongott gondoltban, – ez amire várt, formális beiktatása a családba, a lényeg, a nagy jutalom. A 3.456.965.24 \$, meg ami még vele jár.*

– Tölts! – nyújtotta felé a poharat.

Marco színültig töltötte a poharat, visszatette a már üresedő üveget a bárpultra és várta, hogy hellyel kínálja az öreg. Nem került rá sor. Csak állt, végtelennek tűnő percekig, mint egy kisiskolás az igazgató előtt és törölgette az izzadó homlokát. Az volt a benyomása, hogy leállt a légkondicionáló, és egyszeriben fullasztó lett a meleg a házban. Johnny Russo ismételten a szájához emelte a poharat, már-már az volt Marco benyomása, hogy közben az öreg megfedkezett róla, és szerényen krákogott egyet, persze jól tudta, hogy az öreg félig süket.

Mikor aztán a pohár már kiürült, az újdonsült após még hosszasan vizsgálgatta a plafont, mintha először látta volna, megköszönte a torkát és belekezdett a mondókájába.

– Fiam!

Ez jó, fiának fogad. Na, gyerünk tata, hol a dohány, nyögd már ki. – gondolta Marco.

– Te egy okos gyerek vagy, egyetem meg miegymás, biztos vagyok benne, hogy nem kell majd különösebb magyarázat... Különben is, én nem vagyok ahhoz hozzászokva, hogy magyarázzak. Egyszerű szavakból ért az ember – Forgatta az üres poharat a kezében, aztán mintha elaludt volna, még a szemét is becsukta. Kis idő múlva felnézett a félszegen ácsorgó legényre.

– Na, ha már itt vagy, tölts. – Nyújtotta felé az üres poharat.

– Amikor én Kanadába jöttem, ezerkétszáz líra volt az összes vagyonom. Tudod mennyi volt ezerkétszáz líra dollárban? Szar. Semmi. Egy vekni kenyérre se elég. Hetvennyolc cent órabérért kezdtem árkot ásni. Két év után se volt annyi pénzem, hogy egy albérleti szobát béreljek, ágyra jártam a rokonokhoz. Amikor megházasodtam, még egy ágyra se futotta – Körülnézett a nagy, terem méretű szobában –, amit itt látsz, azt mind kemény munkával szereztem – Nagyot húzott a pohárból, letette a kis asztalkára és a kezébe vett egy fehér borítékot.

– A mai fiatalok azt el sem tudják képzelni, hogy mi volt akkor. Ma jön egy bevándorló, az állam még a seggit is kinyalja... minimum órabér, meg a jó ég tudja mi. No, de itt most másról van szó. Azt akartam mondani, hogy neked fiam, nincsenek ilyen gondjaid, jólfizető állásod van, ráadásul –, gondolom –, annyit lopsz, amennyi a bőröd alá fér. Nem az én dolgom, ez az élet rendje... Kapitalizmus.

– Huszonhat évig gondoskodtam a lányról, etettem, ruháztam. Mostantól kezdve mindaz már a te felelősséged lesz. Nem nagy dolog, mi egyszerű emberek vagyunk, egyszerű igényekkel, nem fog a feleséged gondot okozni, hozzá van szokva a takarékos élethez. Jól főz és nem pazarol. A tisztesség úgy kívánja, hogy hozományt kapjon, szóval itt van – Söhajtott az öreg és a kis asztalkáról egy fehér borítékot vett a kezébe, forgatta, mintha még meg kellene gondolnia, aztán a vő felé nyújtotta.

– Itt van, egy új ház a Drummond Village-ben, az unokaöcsém építőmester, most fejezte be és elég kézpénz, hogy megvegyétek, ami bele kell. Úgy tudom, hogy a mézesheteket Calabriában töltitek, és te már kifizetted a repülőjegyeket. Jól van az ügy. Az már nem az én gondom.

– Most menj és mulass a többiekkel és ha látod azt a gonosz Senora Alexat, mondd meg neki, hogy tolja be azt a ronda pofáját, le akarok feküdni.

A meglepetéstől kővémeredt Marco csak állt, remegett a hozományos boríték a kezében, aztán nagy nehezen eladogta, hogy:

– Hálás köszönetünk Don Giovanni – és tétova léptekkel elindult, hogy az ünneplő vendégsereghez csatlakozzon. Már-már az ajtóhoz ért, mikor az öreg megszólalt.

– Még valami... majd hogy nem elfelejtettem – emelte meg a hangját, – élek, vagy sem, a mai naptól számított tíz évig a vagyomból egy centet sem kaptok. Gondolom ellenállhatatlan szerelem készítetted, hogy Angelinat feleségül vegyed és nem a Russo vagyon – fanyar vigyorféle torzította el a különben komor képét.

– Áldásom rátok, és szaporodjatok, mint egy jó olasz családhoz illik, ha már a balszerencse úgy hozta, hogy itt a vége a Russo névnek, legalább unokáim legyenek. Akárhogy is hívják őket.

Marco szemei előtt elsötétült a világ, meg kellett kapaszkodjon ajtófélfába, térdei felmondták a szolgálatot. Időbe telt, míg összeszedte az erejét és kitántorgott a házból.

Tíz év??? Árulás, csapdába jutottam. Hogy ott döögölj meg, ahol vagy, vén, kibaszott gazember!

– Quando paramucho mi amore de felice carathon – kórusban énekelte az ünneplő sereg a zenekarral az ismert olasz dalt, csengtek a koccintott poharak, folyt a jó *Casa Russo* niagarai olasz vörös, süített a nap rendületlenül, a vakító augusztusi égbolton egy fikarcnyi felhő sem volt.

Nem úgy Marco izzadó homlokán. A szeme megakadt a magányosan üldögélő menyasszonyon és pokolba kívánta az egész circuszt. A zsebébe gyűrte a hozományos borítékot, a bárpulnál felhajtott egy dupla konyakot, aztán minden szókincsét összeszedve, – persze csak úgy magában – cifra átkot szórt a Russo ház minden tagjára.

Mire az est leszállt és a vendégsereg szétszéledt,

Marcot a kert végében a szerszámos sufniába találták meg a barátai, tők részeg volt. Hiába, nem volt menekvés, berakták pityergő menyasszonyostul a limuzinba és leszállították a Sheraton hotelba – a nászéjszaka tervezett színhelyére.

Másnap délután repültek az óhazába, pontosabban a napsütötte Calabriába, hogy a „boldog” mézesheteket háborítatlanul élvezzék.

Mondani se kell, hogy az új asszony szüzen ébredt. A szófán. Marco ruhástul nyúlt el az óriás hitvesi ágyon, sem fizikailag, sem mentálisan nem volt abban az állapotban, hogy férji kötelezettségének eleget tegyen. A nagy inspiráció, a **3.456.965.24 \$**, mint egy tűnő álom, a semmibe oszlott. Maradt a karikalábú, dobseggű, bajszos béklyó, ami egy életre rabbá tette. A kilátástalan helyzetére már az első félórán rájött. Nincs kiút a számára. Az a tény, hogy az egyház sosem engedné, hogy hivatalosan elváljon, teljesen másodrendű kérdés volt. A „familia” nem tűrné, hogy szégyenben hagyja Johnny the Fixer egyetlen, szeretett csemetéjét, az a biztos halált jelentette volna.

Marco Petrullo nem csak a szabadságát vesztette el azon a végzetes augusztusi délutánon, mikor az igent kimondta, hanem még le is degradálta magát egy olasz fajnő szintjére, hogy utódokat produkáljon – fizetség nélkül – annak a nyomorult Johnny Russonak. Hogy ott forduljon fel, ahol van!

Két hosszú év telt el, míg az átok fogott és Johnny The Fixer jobblétre szenderült. Persze kétes, hogy mennyivel lett jobb, ahova végül is került, függetlenül attól, hogy Monsignor Purificati mit ígért a távozóknak a bőkezű adományok ellenében.

Marco lassan beletörődött a sorsába, Angelina, vagy ahogy ő titulálta, Lina, tényleg jól főzött, amit a férj gömbölyödő pocakja is bizonyított. Hosszadalmas és türelmes trenírozás eredményeként, Lina elfogadhatóan szerepelt a lepedőn, meg a szőnyegen, a konyha asztalon, meg éppen ahol a Marcot az inger elkapta. Sose lett belőle bajnok, de hétköznapi céloknak megfelelt, amihez a tisztességes méretű mellek nagyban hozzájárultak. Az olasz férjek haladó hagyományaihoz híven, Marco továbbra is gyakran kóstolgatta a tiltott gyümölcsöt, hogy a rákényszerített kispolgári létet színesebbé tegye.

Johnny Russo végrendelete nem okozott különösebb csalódást, tudta, hogy mi vár rá az első tíz évet illetően. Ami viszont tovább érlelte benne az elhunytal szemben érzett gyűlöletet, hogy még a tíz éves határidőn túl is, a végrendelet őt, mint Marco Petrullot, meg se említette. Minden Angelia bizományi alapjára ment, majd az ő halála után az unokákra száll, ha lesznek egyáltalán. Mindaddig a rendszeresen ismételt kísérletek eredménytelenek maradtak. Nem Marcon múltott, ő buzgón ügyködött – gyakran gondolt rá, hogy a természet csinál vele egy rossz viccet és Linában van a hiba.

Johnny Russo kívánsága szerint, halála után a nagy házat eladtak, – egy millió kétszáz ezer, úgyszintén a kőbányát, két és fél millió, és a szőlészetet további másfél millióért. Minden pénz a konvertábilis részvény és értékpapírok számlájára ment. Közel kilenc millióra emelve az értéket. Míg az iroda népes ügyfeleinek társaságában a Russo alap közepesnek számított, Marco Petrullo személyes felelőssége s annak megfelelően jövedelme számottevően megnőtt. Szigorú szabályok korlátozták az alappal kapcsolatos munkáját. Tiltva volt spekulatív részvényekbe befektetni. Szigorúan szabályozva volt a százalékos arány a különböző iparágakba és intézményekbe való befektetéseket illetően: pénzügy, ipari, energetikai, állami hitelpapírok, stb. Mennyi lehet a külföldi tőzsdéken jegyzett részvények aránya, mennyi tartalék készpénz lehet a biztonságos bankoknál elhelyezve, Zürich, Cayman, Izland és Belize. Ahol nem kell utána adót fizetni.

Az iroda belső felügyeletén kívül minden három hónapban, a pénzügyi évnegyedek végén részletes vizsgálatot végzett a Krauss & Co, a Russo Alap hites könyvvizsgálója, akit viszont Goldberg, Goldberg & Goldberg ügyvédi iroda sasszemű jogászai vigyáztak. Johnny the Fixer nyugodtan lébecolhatott a mennyei berkekben, vagy süllhetett a pokol fenekén –, hollétéről a vélemények megoszlottak –, vagyona abszolút biztonságban volt.

Történt pedig 2007. őszutón, egy zimankós hétfői reggelen, hogy Marco kénytelen volt félbeszakítani a munkáját. Egy kimutatást, amelyen a hétvégén dolgozott, véletlenül otthon hagyott. Egy rövid negyedórás autótú után, sebtében felhajtott a ház elé, le se állította a motort, nem volt szándéka időzni és benyitott a házba.

A bejárati kis előtérből egyenesen a lefüggönyözött nappaliba lépett és megdöbbenve látta, hogy vendégei vannak. Két idegen férfi, ami önmagában még nem lenne feltűnő, de ez a két idegen a kis kávéasztal előtt térdelt, szemben a szintén térdelő Linával. Az asztalon vagy fél tucat gyertya égett és a hármassal gyülekezett annyira el volt merülve az imádkozásban, hogy észre sem vették, hogy a ház ura megérkezett. Teljes transzban, valamiféle monoton, ritmikus szöveget ismételték, üveges szemekkel a plafont bámulva. Marco pillanatnyi zavarát legyőzve elüvöltötte magát.

– Hé! A keserves istenit, mi ez? Mars ki a házamból, míg szét nem rúgom a pofátokat.

A két idegen, szinte figyelembe sem véve a hisztérikusan kiabáló férjet, felállt és az idősebb lelkiatya halkán szólt az asszonyhoz.

– Béke legyen veled Angelika nővér. Közéleg az idő és a földi szenvedés hamarosan véget ér. – Majd Marcóhoz fordult –, Legyen boldog uram, az élettársa a kiválasztottak egyike. Menjünk William testvér – szólt a társához –, itt a mi munkánk már megtermette a gyümölcsét.

– Ki, kifelé... ide be ne tedd a lábad még egyszer, nyomorult gazember... és a nyomaték kedvéért egy jól irányzott belsővel az ajtóban még fenéken rúgta William testvért.

Hirtelenjében nagyon melege lett, szorította az inggallér, a méregtől beködösödött a szeme és az asszonyra förmedt.

– Földi szenvedés? Neked fogalmad sincs mekkora földi szenvedés vár rád. Honnan szedted elő ezeket a szélhámosokat? Mióta csinálod ezt a cirkuszt a hátam mögött? Hozzád beszélek –, Porca Madonna!!! – Fordította olaszra a szót, káromkodni könnyebben ment a második anyanyelvén.

Az asszony nem szólt, két ujjal elcsípte a gyertyák lángját és némán kiment a szobából.

Marcoból ömlött az átkozódás, ment az asszony után a konyhába. Majd hirtelen a fejéhez kapott.

– Mit adtál nekik? Mennyit szedtek ki belőled? –

Felszaladt a lépcsőn, a vendégszobában volt a kis otthoni irodája. Bekapcsolta a komputert és pillanatokon belül feltűnt a monitoron először a bank, majd a hitelkártyák forgalmi oldala. Megnyugvással látta, hogy a bankszámláról semmi sem hiányzik, de öröme rövid

életű volt. A közös hitelkártya majdnem a maximumig meg volt terhelve. Nyolcezer dollár erejéig. Tízezer a maximum hitelkeret.

Marco akkorát csapott öklével az asztalra, hogy a ház beleremegett. Elseje körül fizette be a kártyára az előző havi vásárlásokért a tartozását, vigyázott rá, hogy ne csússzon a számla kamatfizetős határidőn túl. A hitelkártya napi ötszáz dollárig adott ki készpénzt, az utolsó hónapban, minden nap ötszáz dollár készpénzzel lett a számla megterhelve.

– Lina!!! Azonnal add ide a Visa kártyát – ordított magánkívül Marco és teljes erejéből rázta a néma asszonyt.

Az csak nagy sokára szólalt meg.

– Nincs!

– Mi az, hogy nincs?

– Martin testvérnek adtam.

– Megörültél? Nyolcezer dollárt loptak le róla.

– Pénz engem nem érdekel, ahova én megyek, ott nem kellene anyagi javak.

– Arról biztosítalak, te... te... te hülye barom... – Már, már ott tartott megpofozza, mikor megszólalt a mobil a zsebében. Az órájára pillantott...

– Te úristen... – motyogta magában és előszedte a telefont.

– Halló... Yes, Mister Silverstein?, Igen, Főnök úr, tudom... valami fontos jött közbe, ügyféllel vagyok, húsz perc... max. fél óra és az irodában leszek – hazudott folyékonyan Marco. Visszasüllyesztette a telefont a zsebébe és kissé lecsillapodva fenyegette meg az asszonyt.

– Veled számolok, ha hazajöttem. Ki ne menj a házból, és ha megtudom, hogy azokat a kurva szélhámosokat még egyszer beengeded a házba, kitekerem a nyakad.

Az irodába menet, leparkolt a Royal Bank fiókjá előtt és berontott a maneger irodájába.

– Tom! – a manager piapajtása volt, le se ülve a felajánlott székre, egyszuszra mondta a mondókáját.
– Komoly probléma állt elő. Lina valami vallásos szekta hatása alá került, már kiürítette a Visat, a mai ötszázat tíz perccel ezelőtt vették ki a kártyáról. Idejövet már telefonon leállítottam a kártyát, azt mondtam, hogy ellopták. Azonnal nyiss nekem egy új takarékszámát és a közös számlánkról minden dohányt utalj át oda. Nekem, sajnos, mennem kell, Silverstein már kiabál, ma különösen erős a forgalom New Yorkban. Nem mulaszthatom el.

– Nyugi... nyugi öregem – Tom Corella előhúzott egy kérdőívet a fiókjából –, írd ezt itt alá, a többit majd én elintézem.

– Kérlek, hívj az irodában, fél hatig bent leszek.

– Találkozhatunk a Sheratonban hat után...?

– Ma nem, – nem tudom, mit csináljak, Linát a helyére kell rakjam, mielőtt még valami baromságot művel.

– Jó szerencsét, Marco.

Kezet fogtak és Marco, amilyen sebtében jött, úgy el is rohant.

Nagyon forgalmas napja volt, esett a részvények ára a new yorki tőzsdén és a torontói is a negatív területen mozgott. Felhasználta minden tartalékot, ami az ügyfelei számláján kihasználatlanul feküdt és néhány megbízható, de lefelé tendáló vállalat és intézmény részvényeibe fektette be. Jó érzéssel a legalacsonyabb ponton vásárolt s mire a piac életre kelt, a tőzsde zárása előtt egy fél órával... eladott. Megelégedéssel vizsgálta a végeredmény számait és büszkén konstataálta, hogy az összesített számlák a nap végére 4.3%-os gyarapodást mutattak. A lázas ténykedések közepette teljesen megfeledezett tisztelt neje tervezett mennybemeneteléről. Eredeti terveit félretéve mégiscsak megállt egy jól kiérdemelt italra a Sheratonba. Tom Corella hangosan üdvözölte, a szokásos ötórás bandával ült a törzsasztalnál –, súgva, hogy a többiek ne hallják, megnyugtatta, hogy a pénze biztonságban van az új takarékszámán, és a zsebébe csúsztatta az új számla számát és az átutalást bizonyító nyugtát. Marco kézlegyintéssel vette tudomásul, nem akart rá gondolni és nem egy, de négy dupla burbonnal zibbasztotta az agyát. Mire úgy tíz óra tájban felbomlott a társaság és taxival haza szállították –, az egyik piatestvér vitte utána a kocsiját –, és az elsötétített házba benyitott, csak egy gondolat foglalkoztatta, hogyan másszon fel az emeletre, hogy a hitvesi ágyban megnyugvást találjon. A hálószoba ajtaját sikerült kinyitnia, és sűrű bocsánatkérések közepette bújt az ágyba.

Lina hátat fordított neki és Marco megszokott mozdulattal ölelte át az alvó asszonyt. Abban a pillanatban, hogy markában érezte Lina ismerős, meleg, puha mellét, eszméletlen mély álomba merült.

Rémülten ébredt. Kiverte a hideg verejték, borzalmas álma volt. Rómában járt, de nem a napsütötte, zajos városban, amire emlékezett. Ez a Róma sötét volt és néptelen. Árkokon és gödrökön, földhányásokon és pocsolyás tócsákon keresztül menekült. Nem volt útlevele, sem repülőjegye, a zsebe üres volt, se pénz, se hitelkártya. Alig vonszolta magát, nehezen mozogtak a lábai. Váratlanul egy zsákutcában találta magát, de az olyan volt, mint egy óriási futball stadion millió üvöltő drukkerrel. A kapuban Johnny the Fixer ült egy óriási toloszékben és ő volt az Isten. Neki tizenegyet kellett rúgnia, de nem volt erő a lábában, a labda csak néhány lányira gurult és Johnny röhögött. Aztán Linát látta, fehér menyasszonyi ruhában és csodálatosan szép volt. Két angyal a karjainál tartotta fogva, mintha Martin és William testvérek lettek volna, az arcuk vörös volt és a szemük zöld fénnel villogott. Lina nagyon szomorú volt és halkán súgta, hogy ő most megy a mennyországba és nem lesz vacsora főzve.

Riadtan ült fel az ágyában, sötét volt és hideg. Az izzadságtól nedves inge, mint jeges páncél tapadt a testéhez. Nagy nehezen kimászott az ágyból és a fürdőszobába tántorgott. Ott fedezte fel, hogy még a nyakkendője is rajta van, a nadrágról, zoknijáról nem is beszélve. A rémálom és az előző este részeg képei kergették egymást, amint próbált kibújni a gyűrött, átizzadt gúnyából.

Lüktető fejfájás és éhség kínozza. Eszébe jutott, hogy tegnap dél óta semmit sem evett a maroknyi sózott mandulát kivéve, amit a bárban az italokkal felszolgáltak. Fürdőköpenybe bújt és lebotorkált a konyhába. A falóra négy óra húsz percet mutatott, kint még töksötét volt és esett az eső. Bekapcsolta az eszpresszó gépet és megelégedéssel konstataálta, hogy a tűzhelyen a szokásos jénai edényben, mint mindig, ha bejelentés nélkül kimaradt, ott várt rá a vacsorája. Betette a mikróba és nem telt bele néhány perc, a konyha megtelt a paradicsom és pármái sajt szívet-lelket melegítő illatával. Az éhes ember mohóságával falta fel az ételt, majd lefőzött egy erős feketét. Az éhség ugyan elmúlt, de a fejfájás maradt.

Nem tudott szabadulni a rémálom hatása alól. Az évek folyamán az apósával szembeni gyűlölete kissé megenyhült, de nem múlt el. Csapdában érezte magát, azon még az a tény sem változtatott, hogy a számottevő Russo Alap kezelése egy tekintélyes extra jövedelmet hozott a számára, de a nagy végösszeg, ami lassan elérte már a tíz millió dollárt, ott vigyorgott a képébe napi rendszerességgel. Minden normális, íratlan örökösödési szabály szerint az mind az öve lehetne, ha az a gonosz maffiózó bosszút nem állt volna rajta. Rabja lett saját meggondolatlan tettének, a vagyon reményében a szabadságát adta fel, örökre, visszavonhatatlanul...

Lina a mennyországba megy!

A kép újra meg újra megjelent előtte. Linát viszik az angyalok a mennyországba.

Hmmm. Nem is egy rossz megoldás.

Kétségtelenül visszanyerné a szabadságát, de... A tíz év elteltével, ugyan ő maga nem nyúlhatna hozzá a vagyonhoz, de ha az asszonyt okosan befolyásolná, élvezhetné a pénz előnyeit. Persze, az nem olyan mintha az övé lenne, továbbra is egy eltartott

gigoló maradna. Igen megalázó, ha jól meggondolja az ember.

Lina a mennyországba megy.

Elhessegette magától a gondolatot. Micsoda marhaság, nincsenek angyalok, hogy életunt háziasszonyokat a mennybe emeljenek. Csinált magának még egy kávé, talált a konyhaszekrényben aszpirint, biztos, ami biztos, hármat lenyelt és elnyúlt a nappaliban a szófán. Nem telt bele sok idő, talán a tabletták hatására, a két kávé ellenére is elnyomta az álmot.

Lina ébresztette fél nyolckor, mintha mi sem történt volna. Reggelit ajánlott neki és az újságot hozta. Marco reggelenként, míg a három tükörtojást és a ropogósra sütött szalonnaszleteket elfogyasztotta, csak úgy sietősen átfutotta a Toronto Star üzleti oldalait, hogy majd az irodában figyelmesebben megemésze a pénzügyi híreket. Hozzá tartozott a munkájához. Most csak intett némán és elvonult a fürdőszobába. Sebtiben megborotválkozott, öltözött és mielőtt még elhagyta volna a házat Linával akart szót váltani. Az a konyhában ült és a szokásos tejeskávéjét szürcsölgette, fel sem tekintett, ahogy Marco megállt előtte.

– Lina! Purificati atya tud a te mennybemeneteli terveidről?

– Ha odafigyelnél, hogy mi történik körülöttem, tudnád, hogy több, mint fél éve én már nem járok misére, nem gyóntam, nem áldoztam hamis, cifra katolikus istennek. Az Isten az én szívemben van, nem az arannyal, dollárral díszített templomokban. Monsignore Purificati az apám pénzéért ígért megváltást, az ő hazug szava nem ér fel az Isten füléhez. Miért járnék én hozzá vigaszért? Csak a pénz, az adomány nagysága érdekli.

– Te beszélsz? Nyolcezer-ötszáz dollárt adtál a te papjaidnak.

– Azok nem papok, csupán az Isten hírnökei, a pénz az ő áldott munkájukat segíti. Nekem már az evilági javakra nem lesz szükségem, mindentől meg kell szabaduljak, ami a földi élethez köt, hogy bebocsátást nyerjek az örök élet berkeibe.

– Lina, te barom! Hallod te magadat, hogy miket beszélsz? Örök élet, meg berkek? Ha akarsz sem tudsz megszabadulni a világi javaktól, az a gonosz, kegyetlen apád gondoskodott róla. Még öt hosszú év, mielőtt akár egy centet is költhetsz a Russo vagyonból, addig az én munkámmal szerzett pénzemet adományozod a kurva hírnökeidnek. Megszabadulni a világi javaidtól? Ne röhögtesd ki magad. Hogy a fenébe képzelted te azt?

– Majd te segítesz. Te ügyes vagy, azt hiszed nem

tudom mit csinálsz te a „família” pénzével. Te azt hiszed Lina nem hall? Nem lát? Mert én csak egy ostoba, csúnya házi-kurva vagyok, aki csak arra jó, hogy főzzön, mosson rád meg szétrakja a lábait, ha a kedved úgy kívánja és éppen nem akadt szebb meg fiatalabb a Sheraton bárjában?

– Lina te megőrültél? Miket beszélsz itt összevissza?

– Csak egy telefonomba kerül és véged... azt hiszed nem tudom? De egy szerető férj az asszonya mellett áll. Nem igaz? Gondoldd csak meg! – és egy kis gonosz vigyor jelent meg a bajusza alatt.

Marco megdöbbenve hallgatta a szóáradatot. Nem is mert rágondolni hirtelenjében, hogy mivel, kivel áll szemben. Ez már nem csupán a Petrullo házaspár ügye. Tom Corella a Royal Bank fiókmenagere, Joanne Kovalszki az assisztense, Mr. Silverstein az Ethera Inc. niagarai fiókjának a főnöke és természetesen Marco számos ügyfele, többek között a DiDonato, Brisciani, Batelli, Commissio családok elvitathatatlan érdeke forog kockán. Tudja-e egyáltalán az osoba liba, hogy milyen veszélyben van? Hogyan fogja be az asszony fecsegésre kész száját? Az egyszerű megoldás volna egy

telefonhívás a Batelli fivéreknél és Lina a mennyország helyett a városi hullaházban találná magát, valamiféle baleset áldozataként. Igen ám, de akkor végképp elköszönhetne a Russo-millióktól. A kegyetlen felismerés mellbe vágta. Ezt házon belül kell elintézni!

Csak nyugi, nyugi Marco Petruzzo, mondogatta magának, de a kívánt nyugalom egyelőre elkerülte. Csak nézte, nézte az új, ismeretlen asszonyt. Lina fekete malacszemű fenyegetően szegeződtek a tétovázó férjre, az kénytelen volt a tekintetét elkerülni, gyűlt benne méreg, a keze ökölbe szorult, már-már attól tartott, hogy leüti. Tudta, hogy az nagy hiba volna, ezt másként kell elintézni. Egy mély lélegzetet vett és nyugalmat erőltetve magára, megszólalt:

– Ne menj sehova! Imádkozz, vagy mit tudom én mit csinálsz az időddel. Arra ne is gondold, hogy a papjaid több pénzhez jutnak, lezártam a közös bankszámlát és a hitelkártyákat. Ha hazajöttem, majd folytatjuk, ennek még nincs vége. Figyelmeztetlek, hogy ne merj erről senkinek se szólni egy kurva szót sem. Egy név lebegjen a szemed előtt: Pietro Batelli. Nem kívánok mellé magyarázatot fűzni. Tudod te nagyon jól, hogy kiről beszélek. Ciao Baby!

S elment, ott hagyta az asszonyt, akin, úgy látszott, a fenyegetés nem hagyott különös nyomot. Tovább szürcsölgette a tejeskávét és nem Pietro Batellire, hanem az angyalokra gondolt, akik majd jönnek az éj leple alatt a csillogó úrhajón, hogy elvigyék a kiválasztottak közé, az örök élet kies mezejére, ahogy azt Martin testvér egyszer oly látványosan elmesélte –, még a színes videót is lejátszotta a tévén, amit az utolsó ilyen alkalomkor ő maga vett fel. Hiteles szemtanúként.

Marco számára egy pillanatra sem volt kétséges a szituáció komolysága. Már nem Lina tervezett mennybemenetele volt a probléma – ami önmagába véve nem is olyan rossz ötlet – hanem a kilátásba helyezett zsarolás, a távoli de valóságos lehetőség, hogy a barom nőnek eljár a szája. A kézenfekvő megoldás, a „családi” tradíció szerint az volna, ha jelentené a felmerült problémát a Batelli testvéreknek, elvégre is tudott dolog volt, hogy ők voltak hivatottak a személyzeti problémák gyors és hatásos megoldására.

„Majd te segítesz” Mondta az asszony, mármint likvidálni a Russo Alapot, mentesíteni őt a földi javaktól! Ez a mondat indított el benne egy gondolatsort.

Egy lehetőség derengett fel előtte, egy nem várt megoldás minden jelen és jövő problémájára. A „mi lenne, ha” különböző variációja foglalkoztatta, s mire az irodába ért, a terv megszületett. Nem teljességében, sok apró részlet hiányzott még, de amire eddig nem is gondolt, éppen bizalmi pozíciója teszi lehetővé, hogy Lina kívánsága szerint likvidálja a földi javakat, ha nem is az Isten hírnökei, de Marco Petruzzo javára.

A számok embere volt és a sikeres tőzsdei adásvétel az időzítésen múlik. Alig figyelt a piac délelőtti forgalmára, semmi izgalmas nem történt, minden gondolatát a terv kidolgozására fordította.

Mindenekelőtt megcsinálta a „teendők” listáját. Napról napra, hétről-hétre. Csak semmit sem elsielni, nyugi kispajtás, bízta magát. A komputeren egy új mappát nyitott dupla, komplikált jelszó mögé, és megjelölte, a „*Hat lépés a szabadsághoz*” – névvel.

Folytatjuk...

PÁVEL COLTON ISTVÁN

Tagadás

nem hinném hogy őszre jönne rám
a betyár parttalan tagadás
mikor a coltod fogva rám
közel a rothadás
mint acélon növekvő korhadás
nem céloom céltalan kornyadás
van bennem némi gát
mi átszakad ha itt az olvadás
ez oly hatás
mit rögtön kiheverek
ha fejem ide verem
ebbe a veszekedett bajt hozó véletlenbe
bízó egyre csak hízó disznó karámba
ha már nem viszketek
kívánd hogy így legyen
elmegek Oránba
de ehhez még korán van
tutáliber máliber ha jól esik válni kell
mint részeges májától igazak álmától
hangos az aréna erénye
ott lenni jó tréfa
élveteg nézeted élvezem
apró kis bánatát
és önmagát felejtő megejtő tepertő
mellé a tekergő eper lő
ha jöni kell hát jöni fog a rendes gyilok
ha a vadszamár már lóként nyihog
nyirok(-)csomó legyet anyává teszek
újé megvan az új rém
én elfutok előle(g)
ez jutott belőlem
de nem vagyok belőve
véget ért tévedés
véredény mérgezés

Sírversem!

Bánja kánya, bárki látja,
átköltöztem egy más világba

Szeretkezés

elmondhatom mert mint az atom
oly szilárd bennem a meggyőződés
hogyha a bús hús húsba hatol
míg az egyén éne a kéjbe réved
legyőzve néhány röpke percre a magányt
nos akkor egy pár félénk lépést gyáván hátrál a halál
mert éled új élet esélye
a körülöttünk s bennünk lévő örök éjben végre

KAMARÁS KLÁRA

Rántott hal, szálka nélkül

Akkoriban, amikor én iskolás lettem, a Rákóczi úton laktunk egy kis albérleti szobában. Jól emlékszem, hogy egy sötét folyosón keresztül jutottunk ki az utcára, ahol hatalmas gesztenyefák árnyéka borult a járda fölé. Közvetlenül az Engel-fürdő mellett volt a ház. Szemben, kicsit átlós irányban, a Hal-téren kellett átvágni, ha fel akartunk jutni a Munkácsy Mihály utcára s onnan tovább a Széchenyi tér forgatagán át az iskola felé.

A Hal-tér! Néha még mostanában is álmodom vele. Egyik oldalon egy kocsmá, a másikon, egészen a sarokban egy kis kifőzde volt. Onnan hozta anyám éthordóban az ebédet. Néha magával vitt, hogy ne legyek egyedül a lakásban, ami számomra még idegen volt. Ilyenkor felolvasta nekem az ajtóra függesztett étlapot, hogy segítsek választani.

Engem különösen az olyan ételnevek izgattak, amikről nem tudtam, mi lehet.

–Milyen az a sült keszeg?

– Eh, csupa szálka.

– Serpenyős burgonyát kérek!

– Ugyan! Az csak közönséges krumplipaprikás!

– Kelbimbó főzelék...

– Az nem jó – torkolt le anyám.

Végül mindig ő választott, mégis szívesen mentem vele, mert a kifőzde közelében halcsarnok volt, mellette a falon hatalmas plakát, gyönyörű színes képpel. Boldogan ficáncoló hal csúfolta a síró tehenet:

„– Mondja marha, mért oly bús?

– Olcsóbb a ponty, mint a hús!”

Talán ez járt a fejemben, amikor lázas betegen feküdtem kis szobánkban az ágyon. Napok óta semmi étel nem maradt meg bennem. Anyám kétségbeesve faggatott:

– Mit ennél pipikém?

Elhaló hangon rebegtem:

– Halat... Rántott halat... – azzal falnak fordultam és elaludtam.

Nem tudom, mennyi idő telt el. Arra ébredtem, hogy fenséges illatok jönnek valahonnan.

Anyám dugta be a fejét az ajtón:

– Sütöm már a halat! Rántott hal, amit megkívántál... Mindjárt készen lesz.

Mire kidörgöltem szememből az álmat, már hozta is egy kis tányérkán a rózsásra sült szeleteket.

– Ne félj kincsem, nincs ebben szálka! – én pedig ettem, ettem, élvezettel. Megbetegedésem óta először igazán jó étvággyal.

Szinte még most is érzem a sült hal pompás illatát, pedig akkor este meghallottam, amint anyám a főbélőnek meséli:

– Hogyan adhattam volna neki halat, hiszen nyelni is alig tud? Még megakadna a torkán a szálka! Vettem egy padlizsánt, felszeltem és azt rántottam ki. Úgyse evett még halat. Nem tudja milyen az!

Hal vagy padlizsán? Ugyan már! Most is szeretem mind a kettőt. Ha padlizsán van ebédre, mindig megemeletem azt az elsőt, a szálkamentes halat...

FÉNYESI TÓTH JÁNOS

112

Én csak magam akartam lenni, ahogy
látnom adatott a kócoszá borzolt őszi
fákat, és a sietőssé vált lábak ütemét a
nyálkássá rétegzett köveken hallani.
Csak a zenét akartam sikításnak érteni,
értelmét a túlvilági kérdéseknek, és
elhinni, hogy jó ez a válaszok nélküli élet.
Csak a gyerek pillantását akartam felnőni
látni, amikor már neveti a tú szúrását, és
rám nyitja az öregség ajtaját néha, napján
köszönteni, hogy megszületett, s csak
hagyni a békétlenség zászlajának lobogását
másra. Nem akartam én más lenni soha, csak
adni, és kapni, elfogadni a nincset, elrejteni,
ha van még elrejteni való. Csak nyüszítés
akartam lenni gazda nélkül, fületlen kedves
bögge, pár nélküli páratlanság, vissza nem
váltható üvegbetét a szekrény tetején,
egy könyékig mocskos életguberáló.
Csak imádni akartam a téglák konok rendjét,
a kereszt árnyékába állni, jó oldalra fejem
hajtani, ujjammal sebeket érinteni, köveket
görgetni, mindent mi tehető megtenni, vagy
– sokszor – csak úgy tenni. Mert nincs sötét mi
sötétebb lenne, nincs jég, mi hidegebb lenne,
amikor arra eszmélek, hogy félem az Istent,
és Isten velem fél!

AZ EMBER

(befejezetlen szimfónia)

Nyitány

Látni boldog asszonyokat. Őlük még remeg, ahogy vöröslő
szirmaikat beborítja a kibontott élet fájdalma. Ágyuk szélén
megül a férfi, hitetlenkedve morzsolgatja a percet,
hanyatt fekvé hunyorít kéretlen világára egy gyűrt arcú szent.
Csak ennyi.

HEPP BÉLA

Üzenet a Dobozból

*– Öltözz fel – szólt, és visszagombolt,
hangjában csöndes szájalom volt,
szemembe nézett: – Fáj nagyon?
Talán még összevarrhatom...–*

Pöttyös bögrét emelt a számhoz,
egyet nyögtem, és szalad, teát hoz,
illatos-frisset, most főzte éppen,
gőzölög kecses, fehér kezében,

és már terít, és közben mondja
hogy jó így, de most száz a gondja,
és örül, hogy végre így, mi ketten
töltjük az estét. S én úgy szerettem

örömeit, s az ágyсарokból
bólogatni, hogy jóra gondol,
könnyét törölni, sósan-édeset
ha épp valami bánata esett,

látni, ahogy az idő szárnyán
röpködött, s tudni, éjjel vár rám
álom-szuszogása. Paplan-béke
ölelt át kettőnket évről évre,

aztán hol itt, hol ott felejtett,
elpiszkolódott, rongy selejtet,
és foszlott magamban, elfeledten
a hétköznapok unt része lettem

ma reggelig.

Ahogy felébredt
álmos szeméből régi ígéret
csillant, ó, én ezt hogy is feledném:
– Gyere, bújj ide morcos kis medvémm...

*Öltözz fel – szólt, és visszagombolt,
hangjában csöndes szájalom volt,
szemembe nézett: – Fáj nagyon?
Talán még összevarrhatom...–*

ÓDOR GYÖRGY:

unom

unom a szavakat, unom a hangot
jön a levegőből, jön a falból
buta kérdéseket, rá olyan választ
a háromszáznolcvan gyöngébben rázhat
az aprót, a mellékest, a mögöttest
mikor az ostoba varánuszt pöffeszt
hogyan csak tahó vagyok, nem manager úr
még az ebadó is a seggembe rúg
nem lehet ma, csak az álmodott jövő
büdös mind, ami a zászlókon pörög
leng a bő gatyá, jogot végzett paraszt
jó, hogy a fészbukra nem tettek ravaszt
nolblogokon az a túl vastag csipa
az anya kommentjét anonim írja
a kudarcot és ezt a nagy győzelmet
hogyan igen, hogy talán, meg hogy főleg nem
adóra adókat, áfára áfát
a zsványságot is megkoronázzák
három gyerek, két kocsi, munka semmi
szerintem a vakond is unja enni
maraton, balaton, futás, átúszás
magyar lányok szopják a holland utcát
több lett, de a boltban mégis kevesebb
lassan nyalni is lehet egy sms-t
hogyan én aztán nem, de mégis lemondok
meg hogy megbánjátok még ezt ti mocskok
ballib, jobbszélső, a hátvéd megsérült
a diákot zsandár látja vendégül
föl és levonulás, kokárda, gyertya
hozzájuk képest egy béna a serpa
se pénze, se háza, csak egyeteme
nyitva már a határ, mégsem mehet el
bandériumok, fegyverbe-fegyverbe
szavazz, ha tudsz, de előre seggelj le
unom mindet, minek annyit dumálni
gyere komám, egy az egyben, úgy állj ki

a vers és a nő

a vers soha nem izgatott
nem sír, amikor otthagysz
élvezheted éjjel-nappal
másik verssel nincs haragban
türelmesen vár sorára
nem fenyeget gyilkolással
másikat írsz, nem féltékeny
soha nincs buta kérdése
versekből több a választék

nem mossa a ruhádat szét
nem fáj feje, sem a lába
elenged az éjszakába
megkívánhatsz egy másikat
válásra mégse számíthatsz
egyszerre sok versed lehet
egyik se szül rossz gyereket
havija, se barátnője
te írhatod meg elsőnek
elküldheted, megoszthatod
nem viszketsz tőle, ha kapod
nem hagy el egy másik versért
anyja sincs, ki folyton megsért
nem kell néki bunda, virág
zsebeidben nem kotorász
jól esik hetvenen túl is
nem fitymálja le a nudlid
nyilvánosan élvezheted
nem probléma, ha nem szeret
ráadásul sokkal olcsóbb
nem vénül el, nem lesz kotlós
a film alatt se karattyol
melle sincsen nagyharangból
nem látod őt minden este
nem nyom agyon kövér teste
reggel nem rúg le az ágyról
nőiesebb, mint a bársony

Amnézia

Ha kis világomból hazamegyek,
ki van tárva az ajtó, ott belül
beszélget egy asszony, vagy egy gyerek
magában, bennem az fel sem merül,
csak úgy belépjek. Állok zavartan,
behúszom nyakam a sötét falba,
a szomszédok nehogy röhögjenek
egyed, hogy netán ki lettem rakva.
El is utazhatnék jó messzire,
de rég' jártam a pályaudvaron,
nem lennék képes felismerni sem
a sínt, sem a kalauzt a vonaton,
és biztos szégyellném magam nagyon
a kupéban, mert az mégis durva,
hogyan szinte teljesen józan vagyok,
s mintha szinte teljesen berúgva.
Várom még vagy tíz-tizenöt percet,
azután félénken bekopogok.
Valaki kiszól: na, mi van veled,
az a csöpp kis eszed is elfogyott?

PÉTER ERIKA

Birs az ablak alatt

Már nem szorongott, nem félt. Apró, gyors léptekkel közeledett a bejárat felé. Az ajtó előtt még ott állt a betegszállító autó, ezért tudta, hogy tele lesz a helyiség bosszankodó emberekkel, akik reggel óta várakoznak, hogy hazaszállítsák őket. A nyári hőség megviselte az egészségeseket is.

– Megint elromlott a gép! – sóhajtotta, látva a tömeget. Nem csodálkozott, hogy a masina időnként felmondja a szolgálatot, hisz reggeltől estig megállás nélkül dolgoztatják. Az egész megyében csupán egyetlen van belőle. Drága, okos és érzékeny gép, ezért ha elfárad, leáll. Nem úgy, mint az osztályon dolgozó egészségügyi alkalmazottak, akik látszólag fáradhatatlanul, türelmesen lótnak-futnak napokon át.

Mosolyogva lépett a terembe. Túl volt a huszonhetedik kezelésen. Csupa-csupa ismerős arc fogadta. Ott volt a kedves énektanárnő és az a vállalkozó férfi is, akikkel már az első napon összeismerkedett.

Ó, azok az első napok! Leszívták majdnem minden energiáját. Már a betegtársak látványa is sokkoló volt. Magukba roskadt férfiak és nők, testesek és csontsoványak, parókások s kendőbe burkoltak, valamint megbotránkoztatni akaró, hivalkodóan kopaszra nyírt fejek bámultak maguk elé vagy fájdalomba mártott hangon panaszkodtak.

Ki azt sérelmezte, hogy nem törődik senki a betegekkel, ki azt, hogy pár nap után begyulladt a gyógykezelt testrész. Kinek ezért, kinek azért kellett abbahagyni vagy felfüggeszteni a kezelést. Akadt olyan beteg is, akit már negyedszer támadott meg a gyilkos kór.

Eleinte mindenkit türelmesen meghallgatott, aztán rádöbbsent, hogy nem lesz jó ez így. Hiába próbált könyvbe bújni vagy arrébb ülni, a notórius panaszkodók utánamentek. Pár nap múlva ismerte a legtöbb betegtárs anamnéziséit.

– Magának nincs baja? De jó magának, hogy mindig mosolyog! – szökött ki a száján valakinek.

Ő elmesélte, hogy szintén kezelésekre jár s javasolta, hogy ne beszéljenek többé betegségről. – Így könnyebb lesz, meglátják! – mondta.

Ezentúl másról forgott a szó. Hallomásból, majd látásból megismerték egymás családját, mulatságos történeteket meséltek.

Talán már az első héten észrevette valaki az ablakon bekandikáló birsalmafát.

– Ha az a birsalma beérik, megkóstoljuk! –

Nevettek. Elhatározták, hogy pikniket tart majd a csapat. Tudták ugyan, hogy mindez nem lehetséges, de mégis naponta megemlégtették.

Az öt-hat órás várakozási időt szinte már nem is érzékelték. Ha új beteg jött, beavatták, vigasztalták. Csupán egy beteget nem sikerült megszélídtíteni. A nő állandóan fortyogott valamiért. Figyelte, hogy kit, mikor hívnak be előbb, leste, hogy kibe köthet bele, ám a többség erősebb volt. Inkább előreengedték, mert érezték, hogy így hamarabb megnyugszik. S valóban, miután megkapta a kezelést, kis időre eltűnt, de később visszatért a társasághoz.

Most, ahogy belépett az ajtón, csodálkozva látta, hogy a mogorva nő mosolyogva közeledik felé. Ahogy melléért, megállította őt:

– Ma nem a gép, csak a betegszállító autó robbant le! – mondta megnyugtató hangon majd boldogan hozzátette:

– Holnap hazamehetek! –

Kezében egy éretlen, még zöld birsalmát szorongatott.

CSELÉNYI BÉLA

helyettem fekszik

helyettem fekszik
valaki a fal tövében
azért fekszik ott
hogy én elmondhassam ellenszenves véleményemet
és ha kell
megírhassam azt
ellenszenves újságomban
éppen ezért
ha ricsajos jókedvvel
kiözönlök barátaimmal valahonnan
ha elhaladunk
egy ilyen belakott járda mellett
és éppen este van
vagy álmosító délután
szóval ha alszik az ember
a fal és a járda derékszögében
ösztönösen halkabbra fogom magam
és lélekben kiteszek oda egy festékszagú bádogtáblát
hogy VIGYÁZZ
ITT EMBER ALSZIK

Budapest, 2012. III. 4.

BALOGH ÖRSE

Születésnapra

(Maricának)

Araszolnak a napok
hol döcögősen, hol sietősen,
de ne hagyj, hogy elrohanjanak.
Olykor elmerengsz a múltban,
felidézél emlékképeket:
iskolaévek, szerelmek, utazások,
hegyre föl, völgybe le.
S ha tenger hullámain
ringatózik az álom,
lásd meg a fényt, s a végtelent.
Álmodozz, de élj a jelenben.
Születésnapod van!
Szívedben nyíljék ezernyi virág,
s a boldogsághoz, mely ott lakik,
én is bekopognék hogy kívánjak
Boldog Születésnapot!

Különös nap

Milyen gyönyörű ez a nap.
Madár szárnyon repül a gondolat
magasra, az égre fel.
Ahol a csillagok dallammá szövik
a sok szép gondolatot.
Zene ez a fülnek,
s az éji csend
úgy szórja szerte-szét
a csordogáló halk zenét,
hogy lágyan csengő hangja
utadon elkísér.

BALOGH ÖRSE:

Abigél, papír, akvarell, 25x22 cm

VERASZTÓ ANTAL

Angyalok lóháton

Nézem magam, s észreveszem, ráncosodik a tükröm.
Ez a látomás-adomány csak az enyém.
Magam mögé rejtőzve figyelem
ahogy
rég elfelejtett tájak fölött,
emlékek hajszál-hídján,
Angyalok lovagolnak felém.
Lovagolnak, láthatatlan,
tarsolyukban gyógyír-balzsam,
kell ez nagyon, ők ezt érzik:
sebre, amely visszavérzik.
Lovagolnak láthatatlan
üzenetük kimondatlan.
Míg az Idő kifut velük a partra,
figyelek a belső csillagokra!

*

Kézen fogva

A szomszédos utcában
sétálunk nap mint nap,
nagytestű platánok alatt.
Akkor is, ha magas az égbolt,
akkor is, ha ami elmúlt, rég volt!
Mi tagadás, jól esik fogni a kezed,
S néha megállni egy-egy sóhajtás mellett
Kimondani, hogy: Szeretlek!

*

A ráadásról

Úgy emlékszem:
Éppen akkor volt messze a következő lépés,
mikor azon a nyári éjszakán,
csak álltunk a megjósolt,
de meg nem érkezett csillaghullást várva.
Hajnalra viszont megjöttek a zivatarok
s mi hallottuk,
ahogy összekoccannak a nárciszok.

*

KREISCHER-RUSZIN NELLY

Tél a tavaszban

A hóvihar elült, és hirtelen
fény sugar tört át a szürke égen.
Melegét arcomra csókolgatta,
hunyt szemhéjam alatt tarka réten
vidám táncot jártak a sugarak.
A levegő vibrálva remegett.
Oldódtam az álmodott tavaszban,
ahogy egy szerelmes ölelésben!

2013

Haiku

Fény sziporkázik
vítükör cseppecskéin.
Napsugár csókja.

FÖLDESDY GABRIELLA

Fiaskó

Amikor megkérdezték tőle, mit szeretne még az életében elérni, milyen kívánsága van, csak annyit mondott „özvegy akarnék lenni, ha lehet”. Többet nem mondott, és nem is magyarázta meg válaszát, ment tovább, tett-vett mint máskor, gondolkodott élete mindennapjain, eddigi eseményeken, napi teendőkön, a tennivalókon. Nem törődött azzal sem, hogy környezete, a szomszédok, ismerősök elcsodálkoznak rajta, lenéznek azért, mert özvegy akar lenni, s ezt időnként – ha nyíltan nekiszégezik a kérdést - ki is mondja.

Elvárták volna, hogy képmutató legyen, kívánságát – az özvegyiséget – letagadja, és szokványos vágyai legyenek, mint például ötös lottó, vagy kis családi ház vidéken, divatos külföldi út, luxusautó, vagy bármi más státusszimbólum. Ezért aztán szájára vette a környék „micsoda gonosz nő ez, az urát is csak halva szeretné látni ezután!” – mondták, de volt súlyosabb kijelentés is, ami már egyenesen jóslás volt: „majd megveri az Isten, és ő fog előbb meghalni, aztán az ura marad özvegyen!” Legtöbben csak úgy vélték, meghibbant a szerencsétlen, aki normális, nem mond ilyet.

Lenke nem volt gonosz, és nem is hibbant meg, de az igaz, hogy öntörvényűen élt és gondolkodott születésétől fogva. Élete tele volt tévedésekkel, szerencsétlen fordulatokkal, mert sajátos gondolkodásáért és rossz döntéseiért nagy árat fizetett időnként, ám ezeket hőiesen viselte. De mást mondani, mint amit gondolt, nem volt hajlandó. Még akkor sem, ha tudta, megvetik, lenéznek, sőt sokan kiröhögik a háta mögött.

A hetvenéves Lenke – bár kétszer is férjhez ment, és gyereke is volt –, magányosnak számított, habár a magányt ő nagyon szerette. Jól megvolt egyedül mindig is, és amikor férjnél volt – most is, a második házasságában –, megtartotta önállóságát. Valahogy úgy volt, hogy kellett a társ, de nem azért, hogy sülve-főve együtt legyen vele, vagy minden problémáját megossza társával. Amolyan se vele se nélküle állapot alakult ki mindkét esetben. Férjei olyanok voltak, mint szükséges kellékek, amik hozzá tartoznak az élethez, de sok mindent nem lehet kezdeni velük.

Lenke első férje fess ember volt, rövid ideig éltek jól, miután megszületett a fia, jó ideig kényszerből maradtak együtt. Kiderült, mégsem egymáshoz valók, mindketten akadályai a másik vágyainak, hosszú távú terveinek. Már akkor tudta, hogy ez nem fog sokáig tartani, külön lakásban lenne jó lakni. Nem akart ő elválni, inkább nyitott házasságot képzelt el, egyikük itt, másikuk ott, fiának nem kell nélkülöznie egyik szülőt se, szabad átjárást biztosítanak majd neki.

A szép terv megfeneklett, nem tudtak két lakást csinálni az egy lakásból, inkább elváltak. Lenke bennmaradt a volt közös lakásban, és kifizette férjének a fele részét, amiből akkor lehetett venni egy lakótelepi másfél szobást. Tibor – egy szem fiuk – már tíz éves volt, mikorra mindez lezajlott, a gyerek felváltva lakott egyik, majd a másik szülőnél. Látszólag nem okozott semmi problémát ez a kétfelé élés a gyereknek, ám később derült ki, hogy Lenke mégis nagy árat fizetett mindezért. Tibor befejezve tanulmányait a műszaki főiskolán, fogta magát, Németországba utazott, mit ad Isten, rögtön talált magának állást, lakást, barátnőt, hamarosan meg is nősült. Lenke kétségbe esett, hívta haza fiát, lakását is felajánlotta, készpénzt is ígért, csak itthon lakjanak, ő inkább albérletbe költözik, vagy garzonba, csak maga mellett tudja Tibort. Sikertelen volt minden kísérlet, fia nem jött haza, legfeljebb egy-két napra ügyeket intézni. Anyját hívta látogatóba – Hannover mellett egy kisvárosban éltek –, de a meghívás nem tűnt komolynak, Lenke tervezgette, hogy kimegy, de végül megfutamodott, és maradt.

Lenke már régen elváltan élt, persze voltak férfi kapcsolatait, időnként felcsillant a remény, hogy új életet kezdhet, de mindig kiderült, hogy az iránta érdeklődő, sőt szerelmet valló férfiaknak eszük ágában sincs vele új életet kezdeni. Szívesen töltöttek el vele néhány órát vagy napot, vacsorára hívták vagy kirándultak ide-oda, de közös jövőről szó sem volt, sőt kellő távolságot tartottak Lenkétől, hivatkozva rengeteg elfoglaltságukra, saját volt családjukra, volt feleségükre, és ezek a volt feleségek nem túrték volna el, hogy volt férjüknek új felesége legyen. A Lenkébe szerelmes férfiak gyerekei se láthatták, hogy apjuk más nőhöz vonzódik, vagy épp vele akarna élni. Lenke ezt

sosem értette, de kénytelen-kelletlen elfogadta. Talán nem ér annyit személye senkinek, hogy érte érdemes legyen felborítani az eddigi bevált langyos valamit. Ő egyedül megvolt jól, meg is lesz, bele kell törődni.

Már hatvan éves is elmúlt, nem reménykedett, Tibor kislányát – egyetlen unokáját – végül látta, néha elhozták neki Németországból. Ilyenkor tanította magyarul a gyereket, múzeumba vitte, de Martina német anyától született, sosem lesz magyar érzelmű. Bárcsak tévedne! Ezen sokat elmélázott, másképp szerette volna.

Ekkor jelent meg Kálmán a színtéren, aki tizennyolc évvel volt idősebb nála, és tizennyolc éve volt özvegy. Lenkében felmerült a lehetőség, hogy talán most mégis új életet kezdhet. Kell neki ez az ember? Igen, új életet kezdhet, viszont ez az ember nem feltétlenül kell neki, de a két dolog össze van kötve. Kálmánnak szüksége van rá, neki, Lenkének csak az új életre lenne szüksége, ami úgy tűnt, részben meg is valósulhat. Dacból, amolyan „azért is megmutatom” okán mondott igent Kálmánnak.

Átköltözött Kálmán lakásába, de sajátját is megtartotta. A környezetváltás, a mindennapos feladatok, vendégeskedés, a közös kultúrprogramok együttesen jó hatással voltak rá, na meg az is, hogy megmutathatta volt udvarlóinak: lám, férjhez ment, mert talált olyan férfit, akinek hosszú távra is kellett, nem szégyellte senki előtt Lenkét. Az új lakás, új környezet, új férj nem volt kellemetlen, ami kellemetlen volt, az a szabadság viszonylagos elvesztésének tényeként zuhant rá, a mindenről való beszámolás kötelezettsége, a sok szemrehányás, amit kapott önálló döntéseiért, és legfőképp, hogy Kálmán mindenben ragaszkodott saját eddigi szokásaihoz - ezt lehetett tudni előre, de ki gondol ebbe bele idejekorán? –, semmi változást nem viselt el maga körül. Voltak súlyos vitáik, nem egyszer előjött a felemelt hang és az ajtócsapkodás, a mindennek véget vetés gondolata és kimondása, de végül maradt minden a régiben. Lenke ebbe is beletörődött, alkalmazkodott, nem panaszkodott senkinek, a szomszédok mégis tudtak mindent, mert állandóan őket figyelték, lestek minden mozgást körülöttük.

Lenke hetven éves lett, már kilenc éve volt Kálmán felesége. Vonzó külseje sokat veszített az idő elteltével, meghízott, hanyagul öltözködött, már haját sem festette. Járása is lomha lett, sokat fájt a lába, a nyarakat nem bírta a kánikula miatt, lihegett a lépcsőjárástól. Kálmán ugyan már nyolcvankilencedik évét taposta, alapjában véve nem volt beteg, ruganyosan járt, tevékenykedett, jó volt az étvágya, persze állandóan panaszkodott, hogy elviselhetetlen a közérzete, alig bír felkelni reggelente az ágyból, néha szédül (!), csípőjét reuma kínozza, de ezt nem kellett komolyan venni, az örökölt jó gének még közel tíz évet biztosíthattak számára.

Amikor Lenke azt válaszolta ismerőse feltett kérdésére, hogy özvegy szeretne lenni, akkor már jó ideje számolt azzal, hogy törököt fogott ezzel a házasságával. Ami azt jelenti, hogy őt fogták meg, és többé nem szabadul, hetven évesen már nem kezdhet előlről semmit, túrnie kell Kálmán rigolyáit, elviselni vénemberes szokásait, amiből sosem engedett egy fikarcnyit se. Nagyon is meglehet, hogy ő, Lenke dől ki előbb a sorból. „Benne van a pakliban”, szokták mondani. A sors időnként megvicceli az embert – nem olyan jó vicc –, és másképp rendezi el a dolgokat, nem úgy, ahogy azt az ember előre kiszámította. Büntetlenül semmit se lehet tenni. Hát ezért volt Lenkének büntudata, és ezért válaszolta az ismerősnek, hogy özvegy szeretne lenni leginkább.

SÁRKÖZI LÁSZLÓ

[A *Belső világ* szonettkoszorúból]

Részeg szonett

Ám a mélybe száll velem a szenvedély;
- igaz nem gajdoltam, mert ittam s szédült
korsók füle támasztott meg reggelt s éjt,

majd előttem a hodály elsötétült
s indulnék mint Odüsszeusz Ithakába,
ha nem félnék: éjszakában kába lábam
kibújik alólam: elmászom végül...

s utálkozom: mi fajta szörnyűséges
nyúlós-bűzös maszlag tesped az utamon?
Restség: Ember a neved? már nem kutatom
s ha állat? szinte emberszerű vétek!

Hogy éppen havazott, úgy esett az esten;
elestem s rám ült egy bokor. Így élek:
a zord tél is őszül egyre-másra bennem.

Az idő rabságában

A zord tél is őszül egyre-másra bennem;
ezredmásodperc – egy örökkévalóság;
mint a zápor veri elkorhadt keresztem.

Ólommutató csoszog, csalják az órák
a perceket; görbe botján eszi a kórság
a megfontolt aggastyánt a métereken.

Idő!: kedves ellenség; megérlel, múlik.
Álmom porként szitál és poromra hullik
vádln és a szél szórja szét tűnt időm.

Porrá hamvadt szenvedés egyszer volt árnya!:
sose lesz senki, ki számon tartaná majd
a sírokba döngölt időtlen időt!

S nem vettem észre, hogy hosszan sodródom;
Utam – kopott holló – fejemen trónol.

HORVÁTH-HOITSY EDIT

A TÉRKÉP ELŐTT

(1998. december 13.)

Kicsiny hazám, e hajlott gyermek
szeret téged, szemérmesen,
gyöngéd, figyelő tekintettel.
Itt a térképen akkorácska vagy:
betakarlak a tenyeremmel...

Sosem harsogtam, s dérrrel-durrall
nem gyűlöltem idegen nációt,
ám ahol imádkozni szoktam
– belső szobámban –, annyi jót
kívánok néked, ’mennyi rosszat
akarnokok, s acsarkodók okoznak,
míg véres nyállal fertőznek meg
minden szelíd bizakodót.
Nagy szavak, zengő szózatok
és alkalmi könnyhullatások,
és nagypofájú hősmagyarkodások
és búsmagyaros szipogások
vörösbor mellett – nem nekem valók.

Dülled a mell – az óriáskokárda
már messziről rikolt,
és visít a dalárda –,
míg másnap jó a macskajaj,
a főfájás – épp, mikor tenni kéne,
amikor szólni kéne végre –
a fölbuzdulás annyi volt...

Te hetvenkedő, hordók hercege,
a honfitársat tegnap még ölelted,
két csók között tejtestvérenek nevezted;
s a józanulás pizsok szájjával
– kiábrándultan –, meg se ismered,
s ha majd utad keresztezi,
a lélegzetet is belévered!

Másnap: magad vagy – vasárnapi hős –,
zsinóros mente, darutollas csákó
sifónod mélyében rejtőzve várnak

újabb parádés alkalomra –
torra, ünnepre, vigalomra.
Így van? – időszakos vitéz, te kocsma-báró!

Dobogó és drapériák
– egyben tanúk és relikviák –,
csak nézik, hallgatják az ön-kinevezőket,
az ordítókat (hogya az a módi),
az egymást koszorúzó főket,
a tetszetős, az ál-valódi
hevületeket hirdetőket,
s a pódium lerogyna tán
egy hangzatos-nagy hazugság hallatán,
s a kelmék szégyenükben szakadnának –
ha nem volnának tehetetlen tárgyak.

Kicsiny hazám – nem kicsinység a kicsiség.
Igaz: kívülről nyomorgatnak,
de belülről kettéharapnak
s csócsálnak rossz teóriák – ez eszmefergek –,
e telhetetlen kannibálok...

A tisztánlátás száműzöttetett,
marad a maradiság – e gyalázat –,
s kufárkodásra is van magyarázat
– az elfajultság leplez tetteket –,
itt harsogások – ott sunyi nézések,
itt honfiak – ott meg világpolgárok,
itt tósztok – amott generálszós
– mint láthatatlan, bűzös, nagy kelések
törekeny testeden, te drága,
kit rossz szögekkel liliputi lelkek
szögeztek rá a nagyvilágra.

Ölelnélek, mint édes csecsemőt,
ölelnélek – egyetlen szeretőmet,
de bennem is lassan lankad a lélek,
s már nem tudom, honnan vegyek erőt.
Így hát tested, mi e térképre festve
foltocská csak – ráfektetem a tenyeremre.

ÚT, UTAZÁS, ÚTIRAJZ, KÉPESLAP

SZ. PÓRDY MÁRIA

Képeslapok Tunéziából

Tunisz

Küldtem a gépedre egy üzenetet, majd nézd meg! – dugta be fiunk a fejét a konyhaajtón. Beleszimatolt a levegőbe. – Hm, nem rossz! Máris farkaséhséget érzek. – Választ sem várva becsukta az ajtót.

Kéznél az okostelefon. Nézzük!

Az üzenet öt napos tuniszi repülőút foglalásáról szólt. Az üzenet tárgya: Boldog születésnapot!

Az utazásra készülődés egy hónapja elröpült, mintha egyetlen sóhajtásnyi perc lett volna, s már is a világörökség részét képező tuniszi Medinába (óváros) tartottunk, a mellénk szegődött középkorú arab társaságában. Éppen a térképet tanulmányoztuk a Habib Bourguiba sugárúton, amikor hozzánk lépett ez a férfi és angolul megkérdezte, hogy a Medinába tartunk-e? Szívesen elkísér, mondta, ha mi is akarjuk. A turista hivatalban dolgozik, éppen végzett a munkájával, arrafelé lakik, ahová mi igyekszünk. Érthetően és folyamatosan beszélt angolul, ami viszonylag ritka kincs Tunéziában, hiszen itt csak az arab, a francia, no meg az olasz az egymással érintkezés nyelve. Még az utunkba eső turista hivatalban is, ahol a Medináról és a városról beszereztük a térképeinket, elnézést kért a hölgy, hogy nem beszél elég jól az angolt. Nos, ilyen tapasztalatok után mondhatom úgy is, hogy jól esett a felajánlott kíséret.

A férfi gyorsan elmondta, hogy tegnap és ma van a francia parfümök napja, a medinai kormánynegyedben délutánra küldöttség várható, ezért csak déli egy óráig felmenni a kormányzat egyik épületének teraszára, ahonnan elének tárul az lehet egész belváros. Majd bemutatkozott, mi is. Samir elég tempósan haladt előttünk, de minden érdemleges látnivalónál megállt, ejtett néhány szót és kivárta, míg elkészítjük a felvételeinket. Próbáltam megjegyezni, hogy merrefelé üget velünk, sűrűn készítettem fényképeket, hogy visszataláljunk, ha úgy adódik. Rövid ideg árusokkal zsúfolt szűkon haladtunk át. Közben figyelmeztetett, hogy vegyük magunk elé a táskánkat, ne hagyjunk lehetőséget a zsebtolvajoknak a kinyitásukra. Ez meggyőzően hangzott, hogy csak szívességet tesz nekünk a felajánlott kísérettel. Majd zezugos utcákon, átjárókon vezetett, ahol csak gyerekek próbáltak közelünkbe jönni, de egy-két halk mordulására elálltak kéregetési szándékuktól. Elmesélte, hogy ez már a Kasbah, és azért került velünk erre, mert itt nincsenek az árusok és a vásárlók-báméskodók, gyorsabban lehet haladni.

Majd újra elmesélte a francia parfüm napját, amit évente egyszer rendeznek meg, ilyenkor lehet a legjobb áron vásárolni tiszta virágolajból készített parfümöket. Na, ettől a szinte szóról-szóra azonosan elmondott meséből egyszerre gyanús lett a dolog, de már annyit kacsaringóztunk a kis szűk utcácskákban, hogy végig gondolva a dolgot, jó pofát kellett vágni, ne lásson rajtunk semmi kételkedést vagy visszafordulási szándékot, ha vele szeretnénk kijutni az arab dzsungelből.

Végül megérkeztünk egy szőnyegkereskedő házába, ahol már tárt kapukkal vártak. Az épület neve a „Medina palotája” volt, impozáns belsejű épület. Először felmentünk a tetőteraszra, de csak az alsóra. A felső teraszra azt mondta, hogy az magánterület, pedig onnan lehetett volna igazán jól rálátni a Medinára és Tunisz más részeire. Állítólag ebben a házban lakott az öreg király, és az

épület az állam tulajdonában van. A falak tele voltak híres államférfiakról készített fotókkal, de persze lehetett ez díszlet is. Ki tudja? De, mindezt úgy tálalták, hogy el kellett volna ájulnunk, milyen különleges helyen járunk. Gyomorszorítással azonban nem lehet szívből lelkesedni. Végig vezettek a palota termein, a két emelet magasságú, szőnyegekkel legszebben díszített teremben ültettek le, teával kínálva és szebbnél szebb szőnyegetek gurítottak elénk, de a teaivásnál tovább nem jutottunk. Csalódottan köszöntek el tőlünk, kísérőnk is hallgatagabb lett a parfümös rokonának üzletéig tartó úton. Menteni a fagyossá vált hangulatot, a kisebb kockázatot vállalva, engedünk a bemutatóval, szagolgatással kísért kínálatnak, és vettünk egy-egy üvegcese jázmin és citrus olajt.

Samiron látszott, jobb vevőknek ítélte meg minket, és csalódottan, de végül tisztességesen elirányított a „főcsapáshoz” és utunkra engedett az árusok és a nézelődők között. Mielőtt azonban elmagyarázta, hogy merre menjünk, hol forduljunk rá a Francia kapuhoz vezető az utcára, elmondta, náluk az idegenvezetésért félóránként 50 tuniszi dinárt kérnek, ő azonban a több mint egy óras kalauzolásért mindössze 20 dinárt kér, hogy csokoládét vehessen a feleségének. (Itthon megpróbáltam a fotók alapján, a térképen követve rájönni, merre rohant velünk majd egy órán keresztül. Kiderült, több hurkot is járt velünk, mintha meg akart volna kavarni minket. Akkor ez nem is jutott eszünkbe. Anélkül is volt bennünk egy kis szorongás.)

Mikor baj nélkül kiértünk a Francia kapuhoz, a Medina egyik ki-bejáratához, úgy vihogtunk, mint az éretlen gyerekek, hogy mekkora balekok vagyunk! De alapjában véve nem sajnáltuk a lefejt pénzt, mert őszintén, soha nem mertünk volna betenni a lábunkat a Kasbahba. Vele viszont a valóságban is láttuk a filmekből, könyvekből ismert, idegeneket nem szívesen látó belső arab világ kis darabkáját. És a következő négy napra nézve sokat tanultunk kedvesen elhárítani a szolgálataikat kínálókat, akik minden szívességért nyomban tartották is a markukat a baksisért. Azt is megtanultuk, hogy egyetlen válasszal ne elégedjünk meg, hanem még két-három embert kérdezzünk meg ugyanarról. Mert, nem feltétlenül félre vezetés okán mutatnak valamerre, lehet, hogy nem is értették a kérdést.

Az utolsó előtti nap ismét a Medina felé vettük az utunkat, az útikönyvben ajánlott mecseteket és látnivalókat megnézni.

A térkép alapján elnavigáltuk magunkat a Bab el Souika térre, ahol mindjárt egy mecset csábító közelsége meglehetősen távoli elérendő céllá vált a téves, vagy inkább hiányos információ miatt. Történt, hogy már majd' ötszáz métert araszoltunk a zsúfolt szúkon keresztül, gyanús lett a távolság. Miután találtunk egy értelmes fiatal kereskedőt, aki angolul útba tudott igazítani, kiderült, mehetünk vissza majdnem ugyanannyit, régen túlhaladtunk a bejáraton. Kiderült, alig pár lépésnyire a szúk bejáratától balra nyílt Mehrez mecset kapuja. Talán, mikor a bazárba léptünk, csukva volt a kapuja és fel sem tételeztük, hogy onnan vezet egy viszonylag sötét, boltíves átjáró után a mecset előteréhez és a bejárathoz. Mikor a mecset bejárat elé értünk, kétségbeesett hang ordított utánunk és a kezével is mutogatta, hogy mi oda nem mehetünk be. Egyébként olvastuk az útikönyvben, hogy a nem moszlimok a mecseteket nem látogathatják, de úgy gondoltuk, majd tíz évvel ezelőtti az útikönyv, azóta sok minden megváltozhatott. Kairóban és Isztambulban is lehetett mecseteket látogatni. De nem, ebben ők abszolút következetesek. Csak a mecset udvarait néztük meg és szomorúan vettük tudomásul, hogy a többi mecsetben is valószínűleg így járnánk.

Visszamentünk a térre, onnan megcéloltuk a Medinát kívülről szegélyező utat, a minisztériumok negyedét, a miniszterelnöki palotát (Igazság palotája) Kasbah teret és az Ez Zitouna (Olajfa) mecsetet. Sajnos későn érkeztünk, a mecset udvarába már nem jutottunk be, zárva volt. Kívülről csodáltuk meg a Sidi Youssef Dej mecsetet is a Medinát átszelő Kasbah utca első kis mellékutcájában.

A Medinában szinte valamennyi mecsetet a szúkokon, azoknak valamelyik kis mellékutcácskáján keresztül lehetett volna elérni, amit, ha csak nem tudtad pontosan, hol keressed, nem is vettél észre, ki sem láttál a tömegből. Aztán megint csak a Francia kapuhoz jutottunk ki, s ezzel együtt bazár mérgezésünk lett. Be kellett látnunk, „idegenvezető” nélkül nagyon nehéz eligazodni a számunkra átláthatatlan világban. A kapu előtti Victoire téren leültünk frissen facsart narancslére, nézelődünk, a tér nyüzsgését figyeltük.

A szállodánk felé indulva, elhűlve láttuk, hogy a széles Bourguiba sugárút árnyékos oldala végeláthatatlan hosszúságban árusokkal van tele, mindenütt eladásra váró portéka, földön, sámlin, alacsony asztalkán, hosszú, kofa asztalon, kézben, nyakban lógó madzagra fűzve. És hozzá a báméskodók tömege! Többnyire muszlimok, kiszabadulva a hétköznapiokból (szombat volt), megunhatatlan kedvvel vásároltak, mustráltak, alkudoztak. Alig tudtuk kikerülni a tömeget úgy, hogy ne szoruljunk le az úttestre, ahol életveszélyesen hömpölygött az autók áradata. Néha az úttest közepén álló rendőrnő megakasztotta a folyamatot, úgy nézett ki, nagyobb irányító erővel bír, mint a forgalmi lámpák, mert azok szinte semmit sem érnek, sem gyalogos, sem járókelő nem veszi figyelembe.

Mikor a helyi lakosokra szinte rátapadva, a nyakukba lihegve, velük együtt szerencsésen átjutottunk a túloldalra, belecsikordult a gyomrunk a sok órás városnézésbe, beültünk egy gyorsétkezdébe, ahol nagyobb tett volt szabad helyet találni, mint a csak franciául és arabul beszélő kiszolgálókkal megértetni, hogy mit szeretnénk enni.

Aztán eltaláltunk a kb. másfél km-el távolabb lévő villamos végállomásra, amit ők egyébként, ki tudja miért, metrónak neveznek. A villamosok egyébként mindig zsúfoltak, nem akartunk állni majdnem félórát a másik végállomásig, kényelmesen akartunk nézelődni. Út közben, a sok külvárosi „látnívaló” között felbukkant a hatalmas sportlétesítmény-együttes, benne az olimpiai stadionjuk. (Nem emlékszem, valaha is olvastam volna Tuniszban rendezett olimpiáról, de valószínűleg az 1994-ben rendezett Afrikai nemzetek kupája (foci) eseményre épült, amelynek házigazdája éppen Tunézia volt). Az egyes sportágak modern épületei között hatalmas, gondozott terek, tenispályák, és nyitott pályák a sportolva játszani/szórakozni vágyó lakosok részére. Itt található a Sportminisztérium hatalmas épülete is. Az egész környék a villamos maszatos ablakán át nézve szinte új létesítésnek tűnt, olyan gondozott, tiszta volt, a sportnegyed kedvező benyomást keltett a külső kerületek látványa után.

Bár elég sokat láttunk Tunisz nevezetességeiből, de utólag, a sok látott/megörökített, de nem ismert épület azonosítása miatt barangolva a neten, derült ki, mennyi mindent láthattunk volna, ami mellett elmentünk, mert az útikönyvek nem tartották említésre méltónak. Azt azonban még az utazásunk előtt eldöntöttük, hogy az útikönyvben lévő fénykép eredetijét, amelyről azonban semmilyen információt nem tartalmazott, a színes csempével borított boltíveket mindenképpen látni akarjuk. Hihetetlen, de még a turistairodában sem tudták megmondani, pontosan hol van, csak azt, hogy a Medinában. Mivel a Medinában hiába kerestük, már csak egyetlen napunk maradt, hogy láthassuk. Tudtuk, ehhez bennszülött segítsége kell.

Másnap reggel a recepciónál taxit kértünk, hogy kimenjünk a világhírű Bardo Múzeumba. Kérdeztük, kb. mennyibe kerül az út odáig, de istennek sem mondták meg, azt válaszolták, olyan taxist hívnak, aki nem ver át minket, az ő emberük. Megmutattuk a boltív fotóját, de ők sem tudták hol van. Kértük, hogy a taxissal beszéljék meg, hogy a Bardo Múzeum után szeretnénk, ha elvinne oda, ahol ezt láthatjuk. A taxisnak elmagyaráztuk, megmutattuk, mit szeretnénk látni. Mikor arról érdeklődtünk, hogy mennyibe kerül a fuvar a múzeumba és onnan a teraszhoz, csak nevetett, a karunkat paskolta, hogy nyugi-nyugi, nem lesz probléma az árral. Aztán nem nagyon tudtunk vele „beszélgetni”, mert csak franciául akart érteni. De, amit az árról esett szó, rögtön elővette minden angol tudását, és elmagyarázta, hogy megvár minket, mert másfél órára (ennyi időt terveztünk a múzeumra – ami csak a végig futására volt elegendő!) nem érdemes elmennie, hiszen eléggé messze vagyunk a városközponttól, nem biztos, hogy időre visszaérne. Vitatkozni, érvelni nem lehetett, a kézveregetésével kedvesen nyugtatott, hogy „nem becsapni”. Hogy ez mennyibe fog nekünk kerülni?! – gondoltuk beletörődéssel.

Az ember utólag még jobban sajnálja, hogy vétkesen kevés időn jutott a múzeum látogatására, de az is igaz, hogy még egy nap sem lett volna elég az alapos megnézésére. Maga az épület kívülről, a főbejárat felől inkább fehérfalú erődítménynek nézett ki, mint arab bejek 17. századi rezidenciájának. Az épület belseje viszont lenyűgözően egyszerű, fekete-fehér falakkal kialakított terek és ezekből nyíló termek, amelyekben jórészt a Római Birodalom idejéből, a Földközi-tenger vidékéről származó, színekben tobzódó mozaik gyűjtemény található. A gyűjteményt három szinten helyezték el, minden szinten a termeket általában a mozaikok, az agyag, bronz szobro(cká)k,

ékszerek stb. származási/fellelési helye után nevezték el. No, ilyenkor veszi hasznát az ember a fényképezőgépnek, egy kattintás a mozaikra, egy a hozzá tartozó szövegre, aztán otthon lehet nézegetni, nagyítani, elmerülni a részletekben, mert erre ott és akkor nem volt elég idő. Kellett a várva várt látnivalóra is, utolsó nap, nincs tovább.

A taxisunk, míg mi a múzeumban igyekeztünk a lehető legtöbbet befogadni a látnivalókból, hazaruccant, elhozta a kisfiát. Együtt indultunk a tetőterasz megnézésre. A Medina Kasbah tértől nem messze lévő bejáratánál megálltunk, és elég érthetően elmondta, hogy várunk egy „idegenvezetőre”, aki neki ismerőse és beszél angolul. Fiatal férfi érkezett, lezser, de márkás holmit viselt, látszott rajta, hogy ő már az új generáció képviselője. Elmondtam, hogy semmi mást nem akarunk megnézni a Medinában, mint a tetőteraszt és a kilátást, mert korábban már két alkalommal is voltunk a Medinában. Az arany szabály szerint megkérdeztük, mennyit kér a vezetésért, és ő elég szép összeget mondott. Magyar pénzben hatezer forintot összesen, mert, hogy ketten vagyunk, s így ő duplán számolta az idejét. Alkudni nem lehetett, a fickó tisztában volt, hogy mi látni akarjuk, bármilyen áron is, itt nekünk nulla alku pozíciónk volt. Ismét egy szőnyegkereskedő házban kötöttünk ki, akik szintén szerettek volna szőnyeget eladni. Néhányszori hárítás után (és a vezetőnk isten tudja milyen érvei hatására) elálltak a szándékunktól, sőt azt is megengedték, hogy a király ágyára leüljünk, hogy lefényképezzenek. Aztán a hátsó, szűk lépcsősoron feljutottunk a tetőre, elébünk a tárult a várva várt látvány.

Olyan szép volt, mint a könyvben látott, sőt annál szebb is, mert körbe járhattuk a teraszt, minden zegét-zugát megörökítettük, belekomponálva, ahol a fényviszonyok és a látvány lehetővé, a város részleteit is. A palota (mert ez a szőnyegház is állami tulajdonú épület volt) belső tereinek magassága elárulta, hogy nem a nép egyszerű fiai-lányai lakták hajdanán. Gyönyörű mintájú, színes csempékkel borított boltíveit nemrég építették a régebbi faldarabok felhasználásával. Valószínűleg az esti órákban kávézóként szolgál a hűsölni vágyó helybélieknek és a szerencsésebb turistáknak, akik valamilyen megbízható forrás alapján ismerik ezeket a tetőteraszos boltokat. Mert a teraszról mi is láttuk, hogy másutt is vannak ilyen ívek, onnan más szögből fényképezhető a város, pl. a tengerre is ki lehet látni, szerencsés légköri viszonyok esetén. Majdnem biztos vagyok, hogy Mohammed is először volt a teraszon, kisfiával éppen olyan elragadtatva nézték a terasz és a város látványát, mint mi, az idegenek.

Mohammed a Francia kapuig vitt vissza, ott megköszöntük és kifizettük a szolgálatát. Mondjuk úgy, hogy nem nagyon számolt ránk. A pénztárcánk apadása sem vette el az örömmünket, hogy páratlan élményekben volt részünk.

*

Sidi Bou Said

A már ismert turista irodában felszereltük magunkat Karthágó térképekkel, megkérdeztük, honnan indul a TGM (a mi hévünknek felel meg) és ragyogó napsütésben útnak indultunk kis kultúrát szívni magunkba.

Talán még azt érdemes megemlíteni, hogy Karthágóba a Tuniszi tavon keresztül vezető töltésúton lehet eljutni a legegyszerűbben autóval és a vonattal is. Nagyon mókás volt először a térképen látni a hatalmas víztükröt majdnem középen átszelő fekete vonalat, ami a valóságban vékonyka földszáv. Azért elég széles ahhoz, hogy nem lógjon bele a vonat lépcsője a vízbe, és még egy autót is elférjen rajta, ami viszont tényleg nagyon közel van a vízhez.

A jegyváltásakor eldöntöttük, hogy először a távolabbi kis települést, Sidi Bou Saidot célozzuk meg. Jól tettük!

A 12. és 13. század fordulóján érkezett ide egy [Abou Said ibn Khalef ibn Yahia Ettamini el Beji](#) nevű vándor, aki itt szentélyt épített. Csodálatos gyógyításai miatt, már életében szentként tisztelték.

1231-ben bekövetkezett halála után a szentélyben temették el. Minden évben, augusztusban fesztivált tartanak a tiszteletére.

A magas sziklán fekvő városka az ide menekült mórok varázslatos építészeti emléke. A kilátókról és teraszokról lélegzetállító kilátás nyílik a Tuniszi-öböl hihetetlenül kék vizére. A házak vakító fehérek, a kapuk, ablakok erkély rácsok kék színűek. A település fejlődése a 18. század óta töretlen, amikor Tunisz török kormányzat és a későbbi gazdag leszármazottak rezidenciákat építettek. A városka 1915 óta műemléki védelem alatt áll, egységes kék-fehér színének kialakítása az 1920-as évektől kezdve [Rodolphe d'Erlanger](#) nevéhez fűződik.

Csodálatos hely, olyan, mintha nem is arab világban lennél, hanem valahol a görög tengerparton. Csak a házak kék színű, kovácsoltvas szegecsekkel díszített kapui, a amelyet ők andalúz kapukként emlegettek, a háremek világára emlékeztető díszes, sűrű ablakrácsok hoznak vissza a mór-arab világba.

Az útikönyvek szerint nagyon sok jómódú ember, köztük sok művész lakik (lakott) itt, említik Paul Kleet, André Gide-et, Gustave-Henri Jossot és még sokan mást. Tény, hogy a csodásabbnál csodásabb paloták sorakoznak nemcsak a főutca mentén, hanem a zezugos kis utcákban is. A híres tuniszi festőművész iskola művészei közül Sidi Bou Saidban lakik [Yahia Turki](#), [Brahim Dhahak](#) és [Ammar Farhat](#). Az utcán árusító szerényebb nevű művésztől mi is vettünk egy kis akvarellt. Hadd éljen meg ő is, és nekünk maradjon naponta látható emlékeztető erről a szépséges helyről. Az árusok is kevésbé erőszakosan és diszkrétebben nyújtották a kezüket a baksisért. Persze, ha sólymot szeretnél megörökíteni a kezeden, borsos árat kérnek, és nem szívesen engednek belőle. Egyszerűbb volt lefényképezni „lesből”. Szegény madár! Egyik karról a másikra tottyantva, esetleg véletlenül bekapcsolt vakuval fényképezve, bizony nem könnyű kereset ennivalóra! Erről eszembe is jutott Visegrád, ahol 4 vagy 5 évvel ezelőtti látogatásunkkor szintén lehetett sólyommal fényképezkedni, de a gazdája nem nyújtotta a kezét borraivalóért. Pedig a két helyzet nagyon hasonló volt: turisták által kedvelt, patinás hely, ritka madár, kirándulók, akik általában kicsit dagadtabb pénztárcákkal csodálják a látnivalókat, és szívesen áldoznak az elvihető, megörökíthető emlékekért. És mégis mennyire különböző mentalitás!

Természetesen a főutca mindkét oldalán itt is megtalálhatók az árusok, de nem egymás hegyén-hátán, inkább csak figyelem felhívó kirakodással, a portéka a házak alján lévő üzletekben található. Volt egy látogatható ház is nyitva, de mi az előző napi tapasztalataink miatt inkább nem mentünk be, pedig, utólag a neten olvasva, rosszul tettük, mert sok érdekest láhattunk volna.

Legkedveltebb emléktárgyaik az andalúz kapuk, mindenféle anyagból (kerámia, öntött és festett gipsz, festmények, képeslapok, sálakon, kendőkön stb. és a gömbölyű madárkalitka, kicsiben, nagyban, csak dísznek vagy igazi madárnak, kicsinek és nagynak egyaránt. Látványnak is nagyon kedves az ilyet kalit!

És végre! Itt sikerült lencsevégre kapni piros fezt viselő civillakost, egy taxist, aki éppen a kocsiját tisztogatta.

Az egész úttal kapcsolatban, de különösen a turisták által látogatott helyek vonatkozásában, igazán nagy szerencsénk volt. Végig melegen sütött a nap, turista csak módjával járt ezeken a helyeken (láttam nyári képeket Karthágóról és Sidi Bou Saidról, mint a heringes doboz, ember-ember hátán), ezért aztán mindenhez hozzá lehetett férni, részletekre is figyelmet lehetett fordítani. Az is igaz, úgy mentünk Tunéziába, hogy fogalmunk sem volt az előtte történt gyilkosságról és arról, hogy hivatalosan is a látogatásra nem ajánlott országok közé sorolják. Persze, ahogy ismerem magunkat, ez azért nem változtatott volna a helyzeten, nem töröltettük volna repülőjegyeinket és a szállodafoglalást. Két alkalommal láttunk Tunisz belvárosában tüntetést, iszonyatos ordítozásokat hallottunk, jó arab módra. Komótosan elhúztunk mellettük, aztán el is felejtettük az ordítózó tömeget. Egyébként a járókelők tekintetéből igyekeztük kitalálni, mennyire forró a helyzet, de semmi izgalmat nem láttunk rajtuk, abból gondoltuk, hogy mindennapi hangoskodásukat „adják elő”.

Karthágó

Elhagyva Sidi Bou Saidot (a felét sem láttuk annak, amit láthattunk volna még!), a szintén világörökség részeként jegyzett Karthágóba utaztunk. Az Antonius fürdőnél (nem a triumvirátus tagról van elnevezve, hanem Antonius Piusról, Kr.u. 86-161, aki példás házasságban élt a feleségével, és ez bizony nem volt jellemző a római uralkodókra és államférfiakra) szálltunk le. Ott aztán, közel az öböl vizéhez, teljesen leégtünk (ezt azonban csak este vettük észre, amikor már alig érhetett a lesült részhez ruhadarab). Ha nagyon melegünk volt, a nyílt terepről behúzódtunk a pálmafás, árnyas ligetbe, ami szintén látnivalók sokaságát tartogatta. A romokból, amely tulajdonképpen a valamikori fürdőegyüttes alapja és az alatta lévő tároló helyiségek, fogalma lehetett az embernek a nagyszabású építményről, és a később látott makett is bizonyította, hogy nem véletlenül volt híres a fürdő Birodalom szerte. (A Kr.u. 2. században épült fürdő a Római Birodalom harmadik legnagyobb építménye volt.) A hideg vizes medence tetejét nyolc oszlop tartotta, amelyek közül a legmagasabb épen maradt oszlop, 15 m magas. Ilyenkor mindig arra gondolok, micsoda elméleti és gyakorlati tudással rendelkeztek e régi korok tervezői, építői, hogy ilyen csodálatos, időtálló építményeket hoztak létre. Ha a vandálok nem rombolják le az 5. században, talán még ma is működőképesé lehetne tenni. A ligetben ráakadtunk a kora keresztény, mozaikpadlós (halak úszkáltak a vízben) temetkezési kápolnára, ami eltörpül a hatalmas épületromok mellett, a mozaikja viszont nagyon jó állapotban maradt. Nem messze tőle pun temetkezési hely maradványai is láthatók, de eléggé elhanyagolt állapotban van. Találgattuk, vajon mi lehet az oka? Gyönyörűek a szabadban elhelyezett görög oszlopfők, lenyűgöző a vésésük, és meg lehet érinteni, mintegy kapcsolatot létesíteni az elmúlt évezredekkel. Érdekesek a halomba rakott pun ágyúgolyók, (a rómaiakét a Byrsa hegyen lévő Nemzeti Múzeumban láttuk, ez utóbbiak ólomból készültek, a punoké pedig terrakottából, nyilvánvalóan a rómaiakénál kevésbé voltak hatásosak. Három nekifutás után le is győzték szegény punokat és porig rombolták Karthágót.) És mindezen sok látnivaló mögött a türkiz zöld színű öböl! Ilyen színű tengert még soha nem láttam! Nehezen szakadtunk el a látványtól, de az idő sürgetett és még hátra volt a Byrsa hegy megmásítása.

A délutáni legnagyobb melegben araszoltunk fel az országút mentén, a talpunk izzott a sok gyaloglástól. De, a hegy tetején az impozáns Szent Lajos katedrális (újabb nevén az Acropolium) és a romváros, valamint az öbölre lelátás kárpótolt a fáradságért. Karthágó fénykorában ez a hely a pun város központja volt, és maga Dido jelölte ki igen ravaszul a területet, csíkokra vágott marhabőrrel kerítette körbe. A helyiekkel ugyanis abban egyeztek meg, amikor hosszas menekülés után Ciprusról ide érkezett a kíséretével, hogy annyi földet adnak nekik, amennyit egy marhabőr letakar. A Byrsa név is innen ered: marhabőrt jelent. A katedrálisban már jó ideje kiállításokat rendeznek, hangversenyeket tartanak, felszentelését visszavonták, szakrális célokra nem használják, ezért is változtatták meg a nevét. A háta mögött van a Nemzeti Múzeum, gazdag régészeti anyaggal, amelyek nagyobb része a római korból származik. A rómaiak Kr. e. 146-ban végleg elfoglalták Karthágót és földig rombolták, sóval szórták fel a földjét, hogy pusztaság maradjon. Julius Caesar Kr. e. 44-ben új várost alapított itt, a Byrsa hegy tetejét legyalulták, felépítették rá a Fórumot és a Capitoliumot. Ezt aztán a vandálok szintén lerombolták az V. században. Ennek a nagyszerű építménynek a darabjai hevernek mindenfelé a hegy lejtőjén. Már amit a különböző korok emberei el nem hordtak a romok műemlékké nyilvánítása előtt.

Először a romváros hegytetőn „kiállított” szobor és oszlopmaradványait néztük meg, valamint gyönyörködtünk a kilátásban, majd a múzeumba vettük be magunkat. Főleg szobor (minden méretű), használati tárgyak, ékszerek, érmék, épületet díszítő kövek stb. alkotják a gyűjteményt. Érdekes volt tüzetesen szemügyre venni a Fórum és a Capitolium makettjét, impozáns látvány lehetett az eredetije, amelynek darabjait a Byrsa hegy lejtőin járhatják körbe a turisták. A régészek és más tudományok művelői, kutatói szóra bírták a köveket, mások lerajzolták, kicsiben megépítették, újabban számítógéppel megalkották háromdimenziós modelljét, s mindezt

olvashatod, nézheted a képernyőn, de azt a csodálatot sohasem érzed, mint amikor ott sétálsz közöttük és megérintheted a darabokat, törött részein láthatod a márvány, mészkő/homokkő, gránit, terrakotta szövetszerkezetét, az illesztő nyílásokat, magadhoz hasonlíthatod a méretüket. Ezt a képet és érzést hozod magaddal, s míg emlékezni tudsz, őrzöd és gyarapítod az élmény-gyűjteményed.

Mint a fáradt robotok ereszkedtünk lefelé a hegyről, nem tudom, melyik tartott tovább, a felfelé vagy a lefelé. A vasútállomáshoz éppen akkor érkezett az ellenirányba haladó vonat. Elképedve, szinte megbabonázva láttuk, ahogy egy kiskölyök felugrik a már kiindult és nagyon hamar felgyorsult vonat hátsó kocsijának alsó lépcsőjére, s mint zászló leng egy kézzel kapaszkodva, teljesen kifordulva, háttal a vagon szélének. Piros felöltő volt rajta, jól lehetett látni a távolodó vonat szélén a piros foltot és azt is, hogy a következő megállóban, amely talán egy kilométerre sem volt, a peronra száll. Képtelen voltam szem elől téveszteni, pedig az agyam fényképezésre bízott, de moccanni sem tudtam. Nahát, ilyen élmény sem adatik sűrűn! Egyébként Tunisz utcáin többször láttunk a villamos ütközőjén utazó gyerekeket, úgy látszik, az ott megszokott, mint nálunk valamikor az ötvenes években. Hiába találtunk magunknak ülőhelyet visszafelé a vonaton, mire a végállomáshoz értünk, az izmaink szinte bekötöttek. Elvánszorogtunk a taxiállomásra és az első taxissal a szállodába vitettük magunkat. Az sem érdekelt, hogy legalább a dupláját számolta, képtelenek lettünk volna még kb. 3 km-t gyalogolni. De, másnap reggelre visszatért a túrázó kedvünk.

Az utolsó nap délutánján még egyszer kivonatoztunk Karthágóba, az Oceánográfiai Múzeumot megnézni. Maga az épület tópart és az öböl között épült. A tavat körben hófehér házak/paloták övezik, közepén terül el az Admirális sziget, szintén makulátlan fehér épületekkel (kaszinó, vendéglők, szállodák, talán golfpálya is van). Valamikor ebben a vízkaréjban rejtették el a rómaiak a hajóikat, ugyanis a tavat a tengerrel csatorna kötötte össze (ma is létezik a tengerrel az összeköttetés), amelyen a hajók bejuthattak ide, a belső kikötőbe, és rejtve maradtak az ellenség szeme elől.

Láttunk már szebb és bővebb gyűjteményt a tenger élővilágáról, a gyűjtemény elrendezése viszont jól tagolt, térben és időben is. Nemcsak a vízi világot mutatja be, hanem a környezetében élő állat- és madárvilágot is. A múzeum erkélyéről még egy búcsúpillantást vetettünk a távolabbi Byrsa hegyre és a neogótikus Szent Lajos katedrális karcsú tornyaira és a hegy lejtőjéről ereszkedő ciprusfákra.

Másnap reggel nyolckor kijelentkeztünk a szállodából. Taxit kértünk. Mondták kicsit várnunk kell, ugye nem kiszámított az időnk? Bőven volt időnk, megnéztük a bár helyiségét, ahol késő éjszakákig hangosan mulattak az orosz turisták, majd szólt a recepciós, hogy megjött a taxi. Kit látnak szemeink? Igen nem tévedés, Mohammed érkezett meg (gondolom az ágyból ugrasztva süvített a szállodához), és nagy örömmel üdvözöltük egymást. Forgalom alig volt, gond nélkül értünk ki a repülőtérre. Elbúcsúztunk Mohammedtől, a várostól és a levegőbe emelkedve az országtól is.

KETYKÓ ISTVÁN

Hazatéréseim

Szügyi barátaimnak

A hegyek lábamhoz térdelnek
macskamódján hozzám dörgölődnek a vizek;
bogáncsok , katángkórók nyaldossák kezeim,
ha hazatérek falumba-
máglyát raknak körém az ismerős utcák
s fellobban bennem gyermekkorom szunnyadó lángja.

Apám háromlábú székén pihen az Isten
a vaskaptafán elkészült a világ
szigorú-szép törvény szerint-
izzadt dunyhák alatt fogant gondolatot
dajkál a páرزó hajnal : a szegénység
aszott emlői helyett anyám kenyeret adhat
az éhes szájba
s a köténye mélyén turkáló csöpp kezekbe ...

Hányféle hazatérésem is volt már ...!

Egyszer májusi rétek jöttek értem
hazahívtak a szüette kerítések illatai
s a gágogó
vadliba-rajok
falum népe gyermekként ölelt magához;
tekintetükben láttam sorsom-
nem maradhatok adósuk!

Orgonabokrok kísérek utamon
kézen fognak a hazafelé tartó
birkák csengőhangjai
s a lábuk kavarta por-köpönyeget
magamra terítve
falumból a város felé ballagok ...

Esztergom Víziváros (1)

Fotó: FÜZY MOLNÁR ZOLTÁN

MESE

MESE

MESE

NYIRI PÉTER:

A széphalmi mester megszólal

Egy holdvilágos, tücsökzenés nyári éjjelen megkondult a nyelvmúzeum harangja. A házban nem volt senki, aki megkondíthatta volna, sötétség honolt odabenn, csak a riasztók piros fényei pislogtak csendesen. A kertben, a sírok mellől azonban mozgolódás sejlett: halk neszezés, a fákat enyhe szellő simogatta, s valami halovány fehérség derengett. A múzeum alapkövéreől figyeltem a különös jelenést, aztán lágyan a sírhoz libbentem. A vasráccsal körülvett halom előtt egy alak állt. Felröpültem az emlékmű kelyhének tetejére, s szembenéztem az ismeretlen éjjeli látogatóval.

Háromszög arcú, erős szemöldökű s fehér hajú, úriás kinézésű ember volt, határozott tekintettel. Úgy hetvenéves lehetett. Barnás árnyalatú, világos kabátot viselt, díszes gallér fedte mellkasát, nadrágja sűrű volt, cipője fekete. Olyan ismerősnek tetszett ez az öltözk...

Eszembe jutott a nagy festmény az emlékcarnokban: az öreg Kazinczy bajszos fiatalembernek nyújtja kezét, férfiak és asszonyok nézik őket, a kép szélén szolgáló matat egy gyümölcsöstálban.

Igaz lenne? Az előttem álló ismeretlen maga Kazinczy Ferenc?

Az éji látogató elmosolyodott, s mintha tudná, mire gondoltam, bólintott, majd azt mondta: „Üdvözöllek, bölcs bagoly! Valóban Kazinczy vagyok.”

S aztán beszélni kezdett. Érdekes, szép, gyógyító szavakkal. Én pedig hallgattam őt...

„Itt éltem” – kezdte a mesét – „ezen a szép dombon. Ide vágytam mindig, s nem volt nálam boldogabb ember, midőn fogságom után öt évvel végre ideköltöztem. Házunk tágas volt, de szegényes, sokat szenvedtünk. De Sophie és a gyermekek édenre varázsolták Széphalmot, soha nem is kíváncsi voltam el innen. Szervedélyem volt a haza, bennem mindig, minden pillanatban a hazaszeretet lobogott, óriás lánggal égett s örökké munkára ösztökölt. S e szeretet a nyelv szeretete is volt. Gazdag, alkalmas nyelvet akartam, olyat, mely önmagunk hű képe. Olyan nyelvet, melyen mindent elmondhatunk, amit érzünk s gondolunk, amely gondolatainkat, s érzéseinket legvékonyabb, legfestetlenebb hanyatlékjaiban is festeni tudja. Mert minél több a festék, annál szebben dolgozhat a festő. És új irodalmat akartam, méltót, európai rangút. Műveket, melyek használnak és gyönyörködtetnek is. Alkotásokat, melyek művelik az olvasót, s így az emelkedik lélekben és halad a tudományban; egyre magasabbra, és nemzetünk művelt lesz, ereje kifejlődik. A kultúra lesz éltető forrása. Mert a szép és igaz szó karikát csinál az emberekből: közösséggé formálja őket; ellenben a rossz és hamis szó szétszór, beszennyez. Ezért szépet akartam adni s igazat, jót akartam írni s jól. Az igyekvő gyertyát gyűjt a másika gyertyájánál. Ezért példa akartam lenni, másnak lángot adó gyertya. Hogy sikerült-e, csak remélni tudom...”

Sokat dolgoztam, olykor erőmön felül is, de nem pihenhettem, nem csüggedhettem, mert sok volt a feladat és kevés a napok száma. Szép életkort értem meg, de munkámat nem végezhettem el teljesen. Ám jöttek az ifjak, az angyalok nyelvén szólók, a merengő költő és a természet lángeszű vadvirága és a hitet-vigaszt nyújtó nagy mesemondó. És még sokan, nagy és lelkes nyelvtarisznya-töltögetők...

Még mindig van munka... Még fér a nyelvtarisznyába... Még van üres papír, van értékes gondolat...

A feladat időtlen: törődni magunkkal s törődni nyelvünkkel. Nagy titok az emberi nyelv: rejtelmes, örök-mélységű, kimeríthetetlen s mindig befogadó tarisznya, támaszunk, teremtő erejű eszközünk az úton, mely a magasba visz.

Üdvhozó az emberi szó! Ez a titkok titka!

Ha valaki olyan szenvedéllyel kötődik valamihez, mint én a magyar nyelvhez, megadatik neki, hogy halála után, szellemalaként sem szakadjon el tőle.

Így lehetek én most itt. A Mindenhatótól új rangot s küldetést kaptam. Védszellem vagyok, a magyar nyelv védszelleme. Itt járok ma is Széphalmon, figyelem a történeteket, és segítek, ha tudok. Szeretném, ha a fiatalok még jobban tisztelnék s szeretnék anyanyelvüket, s még tevékenyebbek lennének. Az ő kezükben van a magyar nyelv sorsa. S az ő sorsuk azon is múlik, hogy miképpen bánnak a nyelvvel. Ebben akarok segíteni s tanácsot adni nekik. Ezt tettem régen is. Akkor sokan megfogadták tanácsaimat, talán ma is hallgatnak még rám. Azon, amit mondok, maga az életem a pecsét: mindaz, amit a magyar nyelvért: a hazáért tettem.

Megilletődve állsz előttem, szívarcú madár. Bölcs vagy, tudom, akár az őseid. Titkok tudója vagy, mert a szíveddel is látsz. Érzed s éled a múltat, mert tiszta vagy, a természet érintetlen, ép lelkű gyermeke. Amilyennek az embereknek is lenniük kellene... De az ő szemükön hályog van: az eszükkel ismernek, de nem látnak, nem hallanak engem.

Ezért szólok hozzád, bölcs bagoly. S a segítségedet kérem. Ismered a nyelvtarisznya meséjét: a te világod a mi világunk is. Az ember formálja a világot, s a nyelvvel is formálja. És ha szebb a világ, Neked is szebb. Ezért fontos a nyelvtarisznya-töltögetés minden teremtménynek e kerek világon. Őrizd meg és add át Széphalom meséjét a gyerekeknek! Légy te a közvetítő köztem: a védszellem és a gyerekek között. S hiszem, eljön az idő, amikor e közös munka: az elvetett mag szárba szökken: megértik a nyelv titkát, szemük s fülük megnyílik szavaim előtt. És vidd a hírt az állatoknak is, tudják meg ők is az emberi nyelv titkát!

Sok feladat áll előtted, krónikás gyöngybagoly! Most átadom Neked a nyelvtarisznya-töltögetők parancsolatát!”

Ekkor a szellemalak Kazinczy kis asztalt vett maga elé, leült Zsófia asszony padjára, papírt, tintát s tollat húzott elő, gyertyát gyújtott, és írni kezdett...

Intelmek a nyelvtarisznya-töltögetőkhöz

Megadatott Neked a beszéd képessége, adomány ez, mellyel jól kell sáfárkodnod. Anyanyelvedet is folyton tanulnod kell!

A nyelvhasználat cselekedet: felelősséggel jár. Használd hát a nyelvet erkölcsösen: amikor beszélsz vagy írsz, a szeretet vezéreljen. Gyűjtsd az erényeket, hogy jóra használd édes anyanyelvedet, használj s közösséget építs vele! Légy türelmes és szerény, figyelmes és együttérző, kedves és segítőkész – miként más tetteidben, úgy a nyelvedben is!

Anyanyelved alkalmas mindannak kifejezésére, amit érzel, gondolsz és akarsz, bármi is legyen az. Kimeríthetetlen gazdagságú a nyelv, s minél jobban ismered, minél többet merítesz belőle, annál sikeresebb leszel életed minden területén, annál hasznosabb tagja leszel nemzetednek, annak a társadalomnak és közösségnek, amelyben élsz.

Használd nyelvedet mindig úgy, ahogy a helyzet: beszédtársad, a közösség és az alkalom megkívánja! Másképpen szólsz tanáraidhoz és a felnőttekhez, mint a barátaidhoz. Törekedj arra, hogy nyelvileg is minél ügyesebben alkalmazkodj a különböző élethelyzetekhez. Használhatod az sms-nyelvet is, de ne az

irodalomdolgozatban! Ismerj meg minél több nyelvezetet, beszédmódot, de tudd, hogy melyiket mikor használhatod. Iskolai ünnepekre sem sportruhában méssz! Tudj különbséget tenni a kifejezések között, tanulj meg, melyik élethelyzethez melyik szókészlet, nyelvezet illik!

Ismerd meg nyelvjárásodat, nagyszüleid, őseid nyelvét: a szavakat és szólásmódot, melyet azon a vidéken, tájon használnak, ahol élsz. Ne szégyelld nyelvjárásod szavait és kiejtésüket, légy büszke rájuk, de tanulj meg, hogy mikor használhatod azokat, és mikor inkább a köznyelvet! Tanáraid segítenek Neked a döntésben!

Sokat kell munkálkodnod, de küldetésed szép, érdekes és hasznos!

Gyűjtsd a szavakat, hogy minél színesebben tudj beszélni, hogy az írásban és beszédben pontos és szabatos légy!

Ismerd meg anyanyelved szavainak jelentését, a szólásokat, közmondásokat!

Forgasd a szótárakat, melyek a szavak használati utasításai!

Olvass sokat: regényt, verset, drámát, ismeretterjesztő könyvet, újságot, hasznos oldalakat az interneten! Szókincsed bővítésének legjobb, leghatékonyabb módja az olvasás.

Ismerd meg a nyelvtant: anyanyelved szabályait, működési elveit!

Ismerd meg anyanyelvünk helyesírását! Forgasd bátran az ebben segítő szótárakat, könyveket!

Írj sokat! Leginkább kézzel! Naplót, levelet, verset... bármit, amiről szívesen írsz. Így gyakorolod a nyelv használatát, fejleszted kifejezőképességedet, stílusodat, szókincsedet, jobban megismered nyelved működését és önmagadat is. Próbálj szépen írni, ezzel szépérzékedet fejlesztheted. Írásod – amit és ahogyan írsz – tükörkép saját magadról. Nézz bele bátran, és formáld, javítsd a képet, ha szükséges! De írd számítógéppel is vagy telefonon! Ismerj meg minél több stílust, írásformát!

Ismerd meg anyanyelvi kultúrádat: nemzeted, nyelved történetét és irodalmadat, a híres költőket, írókat: a nagy nyelvtarisznya-töltőgetőket! Válassz példaképet közülük!

Válassz Magadnak kedvenc szépirodalmi művet, pl. egy verset, regényrészletet, melyet megtanulsz! Tanulj meg könyv minél több irodalmi szöveget, idézetet! Ezzel bővíted szókincsedet, fejleszted emlékezetedet, s ennek mindig hasznát veszed az életben, akár orvos, ügyvéd, mérnök leszel, akár postás, cukrász, bolti eladó, sportoló vagy hajóskapitány.

Így töltheted meg nyelvtarisznyádat, mely sosem lehet tele, mindig férnek bele újabb és újabb kincsek. Mutass példát nyelvhasználatoddal másoknak: barátaidnak, ismerőseidnek, gyerekeknek és felnőtteknek egyaránt!

Légy nyitott a világra, érdeklődj a kultúra iránt, legyen gazdag a nyelvtarisznyád, és ne feledd: a nyelveddel is szeress, szeretetet adj!

Beszélg és írd szépen, igazul és mindig úgy, ahogy erkölcsileg helyes!

Nyelveddel is tedd szebbé a világot; a Magad és mások: minden élőlény örömére!

Ezzel Te is beléphetsz a nyelvtarisznya-töltőgetők nemes és dicső rendjébe, Kazinczy örökébe, s a nyelv mestere lehetsz, anyanyelved és a kultúrád: nemzeted, hazád védelmezője, segítője.

Széphalom segít abban, hogy jó és igaz nyelvtarisznya-töltőgető légy! Széphalom a Te otthonod is, jöjj hát bátran, itt mindig kalandok és barátok várnak Rád!

Esztergom Víziváros (2)

Fotó: FÜZY MOLNÁR ZOLTÁN

NYERGES GÁBOR ÁDÁM

Madártávlat

Fráter Zoltánnak

Az égből már lelóg némi tél.
Estivé beszéljük a délutáni
műszakot, hogy lehessen
kicsit több a délelőttinél.

*

Az estét megkerülni
már semmilyen irányból sem lehet.
Bizonyosnak érzem már,
amit még legfeljebb csak sejthetek.

*

Nehezen jön a vers és lassan,
kérlek, ne haragudj ezért.
Megfeneklik bennem, mielőtt
mondhatnám, a tiszta beszéd.

*

Most a szűk belső udvaron állok,
éjszaka van és a jövőre gondolok.
Nem boldogít, hogy emlékeimből
jó volt néhány s talán igaz egy pár.

Mint egymás mellé szorított könyvek,
körémfogódnak a pillanatok –
tán megtűrnék a szomszédok, míg
végigég utolsó cigarettám.

*

Felesleges fájdalmakat
pohárba tölteni, nyelni, emésztetni.
Megszokni és végigsimíttatni
a helyét, ahová magát befészkel.

Kihordani, kiizzadni
akár, mindegy, hogy daganat, vers vagy esszé.
Soha, semmi sem helyrehozható.
Mindig ugyanazok válnak ugyanezzé.

Nem sok idő után, mint a
gazdák kutyáikhoz, hozzánk idomulnak,
velünk egyek lesznek szeretteink,
mielőtt emlékezetünkben kivonulnak.

Hogy magad bennük láthatod jobban,
innentől igazán nehéz még szeretni,
megtanulni elnézni, mindent, mi
úgy hitted, benned fáj csak, s most kétszer ennyi.

*

Mint anya a hülye gyerekét,
mint apa a tökkelütött mihasznát,
érezze intésből a kéz erejét,
és ne oda bújjon, ahol vigaszt lát.

*

Az elalvás előtti másodpercben
még a villódzó pontok
és formátlan ábrák előtt

kiröppen és madártávlatból járja
a kihült, idegen várost,
leszállni nem érez erőt.

A hajnal már levezető szárnycsapás.
Fekvés, mint akit álmában
ismeretlen tettes lelőtt.

*

Nagyívű elképzeléseinkből
most, hogy úgyszólván semmi sem lesz,
különösen vigyázz, árulkodó, pár
arcvonás, hogy majd hogy viselkedsz.

Emelt főnket cseppet meghajtjuk,
a tartás magában még nem erény.
A mi kis titkunk, hogy úgy felejtettük
és égve maradt bent a remény.

(megj.: Jelenkor, 2013. ápr.)

VÁLTOZATOK FORDÍTÁSRA — 6.

EDGAR ALLAN POE

Eldorado

Gaily bedight,
A gallant knight,
In sunshine and in shadow,
Had journeyed long,
Singing a song,
In search of Eldorado.

But he grew old—
This knight so bold—
And o'er his heart a shadow
Fell as he found
No spot of ground
That looked like Eldorado.

And, as his strength
Failed him at length,
He met a pilgrim shadow—
“Shadow,” said he,
“Where can it be—
This land of Eldorado?”

“Over the Mountains
Of the Moon,
Down the Valley of the Shadow,
Ride, boldly ride,”
The shade replied,—
“If you seek for Eldorado!”

The Norton Anthology of Poetry,
4th edition, New York: W. W.
Norton, 1996, 884.

Eldorádó

Valaha rég
Egy drága-szép
Lovag nagy útra szállott.
Ment, mendegélt,
Száz útra tért,
Kereste Eldorádót.

Azóta agg
A szép lovag,
Szívében átok, átok.
Bármerre ment,
Se fönt, se lent
Nem lelte Eldorádót.

És végtire
Lankadt szive
Egy árny eléje állott.
Szólt: „Áldalak,
Bús árny-alak,
Mutasd meg Eldorádót.”

„Ott messzi túl,
A Hold kigyúl,
Az Árnyak Völgye vár ott.
Vágtass el, el”,
Az árny felel,
„Eléred Eldorádót.”

Kosztolányi Dezső fordítása =
Edgar Allan Poe *Válogatott
művei*, Bp., 1981, Európa, 774.

Eldorádó

Egy szép vitéz,
Ifjú, merész,
Táncos lovára szállott;
Ment, ment, dalolt,
Egy vágya volt:
Meglélni Eldorádót.

De agg lett s ősz
A hetyke hős,
A fellegekbe járó;
Szívén nagy kő,
Mely egyre nő:
Sehol sincs Eldorádó.

S hogy megtörött
Bú-baj között,
Egy árny útjába állott.
És szólt az agg:
„Ó, árnyalak,
Mutasd meg Eldorádót!”

– „Ott kél a hold,
Rajt cseppnyi folt:
A Holtak Völgye – látod?
Repülj, lovag,
Ne féltsd lovad –
S eléred Eldorádót!”

Mészöly Dezső fordítása = M. D.,
Angol ég alatt, Bp., é. n. [2005],
General Press, 353.

Edgar Allan Poe versei közül *A holló* a legismertebb s a legnépszerűbb. Több tucatnyi magyar fordítása készült: többségük a Nyugat körüli költők munkája. Ez az a költemény, amely – leginkább talán „sohamár ~ sohasem” refrénje révén – képes fölébreszteni a szélesebb olvasóközönség érdeklődését is a versfordítás titkai, lehetőségei és... megoldhatatlannak tűnő nehézségei iránt.

A költő Poe azonban (tudjuk, hogy elbeszélőként szintén fontos jelenség) más darabjaival is zavarba ejti mindenkori fordítóját. Az utolsó életévében (alig volt negyven), 1849-ben kiadott

Eldorado strófaépítése ugyancsak refrénre, ezúttal egy spanyol kifejezésre épül, de más szempontból is virtuóz, majdnem zenei hatáselemekkel ragadja meg olvasóját. Hatsoros strófáinak harmadik és utolsó sora metrikailag elüt a többitől, és egymással rímel össze. Négy és hét szótagos sorok váltakoznak (ritmusuknak a magyarban jambikus metrum felel meg): márpedig ezek nagyon rövid egységek; szokatlan tömörségre kényszerítenek költőt és fordítót egyaránt. A magyar fordítót különösen: elvégre neki átlagosan sokkal hosszabb szavak állnak rendelkezésére, mint javarészt egy és két szótagú angol megfelelőik.

Olyan eleme, építőkockája is akad a versnek, amely magyarul mintegy kénytelen még az eredetinel is virtuózabb lenni. Poe versszakaiban ugyanis nemcsak az „Eldorado” szó tölt be állandó helyet, hanem rímhívója is; mindig a „shadow” szóval csendül össze, amely a szakaszok harmadik sorát zárja. Mivel magyarul ezt a sorozatosságot szóképzleti és nyelvtani okokból lehetetlen visszaadni, fordítóink rákényszerültek arra, hogy mindannyiszor más és más rímszót találjanak a harmadik sor végére. – Erről az egyetlen részletmozzanatról ugyanaz állapítható meg, mint a két fordítás egészéről: egyfelől javára válik a magyar változatnak, másfelől az eredetihez képest bizonyosfajta veszteséget is okoz. Veszteségnek tekinthető, hogy a *shadow* (árnyék) gazdag szimbolikája fordításainkban kétségkívül elhalványul.

Az első versszak kezdősorainak nyelvezete meglehetősen régies, és inkább középkori környezetet sugall – némiképp balladisztikus tónusban. Mindkét fordító modernebb hangnembe transzponálja ezt a nyitányt. Kosztolányi kettőzéseit itt is, másutt is („drága-szép”; „átok, átok”; „Vágtass el, el”) a magyar századforduló szecessziós, impresszionisztikus költői nyelvét idézik. A „ment, mendegélt” szerkezetbe foglalt variatív ismétlés pedig ugyanolyan otthonossággal varázsolja a vers köré egy műfaj, egy beszédmód légkörét, mint az angol; csak épp egy egészen másféle légkört: a népmeséét. Mészöly Dezső hangja kevésbé érzik korszakhoz kötötnék, de épp ezért egy csöppet jellegtelenebb is, egy helyütt viszont túlszínezettnek tetszik („Táncos lovára szállott”).

A második strófában érdekes megfigyelni, hogy a két fordító miként osztja el a jelentéselemeket (pl. az ötödik sor Kosztolányinál az utolsó, Mészölynél az utolsó előtti mondat – gondolatszaksz – része). És hát bármennyire szűk az angol nyelv kijelölte mozgástér, még így is előfordul, hogy a fordító nem kihagyásra, hanem betoldásra kényszerül: „A fellegekbe járó” szerkezetnek nyoma sincs az eredetiben, ezt alighanem a „bold” (merész) jelzőből bontotta ki Mészöly Dezső.

A harmadik szakaszból azután csakugyan kimarad valami, mégpedig mindkettőjük magyarításában. Nagyobb baj, hogy ez a szó igen fontos volna (egy jó versben persze minden szó fontos...). Az árnyéknak ugyanis, amellyel a kincskereső lovag találkozik, főnévi jelzője van: „pilgrim shadow”. Zarándokárny, egy zarándok árnyéka. Ez a szó újra hangsúlyozza az egyébként igencsak profán utazás-keresés-kalandozás középkorias, azaz keresztény, azaz vallásos, azaz transzcendens hatósugarát, vonatkozásrendszerét. – A szakasz első két sora az eredetiben tiszta,

egyszerű, és nagyon természetesen hangzik. Ehhez a köznyelviséghez képest mindkét fordítás egy kissé túlzottan választékos, emelkedett: „... végtire / Lankadt szive”; illetve „... megtört / Bú-baj között”. A „bú-baj között” szerkezet (frazéma) még laposnak is tűnhet a tragikus színezetű balladisztikus költeményben. A strófa utolsó két sorában Mészöly eléggé közel marad Kosztolányi megoldásához.

Az utolsó szakasz meglepetést tartogat – de csak az angolul olvasónak: az első két sor váratlanul mellőzi a rímet. A feszesen szabályos vers vége felé ez a rímhiány szinte megüti az olvasót; mintha hirtelen síkot, szintet kellene váltania. Töréspont ez, aligha független attól a szemléleti és érületi síkváltástól, amelyre az árnyék-zarándok kényszeríti a segélykérő vándor képzeletét. Fordítóink azonban annak rendje és módja szerint itt is rímelnek. Vajon miért riadtak vissza az *eredeti* megoldástól? – Feltevésekre vagyunk utalva. Talán nem járunk tévúton, ha – más megfontolások mellett – abban a „lélektani” környezetben, elvárési rendszerben keresünk némi magyarázatot, amely megkülönbözteti a (mű)fordítás tudomásulvételét az eredeti (vagy anyanyelvi) szöveg befogadásától. Bármely disszonáns, „tévesztett” mozzanatot hajlamosak vagyunk mindenekelőtt a fordítónak felróni, még ha egyébként telitalálatait habozás nélkül az eredetinek tulajdonítjuk is.

A negyedik strófa második fele szép is, hű is mindkét fordításban. Kosztolányi ikerítő szerkezetének („Vágtass *el, el*”) az angolban is megvan az előképe („*Ride, boldly ride*”). Mészöly ezt elhagyja, bár a „lovag ~ lovad” rímpárban szintén ismétlés rejlik. Minthogy ő mellőzi az idéző mondatot („The shade replied”), e helyütt is szerét ejtheti a „boldly” (bátran, merészen) magyarításának, mégpedig leleményes és meggyőző fogalmi áthelyezéssel („Ne féltsd lovad”). – A szakasz elején azonban bizonyos jelentéselemek mindkét fordításban elsikkadnak. Az egyik a Hold *hegyeire* való explicit utalás, amelyet ugyan részben pótol a *völgy* későbbi említése. A másik bibliai motívum: az „árnyak völgye”, amely nem más, mint a 23. zsoltárban előforduló „halál árnyékának völgye”. A „the valley of the shadow of death” az angol nyelvi, irodalmi tradícióban elevenebben meglévő és ható kifejezés; egyes középszótárak is tartalmazzák. Poe azzal, hogy a szerkezetből elhagyja a „death” (halál) szót, csak még inkább felhívja rá a figyelmet – vagyis még nyomasztóbb, még tragikusabb kifejelettel zárja le költeményét.

Bárdos László

MESTER GYÖRGYI

A háncsszatyor

Gyermekkoromban emlékezetes nyarakat töltöttem falun, a dédinél. Számomra mesebeli laknak tűnt vakítóan fehérre meszelt kis vályogháza, a fecskéfészekként hozzátapadó, de az én időmben már üresen álló istállóval, és a hasonlóképpen lakó nélküli disznóállal. Az előbbiben lábasjóságot ugyan valóban nem tartott, ugyanakkor az egyik sarokban halomban álltak az ismeretlen, ezért a fantáziámat alaposan megmozgató holmik. Ezek persze többnyire egy gyermek számára érdektelen, régen használatos mezőgazdasági eszközök maradványai voltak, mellettük azonban ócska, háromlábú komód állt, fiókjaiban, alapos kutatást követően, elvéve megfakult fényképeket, iratokat lehetett találni. Törött dézsa társaságában rozsdás bádognakanna hevert, mellettük sokféle üvegportéka, közöttük csorbaszélű, angyalkamintás bögrék, és végül kedvencem, a hatalmas, egyfülű háncsszatyor. Hogy miért éppen ez volt a kedvenc darabom? Hát először is, az oldalát díszítő, még mindig élénkpiros színű, selymes tapintású nagy pipacs, a beléfonódó, fodros szélű, kék búzavirág és a napsárga aranykalász miatt. A másik ok, amiért ezt a holmit annyira kedveltem, az volt, hogy Csurmi cica és hat kölyke éppen belefért - kipróbáltam -, így együtt megsétáltathattam volna az egész macskacsaládot. Persze ehhez meg kellett volna javíttatni a szatyrot, de dédi szerint, ilyesmivel akkoriban már senki nem foglalkozott a faluban.

Hogy miféle szatyor volt ez, hogyan került az istállónkba, és főként, hogy dédi miért is nem dobta ki a már hasznavehetetlen portékát, arra sokáig nem derült fény. Ragaszkodott hozzá, és kész.

Egy délután, dédivel kettesben voltunk otthon. Már elmosogattuk egyfogásos kis ebédünk edényeit, én serényen el is törölgettem, jobb dolgunk nem lévén, leültünk a konyha sarkába tolt lócára. Dédi kényelmesen, a nagy, vadászjelenetet ábrázoló szöttes falvédőnek támasztotta a hátát, én meg mellé fészkelődtem. Odakinn nyári, langy eső szemerkélt csendesen, jó volt hallgatni, de még jobb lett volna, ha dédi mesél. Kérésemre, furcsa mód, nem a szokásos választ adta, hogy „dolgom van, te lány, nem látod?“, hanem egyszeriben csak elkezdte a történetet.

Tudom, mindig is izgatott téged, hogyan került ez az öreg, poros háncsszatyor az istállóba. Hát most elmesélem.

Hol volt, hol nem volt...élt egyszer egy öreg ember, meg az öreg felesége, egy kis alföldi faluban. Talán nem is voltak még annyira idősek, amikor mindez történt, de számodra bizonyára annak tűntek volna, hiszen te öregnek tartod a szüleidet is, pedig még alig vannak túl a harmincon. No hát, a házaspárnak négy lánya volt, akiknek az eltartásáért, de főként a későbbi kistafirozásáért, nagyon sokat kellett fáradniuk. Kijártak a földekre kapálni, a mezőre kaszálni, amellet művelték a saját konyhakertjüket, lábasjóságot tartottak az istállóban, na meg baromfit is jócskán, a ház körül.

Amikor már tudott volt, hogy a három idősebb lány hamarosan kiröpül a házból, vagyis férjhez mennek, az öregember további pénzkereset után nézett. Kitalálta, hogy háncsszatyrokat fog fogni, legénykorában már csinált ilyesmit, és azzal hoz még pár garast a házhoz. Gyönyörű szatyrokat készített, öröm volt rájuk nézni! Festett háncsból művészi mintákat font a szatyrok oldalára, mindenféle mezei szépséget, pipacsot, búzavirágot, aranykalászt, rózsaszínű bükkönnyt, nagy, fehér margarétát. Vitték a falubeliek a szatyrokat, mint a cukrot, de még a városi népek is megvették, ha eladásra kínálta azokat egy-egy nagypiaci napon.

Amikor a három nagyobb lány, férjes asszonyként elhagyta a szülői házat, mindegyik kapott egy szépen díszített, nagy szatyrot, tele gyümölcessel, zöldséggel, kopasztott tyúkkal, libával, friss tojással, tejföllel megpakoltan. Apjuk azzal a kívánsággal bocsátotta őket útjukra, hogy „a szatyrokból sose fogyjon ki a sok jó“.

A lányok ezt persze úgy értették, hogy gyakran hazajártak, hozták az üres szatyrokat, és a szülői háznál megtöltötték azokat minden „földi jóval“.

Aztán egy idő múlva, úgy a szatyrok, mind a lányok, elmaradtak. Családjukkal messze költöztek, az ország más-más részeibe, s már haláleset is történt a rokonságban. Mikorra a legkisebb lány is elhagyta a szülői házat, már az öregember sem élt.

Az asszony egyedül maradt. A legkisebb lányát szerette tán a legjobban, hiszen az lakott velük a legtovább, s nagyon bízott abban, hogy ő gyakran látogatja majd magányban élő öreg szülőjét. Ez a lánya még nem is volt férjnél, csak a munkája miatt költözött be a városba.

Telt, múlt az idő, de a lány csak nem jelentkezett. A falubeliekkel többször üzent haza, hogy jól megy a sora, de sokat dolgozik, ezért nem ér rá látogatni az anyját. A címét se tudatta. Az asszony lassan beletörődött, hogy teljesen magára maradt. Már nem járt ki a földekre kapálni, de még ugyanolyan gonddal művelte kis konyhakertjét, mint korábban, és bár tehenet, disznót nem tartott, pár csirke kapirgált azért az udvaron. Valahogy megélt.

Eltelt jó másfél év, amikor váratlanul betoppant a legkisebb lány. És láss csodát, ő színültig teletömve hozta haza a háncsszatyrot! Nem hiába ő volt az anyja kedvence, ki is tett magáért. Első ízben érkezett haza nem üresen, hanem teli hassal a nagy szatyor.

Volt ám öröm! Az öregasszony alig bírta magával. Sürgött-forgott, azt sem tudta, mivel kényeztesse a drága vendéget. Ígérte, hogy a féltve őrzött szemeskávéból azonnal készít egy jó feketét, de elvárja, hogy ott is ebédeljen. Szaladgál még néhány szaftos csibefalat az udvaron.

A lány zavartan viselkedett, ami betudható volt annak is, rég nem látták egymást, s ebben ő volt a ludas. De a széken is csak izgett-mozgott, folyton a nagy szatyor felé lesett. Előbb-utóbb az anyjának is feltűnt. Talán valami ajándékot tartogat a számára? Hát akkor vegye már elő!

Ekkor a szatyorban valami mozogni kezdett, majd nyüszögő hang hallatszott. Az asszony nem bírta tovább. Odaugrott, és lekapta a szatyor tetejéről a ritkaszővésű, fehér kendőt. Egy ébredező, ásítózó, pufók csecsemő nézett vissza rá. Csak bámulta meredten, szemét fogva tartotta a rózsás gyermekarc, és amikor annak foghíjas szája mosolyra húzódott, önkéntelenül ő is elmosolyodott.

A lánya közben már egy ideje magyarázott valamit, vagy tán szabadkozott, nem értette, hogy mit mond, nem is igazán hallotta. Végre megértette. A lányának volt valakije a városban, aki először füt-fát, házasságot ígért, majd mire a gyermek megérkezett, már el is hagyta, azóta se látta. Most megint van körülötte egy férfi, megbízható, jól szituált, külföldre akar menni dolgozni, őt is magával vinné, de persze, gyerek nélkül. A gyerek nem kell, a gyerek akadály.

Talán később, majd meglátja, talán a férfi is elfogadja egyszer, de most még nem, semmiképpen. Kérte az anyját, hogy hadd maradjon a kicsi, csak egy darabig, amíg minden elrendeződik. A pénzt persze küldeni fogja a megélhetésükre, ezt bizton ígéri, higgyen neki, segítsen rajta.

Mit tehetett volna? Mire igazából felfogta, mi történt, a lánya már el is ment. Még a kávéját se itta meg.

Kicsi lányom - mondta. Én egyetlen, legkisebb lányom. Kicsi lelkecském. Hát itt maradtunk mi ketten, egymásnak. Fát rakott a tűzre, hogy bemelegedjen a konyha, s a letarolt asztalra a sifonérből elővett tiszta, lenvászon törölközőt terített. Még az ő kelengyéjéből valót. Tisztát, hófehéret.

A baba egyre nyugösebb lett, tudta, tisztába kell tennie. Talán éhes is. A nagy szatyorból babaholmik kerültek elő, meg iratok. Azokba bele sem nézett. Mit akarjon tudni. Amit tudnia kell, azt már úgyis tudja. Itt van egy kisleány, és az ő gondjaira van bízva. Talán örökre. Ahogy bontogatta a kis ruhákat, egyre csak becézte. Kicsi tündércém, galambocskám, de jó is, hogy itt vagy! Olyan régen nem volt már kisleány ebben a házban! Csak egy pillanatra merült fel benne a kétely, hogy képes-e ő még, túl az ötvenen, egy csecsemőt ellátni, kisgyereket nevelni?! Egyedül... Megoldom, meg kell lennie. Ő lesz az ötödik leányom - gondolta.

Aztán már csak a kicsire koncentrált. Amint előbukkant a csöppnyi ruhátlan gyermektest, hirtelen langyos vízpermet érte szorgoskodó kézfejét. A megdöbbenéstől hangosan felkiáltott: Hiszen ez fiú! A becézgetés abbamaradt, mert csak nem szólíthat egy kislegényt tündércémnek. A lelkecském még csak elmegy, végtére is lelke mindenkinek van. Vajon volt-e a te anyádnak is, hogy képes volt téged itt hagyni, eldobni magától?!

Most már kíváncsi volt az iratokra is. Az rendjén van, hogy a vezetékneve Köszörús, hiszen ez az ő családnevük, a kicsit nem vette a nevére az apja. Az tán nem is tudja, hogy fia született. Na, de a keresztnéve. És ekkor érte a második meglepetés: Mátyás, Mátyásnak hívják! Épp úgy, mint az öregemet! Még egy Köszörús Mátyás a családban. Újra van családfő!

Ezután már simán ment minden. Az öregasszony többet dolgozott, de ellátta a kicsit is. Az volt az ő szabadsága, pihenése, kikapcsolódása. Volt kivel foglalkoznia, újra volt valakije.

Eleinte a lánya még küldte a megígért pénzt, kisebb-nagyobb összegeket, valami flancos, külföldi címről, de azután elmaradtak ezek a küldemények. Ekkor eszébe jutott, hogy talán próbálkoznia kellene a háncsszatyor készítésével, de nem érzett magában elég készséget, elég ügyességet hozzá. Így kitalálta, felajánlkozik, hogy rendszeresen takarítja az iskolát, tisztán és rendben tartja a tantermeket, de még a tanító házában is vállal takarítást, szerény fizetségért.

Valahogy megéltek. A tipegő Matyi még két kézzel cipelte az öreg sparhelt hoz az egyszem tűzrevaló fahasábot, a kisdíák Mátyáska azonban már összeszedte az eltojít tyúkok tojásait, a fák lehullott gyümölcsét, etette a csirkéket, ellátta a kutyát, macskát, söpörte az udvart, leverte a fáról a diót, és kézre volt minden házimunkánál.

Mátyás már bejárt a városba, mert ott tanult tovább, otthon azonban, és ehhez ragaszkodott, kizárólag ő hasíthatta a tűzrevalót, ő ásta fel a kertet, kapálta a krumplit, húzta a vizet a kútból. El is kellett a segítség, hiszen a mama már hetven felé járt.

A fiú anyjáról vagy tíz éve nem volt semmi hírük. Már nem is hiányzott. Kezdték elfelejteni. Jól megvoltak ők így, ketten. Iskoláit elvégezvén, Mátyás a városban kapott állást. Jó állást. Aztán került mellé egy kislány is, akit nemsokára menyasszonyaként emlegetett. Be akart költözni a városba, családot alapítani. Az öregasszony nem akadályozhatta, de nem is tette volna. Szerette annyira, hogy jót akarjon neki.

Amikor Mátyás legutolsó holmiját is összepakolta, hogy a városi lakásba vigye, a mama a kezébe nyomta a nagy, pipacsos háncsszatyrot. Tele volt az mindenfélével, ami még a ház körül fellelhető volt. Gyümölcs, zöldség, tojás, pucozott kacska, tejföl... amint az szokás volt mindig, amikor egy ifjú embert a szülői házból útjára bocsátottak. A fiú egészen meghiúsult. Mama, én jövök majd gyakran, nem hagyok magadra - ígérte. A mama csak rábólintott: jól van, édes fiam.

Mátyás azt ígérte, legkésőbb egy hónap múlva meglátogatja. A mama hitte is, meg nem is. Nehezen várta, hogy leteljen a hónap. A fiú ugyan üzengetett közben, hogy jól van, szépül a lakásuk, az új állásban is megállja a helyét, minden kedvezően alakul, de sok a munka, még nem jöhet.

Aztán letelt a hónap. Épp vasárnap volt, amikor Burkus jelezte, hogy a kapun benyitott valaki. Ismerős lehetett, mert örömteli volt a nyüzgés, nem mérges, haragos ugatás fogadta a hívatlan látogatót. Ugye már nem is vártál, mama? - bukkant fel a konyhaajtóban a kedves fej, majd mellette egy másik, egy szelíd, szőketincsű leányarc.

Megjöttünk. A belépők két fülénél fogva, együtt cipelték az ismerős, nagy háncsszatyrot. Tele volt. A fiatalok, a kölcsönös üdvözlés és bemutatkozás után, leültek az asztal mellé. Valahogy mind a ketten, olyan elfogódottak voltak. Az öregasszony ámulatból örömebe esett, majd sürögni-forogni kezdett a kedves vendégek körül. Azt azonban a nagy kapkodás közben is észrevette - nem volt még annyira öreg, hogy ne legyen szemfüles -, amint a fiatalok gyakran a szatyor felé pislogtak. A szívébe egyszeriben rémület költözött. Ugye nem, ne add istenem! Én már végtelenül öreg vagyok, én már nem tudok több gyermeket felnevelni!

A szatyorból ekkor nyüzögés hallatszott, majd nagyot rándulva, felborult. Mátyás rémülten kapott utána, le is szakította az egyik öreg fület, mégsem tudta megakadályozni, hogy a szatyor tartalma ki ne boruljon. Ki is borult, el is szaladt, egyenesen be a sparhelt alá, és onnan kiabálta világgá, hogy: úí, úí,....A szatyorból azután óriási piros, városi alma, narancs gurult még ki, és egy cukrászsüteményes doboz is majdnem szétesett, de ezt még idejében meg tudták akadályozni. Az ijedelmet nevetés váltotta fel. Hát az ajándékunknak sikerült lelepleznie magát - mondta Mátyás. Még soká lesz karácsony, addig a mama felnevelheti ezt a nevetlen kis jószágot, legalább lesz lakója a disznóólnak. Majd segítünk levágni, de ez a malac csakis egyedül a mamáé, hogy jövőre több hús legyen a háznál, és a rántottába is jusson házisonka.

A kis közjáték után, csak eddegéltek, beszélgettek. A szatyor végleg a háznál maradt, mert a szakadt fület nem tudták megcsináltatni. Először a kamrába, majd a megüresedett istállóba került, a többi hasznavehetetlen, de kedves emléket idéző holmi közé.

Csupán egy szatyor maradt meg a múltból, az az egyetlen egy, amelyik két ízben is valami igazán „jót” hozott a házhoz...

A mese első hallásra is nagyon tetszett, de igazán csak később értettem meg, hogy annak főszereplői dédszüleim, mellékszereplői pedig a ritkán látott Kösörűs nagynénik, kisfiú apám, angyalarcú anyám, és csak hallomásból ismert nagyanyám voltak.

A félfülű háncsszatyor, a dédi halála óta, városi lakásunk kamrájában áll. Néha leporolom, néha azonban csak a pillantással simogatom végig, az is jólesik.

*

Lomtalanítás

Miközben kezében a slusszkulcsot lóbálva a szolgálati kocsi felé igyekezett, félhangosan morfondírozott magában. Vajon mivel érdemelte ki, hogy ő legyen a balek, akinek a tavaszi akció során nyomon kell követnie a lomtalanító autók útját, quázi ellenőrizni a szállítókat, hogy mindent kocsira raknak, illetve, hogy rendet és tisztaságot hagynak-e maguk után. Más hadra fogható ember is akadt volna erre a célra az önkormányzatnál. Ő mégiscsak mérnök, akinek komoly feladatai, határidős munkái vannak, most is a titkárnője talpraesettségre számíthat csupán, hogy a nő elszórakoztatja, szóval tartja a megbeszélésre becitált feleket, amíg ő vissza nem ér az irodába.

Annyira belefeledkezett a mérgébe, hogy észre se vette, rossz felé indult, és olyan úton halad, ahol láthatóan még nem jártak a kollégái. Mindkét oldalon ott tornyosultak a kidobált, ócska cuccok, megannyi kacat, törött bútorok, foszlott-koszlott ruhaneműk, papírhulladék, néhol tégladarabok, cementes zsákok, ami ténylegesen sitt, és nem is az ő hatáskörük elszállítani. Hasonlóképpen nem az ő reszortjuk az elromlott TV-k, rossz számítógép monitorok elvitele sem, ezek ugyanis elektronikus berendezések, ezért „veszélyes” eszköznek számítanak, épp úgy, mint az elem. Szerencsére, a működésképtelen hűtők, mosógépek utcára dobálásáról már leszoktak az emberek. Ezeket ugyanis az újonnan vásárolt termék árába többnyire beszámítják az üzletekben, így inkább mindenki oda adja, és nem vesződik azzal, hogy év közben, suttyomban, az éj leple alatt az utcára csempéssze.

Lassan gurult a kocsival, amikor hirtelen valami megfogta a szemét. Megállt és visszanézett. Az ő oldalán, közvetlenül az úttest melletti füves részen, törött ágydeszkák, és ki tudja, eddig hol őrzött lyukas bádoglávór meg rozsdás vájling társaságában, egy kopott fotelban furcsamód összegyűrt nagyobb ruhahalmot pillantott meg. Nem szokványos rongycsomó volt, azt az eredeti tulajdonosok általában nejlon szatyrokba rakják, nehogy elfújja a szél, és betakarja az egész járdát.

Nem hagyta nyugodni a látvány, a végére akart járni, mi lehet a fotelban. Nem mintha valaha is érdekelték volna mások megunt, kidobott cuccai, azért mérnök létére odáig nem süllyedt. Bár, így jobban belegondolva, a mai világban, amikor egyik napról a másikra bárki munkanélkülivé válhat, az adott helyzet ki tudja, mire vinné rá az embert.

Idáig jutott el gondolatban, miközben testi valójában már ott állt az ócska fotel előtt. Most, hogy közről látta, egy pillanatra meghökkent. Hogy is tekinthette rongycsomónak az öregembert, aki összekuporodva, ruhák tömkelegébe bugyoláltan ült a fotelban?! A szeme le volt hunyva, ettől ő nyomban megijedt, hogy talán megfagyott, vagy meg is halt, hiszen hűvösek még ezek a kora tavaszi hajnalok.

– Segíthetek? Rosszul van a bácsi? – kérdezte a hangjából kiérződő, őszinte aggodalommal.

Mivel semmi választ nem kapott, muszáj volt megérintenie. Az öregember kézfeje száraz volt és hideg, de nem annyira, mint egy halotté. És akkor váratlanul a szeme is felnyílt, bár csak olyan keskeny résnyire, hogy alig volt hihető, ki is lát rajta.

– Köszönöm, jól vagyok – hangzott az erőtlen, halk válasz.

– Bácsikám, elfáradt guberálás közben? – kérdezgette tovább, mert úgy érezte, mindenképpen végére kell járnia a dolognak. Mit keres itt hajnalok-hajnalán az utcán egy öregember?! Guberálás közben leült pihenni? Vagy az ő karosszéke került az utcára, és nehéz volt az elválás a megszokott, kedves emlékeket őrző bútordarabtól? Ki tudja? De ő tudni szeretne volna.

– Lomtalanítottak – mondta az öreg.

Kurta, semmitmondó volt a válasz. Hát persze, ezt mindenki tudja, most folyik a nagy, tavaszi lomtalanítás. De ő nem ezt akarta hallani, ezért tovább kérdezősködött.

– Bácsikám, maga a közelben lakik?

– Nem – jött a válasz.

– Akkor itt guberált?

– Nem, lomtalanítottak. Engem lomtalanítottak.

Az egyszerű szavak súlyos kövekként gördültek az aszott, fogatlan ajkáról.

– A fiam meghalt, náluk éltem. Jó apja voltam a fiának, mint ahogy jó nagyapja voltam az ő fiainak is. Az özvegye azonban már nem tud, és nem is akar gondoskodni rólam.

A szavak most már folyamatosan hullottak alá, mint amikor megindul egy zuhatag, és nincs gát, ami útját állná.

– A menyemék el is költöztek. Az új lakásban nincs számomra hely, hát utcára kerültem. Utcára a többi értéktelen lommal, a senkinek nem kellő, hasznavehetetlen holmikkal együtt.

És ekkor ő, aki elvből elvetette a guberálásnak még a gondolatát is, felnyalábolta az öregembert. Betette a kocsis hátsó ülésére, és hazament vele.

Hazavitte, mert a gyerekei mindig panaszkodtak, hogy milyen kár, hogy nekik nincs se nagymamájuk, se nagypapájuk, mivel mindegyik meghalt még az ő születésük előtt.

Hát most lesz egy nagypapjuk. Mégiscsak igaz a mondás: lomtalanításkor néha igazi kincsre lel az ember...

PETRENCE SÁNDOR ROVATA

Petrence Sándor versei¹

Vágó kíp

Levágтам a kakast,
levágтам a tyukot,
levágтам a disznyót,
azír ijen nyugott

levágтам a lót is,
de aszt véletlenül,
na edd a lólevest,
mielőtt még kihül.

Lehangótt hegedű (*halál-váró a tyúkólban*)

Ín mán ahh, lenyelem
befelí áradó könnyeim,
bár kigyün, másfelü
belüllem e költemín.

El-folytom bánatom
lelkemnek' írdattlan mójiben
gyere csak, Bús Halál,
mozdújj mán mihaszna, hejj, ide!

Ó, Isten, hijába
figyelsz má, Ín bizony nem mondom
juszt se, mer kesernyíb-
ben hat úgy óh, jaj, minden gondom.

Mint gója tyúkólban!
Sírok itt egy-magam, egyedű,
hejem nem talávva',
eszt bőgd el, lehangótt hegedű!

Ínnye, te bús világ!
Ejha, Ín zord uram, nagy Halál!
Álok Ín elíbed,
könyeim' tengerín, mint aki

húgyban ál...

A gútban

Az ín szívemnek tengermély búbánattya
Olly sok, hogy azt senki nincs aki átláttya
Jaj ín ídes anyám lenníl most itt velem
Látod így a levest magam kevergetem

Jaj az ívek úgy eltűnnek mint a napok
Táblát raktak a nyakamba hogy harapok
Nyálam csorog vérem csereg ín meghalok
Lábam mellett mán csak hú ebem ódalog

Jaj szegíny hív ebem hát ez is meg döglött
Legalább főzhetek belüle pörköltöt
Jaj a patkányok mán a szívembe martak
A dongók meg ízes vérembe tapadtak

Jaj ha ín el tudnám mondani mi történt
Meg is szünník nípi író lenni tüstínt
Na elég az hozzá, elveszett a szűröm
Azóta ílek ín testben lelken szűkөн

A gútbú kifelí gyüvet

A gútbó kifelí gyüvet
Láttam ín sok fákbán nyüvet
Tudtam, setít felleg követ
Raktam hát egy jó nagy követ

a gút szájába rája bele.

Hazafelí mentem alatt
Zsíroskenyeremre ragatt
Egy pók, őt níztem szomorun
De már láttam, ez a falum

elím siet, s ürülník bele.

Zokogva keblemre borút
Bús nípem, feledve borút
Bánatot, s gútakat, mikbe
Beljúkesett teringe

ttít a Sanyi de már kifele
van belüle rája meg bele.

PETRENCE SÁNDOR: *A fagyott pacsirta* c.

c. kötete a fagyottpacsirta@gmail.com címen akciós áron megrendelhető

¹ Népszabadság, 2013. május 14., 17.o. „Nem lehet mindenkibű egy Anatól' Franc!”

BODÓ CSIBA GIZELLA verseit

fordította: **ZAWAWI MIRJAM**

Libanon

Libanoni cédrus sikoly-ága
Messze nyúlik a világba. Hiába!
Egyetlen bomba csapott egy házba
Felemelte, lehullott csápjá
Ezer árva maradt utána!

لبنان

أرسلت أعضانها صرخة
تمتد في العالم لبعيد
عبثاً
قنبلة واحدة ضربت منزلاً
رفعها سقطت أجزائها
ألقت بغير ظل وراءها

Senki

Senki nem állhat utamba,
ha van választott utam,
senki nem emelhet fel,
ha nem emelem fel magam.
Nem fűszeres életem
ha éltem sója nem vagyok
sötét marad testem-lelkem,
ha belül valami nem ragyog.
Nyaram melege hidegen hagy
ha az életet nem élvezem
ha létetek nem érzem át
senki nem lesz velem.

لا أحد

لا أحد يقدر أن يعفني في وجهي
إن فوجد طريقته مختار عندي
لا أحد يقدر على رفعني
إذاً أنا لم أرفع نفسي
لأنه يكون لحياتي طعم
إذاً لم أكن لها ولح
في ظل أم حبيبي وروحي
إذاً لم يضيء شعبي من داخله
حرارة حبيبي لأن ترفني
إن لم أستمتع أنا بحياتي
إذاً لم أحمي كيان عروفي
لأنه يعفني رعد جابني

Kikelet

A zsupori tél lassan eloldalog
Kertek alján apró csőr, nyitottan csacsog
Szólt tavasz friss öröme; gyere ki, gyere-ki
Hallod-e? Nem tudsz betelni vele!

الربيع

الشتاء البخل بجزء ذهب
تحت الحرائق منقار طير حفيف يفرز
السعادة تنادي ربيع جديد
هيا بنا
هيا بنا
هل تسمع؟
إن تشيع منقاراً

Az öreg bokor ágain is nyílnak jázminok,
Kiszínesednek a téltől fakó, alvó házsorok,
Ezüst-zöldbe öltözik a szűz olajfa ág,
Mosolyt bólint a kankalin, s rá a hóvirág.

أعنان شجرة عجوز تزهر الياسمين
البوت، ولاكنه ولنا ثمه من الشتاء مستنون
تلس لوناً مضيئاً (أعنان) الزيتون
تبسم وتنحني زهور الربيع
تأثب بالجد في كل ربيع
منطق الإنسان الذي يشكي ولا يفرح
أقطع غصوناً في رناشده (الهموم) وليته
حقت من الطبيعة، لتأسب تسلسل إنعها

Mindig újat hoznak, mindig tavaszok,
Csak az ember ki nem örül, mindig nyavalyog,
Nyisd le száraz ágaid, elhalt gondokat,
Letaposott agyagból is emeld fel magad.

BODÓ CSIBA GIZELLA verseit

fordította: **ZAWAWI MIRJAM**

Kapukon túl

Kapuk zártak,
Kapuk tártak,
Némelyek mögött
Várnak!
Megnyitjuk magunkét
Másnak,
Vagy keretet adunk
A rácsnak!
Kapu bejárat
Az Újba,
Kapu bezárhat
A múltba,
Kitárja szárnyát
a napnak,
melyen majd
százvezrek haladnak,
ha kaput nyit
nekik az Élet,
beköszönhetnek
a Fénynek!

ما بعد الأبواب
أبواب مغلقة
أبواب مفتوحة
وراء بظن منها ينتظرونك!
نفتح أبواب الغمنا
أو نضع الأضغان عليها
باب يدخل للجديد
باب يقفل في الماضي
يفتح جناح باب نور الشمس
سعيير الآفة من خلاله
إذا فتحت الحياة بابها
رُمكن لهم أن يفتحوا نورها

HANGTALAN

A HANG
A HANG
A hang
halkul.

A SZÍV
A SZÍV
A szív
lassul.

A SZÓ
A SZÓ
A szó
elszáll

Hangod,
Szíved
Szótalan már!

صامتة

الصوت
الصوت
الصوت
يحف

القلب
القلب
القلب
يجزأ

الكلمة
الكلمة
الكلمة
تذهب

صوتك
قلبك
وكلمتك
قد صمتت

KŐ-SZABÓ IMRE:

A költözés

Dávid nagyon rossz hangulatban érkezett a térre. Félhat lehetett, mert már szürkülni kezdett. Őszintén, semmihez sem volt kedve. Ez a depresszió már hetek óta kergette, de nem tudta megfejtetni az okát. Ez nem természetes, tudta ezt jól. Egy huszonnyolc éves srácnak, nincs erre semmi oka. De mégis valami űzte, hajtotta, de nem tudta merre. Ettől a tehetetlenségtől a legegyszerűbb lenne, ha fölrobbanna minden körülötte. De ekkora bombát még életében sem látott. Azt kellene tennie, elmenni innen, messzire, ahol nem ismer senkit, mert ezt képtelenség egyszerűen elviselni. Nem bírja a családját. Szörnyű, amikor egy gyerek eljut odáig, hogy szégyelli az apját, anyját. Mert ők egyfajta tehetetlenségben, tespedésben élnek. Csak úgy elvannak. Megisszák egy ültő helyükben azt a két-három liter bort és már is szebbnek látják ezt a szürke, foltokkal teli, megtépázott világot. Valóban, már annyiszor elhatározta, hogy elmegy. Szakít ezzel a környezettel, talán nem is köti őt, olyan sok minden ide, mint azt gondolná. Egyszer kell, annyi erejének lenni, hogy végig csinálja. De hová menjen? A világ ugyan nagy, biztosan lenne benne hely számára, máshol is, de hol van az a máshol? Hallott arról, hogy valaki felkerekedett és csak úgy elköltözött az ország másik részébe, vagy fogta magát és külföldön próbált szerencsét. Ehhez kevésnek érezte erejét, meg nem beszél semmiféle nyelvet sem. Jocó ismerőse mondta, hogy Angliában még a trógernek is jobb az élete. Így bámult a semmibe. Nem akart ilyen hangulatban senkivel sem találkozni, egyedüllétre vágyott.

Sétált a téren, majd később minden cél nélkül lement a Dunáig. Arra gondolt, most már ténylegesen meg kell oldania, hogy elmegy otthonról. A saját életét akarja élni, még akkor is, ha a jelenlegiben van megszokás, meg kényelem, de legalább nem kell eltűnnie ezeket az állandó veszekedéseket.

A Váci út egyik kocsmájában, ivott egy üvegsört, majd visszament a térre. Leült a játszótérnél, a megszokott helyére és várakozott. Később Gittát, azt a kis barnahajú lányt látta átmenni a mozihoz. Tetszett neki, már régóta nézegette. Formás alakját, melleit látva, némi izgalom átfutott rajta. – Szép! – mondta maga elé és csettintett hozzá a nyelvével.

Olyan kihalt volt a tér, mint még soha. Azon gondolkodott, vajon mi történhetett az emberekkel? Félóra múlva Gitta visszajött a mozitól, és amikor meglátta Dávidot, felragyogott az arca.

– Veled akartam találkozni – mondta lelkesedve. – Sikerült! – állapította meg Dávid egyszerűen. Valamit szeretett volna még mondani, Dávid látta az arcán, hogy keresi a szavakat. – Mi baj van? – kérdezte Gittát. A lány arcát hirtelen előntötte a pír. – Szeretnék megkérni valamire – kereste a szavakat a lány. – Segítek, ha tudok, nagyon szívesen! – erősítette meg Dávid. A lány nyelt egy nagyon és mondta: – Van egy üres lakás, itt a Garai utcában. – Oda akarsz költözni? – Igen! – Csak úgy egyszerűen? – csodálkozott Dávid. – Persze! Erre akarlak megkérni. – Segítesz? – nézett könnyörögve.

Dávid megdöbbsent a lány bátorságán. Nézte rövidre nyírt haját, most vette észre, milyen érdekes alakú így a feje. Nem is tudta, hogyan képzei ezt a költözést.

– Kié a lakás? – kérdezte a lánytól.

– Valami öreg suszteré volt.

– Hol van az öreg suszter?

– Meghalt! – mondta Gitta.

– Mikor?

– Két napja.

– Teljes lakás? – nézett Dávid kérdően és arra gondolt, ha ez így van, akkor szerencsés ez a lány.

– Nem, csak egy műhely, de tartozik hozzá egy kis raktár, meg vécé is van benne.

– Önkormányzatnál voltál?

– Minek? – csodálkozott Gitta.

– Így szokták!

– Félsz? – nézett a fiúra és barna szemében, olyan kedves és szép csillogás bujkált, amely megütötte Dávidot.

– Nem! – mondta határozottan a fiú.

– Akkor segítesz?

– Természetesen, csak ne legyen belőle bajod.

– Mások is tettek már ilyet!

Dávid elment Gittával még világosban megnézni a helyet. Az utcában nem találkoztak senkivel. Egy magas sárga ház után következett az a téglaház, amelynek az utcai részén volt a műhely. Kívülről barna, szárnyas ajtó, ugyan olyan színű ablakokkal. A homályos üvegen keresztül, benéztek. A műhely üresen állt, a földön szétszórt újságpapírok, a sarokban egy rozoga vaskályha, szétdobált téglák, mást nem láttak. Az ajtón széles vaspánt, de a karikában lemezből sajtolt, kék tetejű lakat lógott le. – Nem lesz nehéz leverni! – gondolta Dávid.

Aztán Gittával visszament a jelenlegi albérletéhez. Gitta összeszedte minden holmiját, amely elfért két bőröndben. Nehezen vitték, főleg a barna, nagy utazótáskának is beillő bőrönd volt súlyos. Mire a műhelyhez értek úgy tizenegy óra lehetett. Dávid ügyesen leverte a lakatot, a vaspánt nagy csörömpöléssel zuhant a járdára. Ez nagyon megijesztette őket. Már teljesen megbánták az egészet. Gitta és Dávid függetlenül egymástól, hirtelen arra gondoltak, legjobb lenne egyszerűen, most elszaladni, de ezt nem vallották be egymásnak.

Bementek a műhelybe, a sötétség és a dohzag, amely keveredett a talpragasztó csiriz, gyomrot felfordító szagával, elviselhetetlen volt. Ablakot nyitottak, Gitta megpróbált rendet varázsolni, de sehogyan sem sikerült.

– Megbántam már! – mondta a lány szomorúan.

– Ez csak műhelynek jó! – szólt később Dávid.

– Igen! – bólintott a lány.

– Mire számítottál? – kérdezte Gittától és látta remegő ajkát, amint őt nézte.

– Ha sikerül itt maradni, később lakást is kaphatok! – összegezte tervét.

Gitta leült a bőröndre. Dávid is mellé telepedett. Érezte, hogy a lány teste remeg. Átkarolta a vállát.

– Félsz?

– Egy kicsit.

– Elmenjek? – kérdezte később Dávid.

– Nem! Maradjál!

Dávid magához szorította a lányt. Egy idő után érezte, hogy megszűnt a remegése, teste hozzá simul az övéhez. A keze önkéntelenül megmozdult, maga felé fordította a lány arcát. Megcsókolta homlokát, majd az arcát, a száját kereste. A lány már várta ajkát, amely hirtelen egy szenvedélyes csókban összeforrt. Vadul ölelkeztek, mintha minden feszültségükre, félelmükre, ez adna megnyugvást. Egy idő után már csak egymásra figyeltek. A külvilág megszűnt, a műhely dohos szagát sem érezték. Ügyesen kihámozták egymást ruháikból. A bőrönd nem erre lett kitalálva, de apróbb roppanásokkal, hozta a környezet tudtára, hogy egyetért a két fiatal tétével.

Dávid reggelig ott ült Gittával a dohos szagú műhelyben. A szemüket egy percre sem csukták le. A hajnali világosság teljesen más fényt adott ennek a rideg műhelynek. Barátságatlan volt mindvégig. Ebből az egész éjszakából csak egy maradt meg számukra, az ölekezésben telt idő izgalma.

Dávid reggel dolgozni ment, innen a Garai utcai műhelyből. Fáradt volt egész délelőtt. A műszak végi fürdés frissítette fel egy kicsit. Izgult Gitta miatt, ezért elhatározta, hogy megnézi a lányt az elfoglalt műhelyben.

A kocsmánál hallotta, hogy egy rövid hajú, barna lány az éjjel elfoglalta az öreg Csókás bácsi műhelyét, de a rendőrök a délelőtt folyamán kilakoltatták. A vaspánt, visszakerült az ajtóra, csak a lakat volt más és nagyobb.

Dávid állt ott, egy darabig. Az éjjel csodálatos izgalmára gondolt, még most is érezte Gitta testének illatát, ölelő karját. Apró, bizonytalan léptekkel elindult, de az irányt még nem tudta, csak a lányra vágyott.

*

BALOGH ÖRSE:

Pipacsok, papír, akvarell 11x20 cm

CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET

Szikra

Sárgában pompázik
a föld. Simul talpam
alá a zöld, mint anyám
keze alá a dagasztott
kenyér. Párzó faágak
között bokrétát köt a
fény, hullámszik, remeg.
- Üzeni: enyém. -
Varázs- illatával körülölel.
Megrészegülök.
Új életre kelt a kert, s
kapuján már ott lépdél,
libben a nyár. Szikrája
ragyog arcomon.

2013-04-23

Játék

„Játszik a szél
méla vizekkel”
tükrében ezernyi
csillag,

rebben a szív
metsző hajnalon,
fénybuborékban
hallgat.

Támad a vágy
zsarátnok éjben,
gyöngyöző hajnal a
vége,

terjed a ránc
nászi lepedőn,
Éjlovas vágat a
fénybe’.

2013-04-30

Nem engedlek el

/Anyák napjára/

Esőillatban szendereg
az éledő platán.
Arcodon mégis
hervadnak a nappalok,
s csak csorog-csorog
az idő belőled Anyám.
Már súlyos a párna
fejed alatt, s egykor
aranszínű hajad
bánatba hajlott.
Kezeden rohanó vérerek;
– szépeim –
engem dédelgetett.
Öledben mindig ott
pihen óvó kezem,
elúzi félelmedet.
Belédkapaszodom.
Várom, hogy ölbe végy;
– örökké gyermek –
s gyengülő karod
a csillagokig emel.
Ne vágyj el tőlem.

Nem engedlek el.

2013-05-03

KÉPZŐMŰVÉS, KÉPZŐMŰVÉSZET, FOTÓS

BOÓR JÁNOS

Nyugdíjas pedagógus

1935-ben született Előszálláson.

1959-1995-ig Dunaújvárosban tanított, jelenleg is ott él és alkot.

Talált tárgyakkól készít kisplasztikákat, verset ír, és fotózik.

Tagja a Dunaújvárosi Rosti Pál Fotóklubnak, a Váci Mihály irodalmi körnek (a volt AKIOSZ-nak) és a Miskolci Irodalmi Rádióknak. A Dunaferr hetilap külsős munkatársa. Alkotásaival rendszeresen részt vesz kiállításokon.

*2003-ban **Ready Made** címmel készült egy színes katalógus kisplasztikáiról.*

*2004-ben megkapta az **E-MAFOSZ** fotóművészeti diplomát,*

*2005-ben **Lelkem mélyéből felzengő...** címmel jelent meg verses kötet.*

*2006-ban **Mécs László Irodalmi díj pályázatán** III. helyezett lett,*

*2008-ban **Arcok és értékek az acélvárosban** címmel riport könyve jelent meg.*

*2008-ban Az Alkotó Képzőművészek és Írók Országos Szövetsége által alapított **Képzőművészeti Nívódíjjal** ismerték el munkáját.*

*2009-ben **Gondolataim sodrában...** címmel verses kötet jelent meg.*

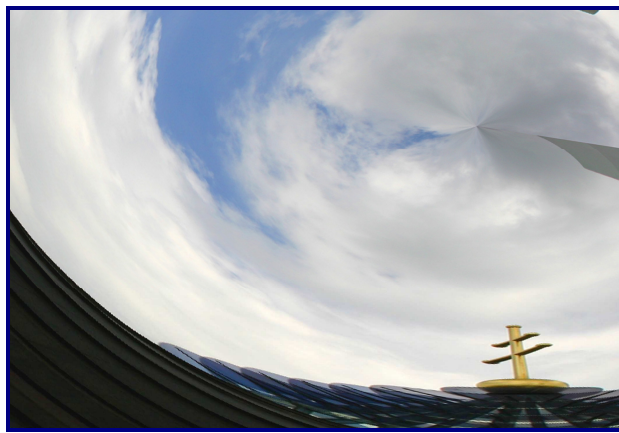
*2010-ben **AKIOSZ Irodalmi Nívódíjat** kapott.*

Fotói általában statikusak. A környezet tájaiból, tárgyairól, régi hangulatokból idéznek apró részleteket, mozzanatokot, amelyek mellett az ember többször is elmegy, de a nagy egészéből nem veszi észre a jó hangulatot kölcsönző szépet, érdekességet, a múltat idéző és nyugalmat sugárzó részleteket. Az alkotó fotói ezt próbálják pótolni.

Ugyanakkor megtalálhatók a fotók között olyan paradoxon képek is, amelyeket a modern fotótechnika eszközeivel szerkesztenek.

Pentele-híd

Forgászél

BOÓR JÁNOS fotói

Pihenő

Homokvár

Dunaújváros, acélszobor-park

Beremend

Keresztek

BOÓR JÁNOS fotói

A rács mögött

Kötvég

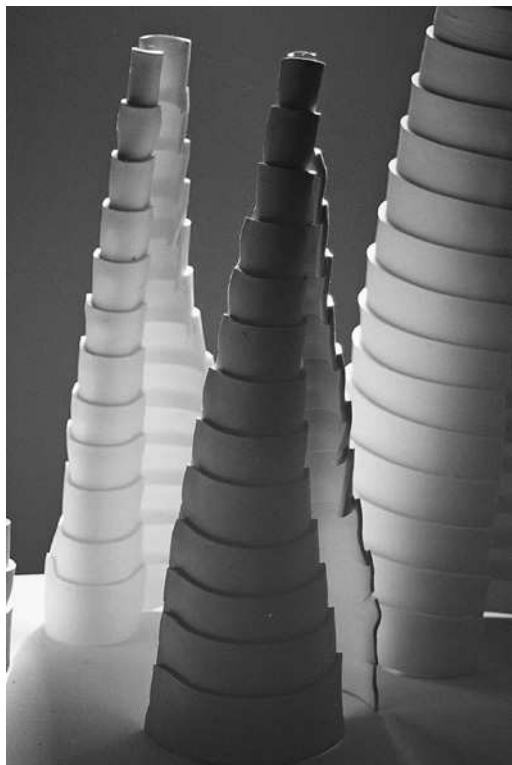

Végtelen

Oldás és kötés

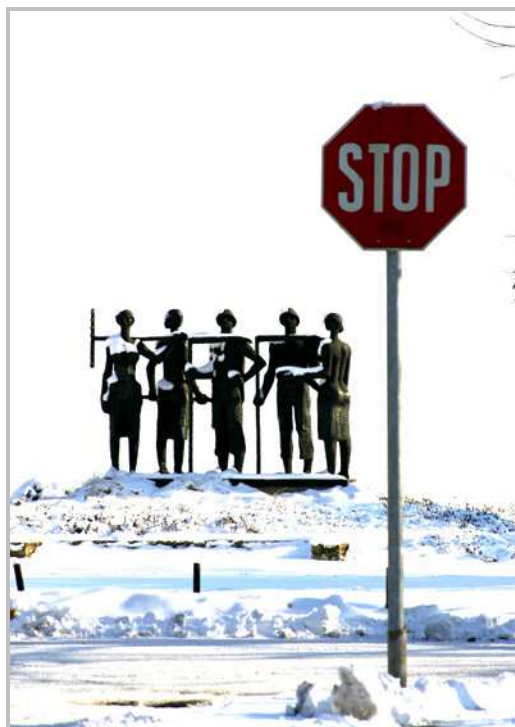
BOÓR JÁNOS fotói

Fényben 1

Fényben 2

Aratók - Téli szünet

Kereszt

BOÓR JÁNOS fotói – ready made

Úrállomás

Az élet sűrűje

Fúrótorny

Szirének

PROSSZER GABRIELLA JÚLIA

Kései vallomás 1.

Adok a szívednek örökre, titkos
menedéket,
egy sóhajtásnyi édes szenvedélyért
cserébe.
Kéred-e?

Kései vallomás 2.

Testem bármily távol lehet, ha
vágyam csillagok
fényével ölel...
Érzed-e?

Kései vallomás 3.

Minden hajnal bíbor fényében
tengernyi vágyam
Téged ölel –ne...
Hiszed-e?

Kérdés

Csavarogtam Hazámban s a
Világban is – korokon át –
volt, hogy szerelem, volt hogy
sz szenvedés várt.
...Te melyik leszel?

2013. május

UMHAUSER FERENC

PERSPEKTÍVA

– A gyorsvasút eldübörgött fölötte. A koszos rongyok közül elővette az almabort. Meghúzta. Nem esett igazán jól, de érezte csökken a nyomás és azt nem bírta elviselni. Reggel fél liter töménnyel kezdte, aztán már mindegy mit iszik, rátöltött. Csupán arra vigyázott, hogy ki ne józanodjon. Megtapogatta diplomáját a belső zsebében, mint mindig, mikor tisztulni kezdett a tudata. – Hát igen, haver! é mondta magának, hiszen már régóta csak magával állt szóba s a régi ismeretség feljogosította arra, hogy csak így lehaverozza magát. – Valóban igaza volt a faternak, tényleg marha sokra vitted, diplomás kukabúvár lettél öreg. De jó így. Szabad vagy mint a madár és a tetvek is úgy nyüzsögnek rajtad, mint kan vereben az atkák, és ha a porban megfürdesz, néhány letéved rólad. Ez jó, mert ennyivel kevesebbet kell vakaródnod, de hát azok is isten teremtményei és ha téged tüntettek ki figyelmükkel?

– Különben is miért bántanád őket, hisz csak az embernek vannak olyan téveszméi, hogy káros meg hasznos. A természetben megvan mindennek a maga helye és feladata.

– Semmi sem véletlen ezen a koszos sárgolyón és ebben az egész hóbelevancba, amit világmindenségnek csúfolnak. Vagy véletlen? De akkor meg az egésznek semmi értelme, mint ahogy annak sem, hogy itt vegetálok és várom, hogy valami csoda történjen. Ha pedig nem hiszek a csodákban, akkor nem tudom minek szennyezem a levegőt? Igaz, erősen küzdök az alkoholizmus ellen, ugyanis amit én megiszok, az nem pusztítja mások agysejtjeit, nekem meg úgylis sok van. Szerencsére azért már fogynak, mert néha már az egyszerű szavak nem jutnak az eszembe. Csak azt nem tudom, minek jut valami az eszembe. Húzok még gyorsan egyet. Ez jó, hogy eszembe jutott.

– Az emlékek nyomasztóak vagy melegséggel töltik el az embert. No de most nyár van, francba a meleggel. Kukafilozófus. Ez jó, ezt a címet én küzdöttem ki magamnak, én is adományoztam, mástól el sem fogadtam volna, az a lényeg, hogy faszagyerek vagyok. A tisztelet és becsület mind csak fogalom, nagy szar, volt az is, most így jó. Igaz most is van. A szomszédom egy nagy patkány. Rögtön odébb húz, ha megjövök, különben akkorát rúgok bele...

– Volt ám feleségem is, meg azt mondták mérnök úr, pedig akkor még elvtárs járta. Érdekes, hová lettek az elvek? Nem baj van másik –, most hitük van. Mondják és mutatják is, nagyon mutatják! Valóban boldogok a lelki szegények és valóban övék, de azzal együtt kinyalhatják, persze ha hagyom, de én nem vágyok rá, jó nagy lapuk nőnek erre. Utolsóból lesznek az elsők, mármint belül utolsók, felúszik a szar a víz tetejére. Azt mondják majd letisztul, de hogy a csudába, mikor újra meg újra beleszarnak.

– Jövő meg múlt, fikció az egész. Meg lehet tapintani? Nem. Bizonyítani lehet? Igen és az ellenkezőjét is. Attól függ honnan nézzük. Szerintük, most én lesüllyedtem, ám a buddhisták szent öregnek tartanának, mert a vágyaim nagy részétől sikerült megszabadulnom, igaz a test súlya még visszahúz és ébrednek alantas vágyaim, de csak idő kérdése és könnyű leszek, felülkerekedek minden mocskon, itt hagyom az esendő porhüvelyt. Jól kitolok majd a tetvekkel, viszont pár kukacnak örömet szerzek. Hogy be fognak majd csípni tőlem! Jól ráfáznak, ha rászoknak, hol találnak mindig piával átitatott hullát? De az már az ő gondjuk lesz, nem az enyém. Ideje indulnom, mert fogy az üzemanyag és ezt nem adják receptre, pedig azt mondják, hogy ez betegség, ennek meg az a gyógyszere, ami az okozója. Akkor meg? De rühellek bemenni a városba, az emberek közé.

– Érdekes milyen hamar elfogadtak. Biztosan hiányoznék nekik, ha nem jelennék meg. Akaratlanul az életük része lettem, hozzátartozom az életképhez, mint a városvédő Ráday kovácsoltvas oszlopa vagy a kutyaszar a járdán, azzal a különbséggel, ha rám taposnak én

káromkodom, nem ők. Engem nagy ívben kikerülnek, azt nem veszik észre, ők milyen ocsmányak, csak ők belül. Ha ki lehetne fordítani őket egy kis időre, négysávós út sem lenne elég, hogy kerüljék egymást.

*

EMBERKE

– „Mi lesz veled emberke?” Tetszenek még erre a filmre emlékezni? Igaz, ma már azok is láthatják, akikkel nyugodtan tegeződhetek, ám nekik már nem ugyanazt fogja jelenteni, mint nekünk vagy az előttünk járóknak.

– Először is az emberke megszületik –, tudom a történet nem itt kezdődik, azonban túl hosszú lenne visszamenni az ősröbbanásig vagy akár az őssejtig – nem tudom és sajnos nem is emlékszem, vajon gondolkodik-e már ilyenkor (de miért ne?), vagy csak érzékel, gyűjtöget, élvezzi a hatásokat, benyomásokat. Hangok, illatok, hő, érintés..., az érzelmek világa kibomlik. Még minden új, érdekes, talán még a pisi sem csíp annyira, talán az is csak egy új élmény, megismerésre váró ismeretlen. Az éhség, az emlő érintése, a szájban összefut a nyál. Ízek. Kóstolgatja az életet. Jó. Ilyenkor még jó! Ez még ünnepnap. Az első. A NAGYBETŰS.

– Talán az egész csak optikai csalódás, hisz az orvosok szerint a csecsemő először mindent fordítva lát, csak később a fejlődő agy teszi helyére a leképzett képet, merevíti ki a dimenziót.

– Az első nap éri az emberkét a legtöbb élmény és ezek a legfontosabbak. A többiek erre fűződnek föl, mint gyöngyök vagy gúzsba kötő láncszemek. Az emberke még mezítelen, azt mondják: „anyaszült...”. Nem, mégsem itt dől el minden, az már sokkal régebben megtörtént, viszont az emberke itt szembesül vele, hiszen az anyaméh melege, a lágy ringatózás a magzatvízben... (Itt most az abortuszról ne essék szó!) A kis emberke nem érti, hanem érzékeli a sugárzó szeretetet. (A hiányát nem, merthogy hiányérzetünk legyen valami iránt, előbb meg kell tapasztalnunk azt.)

– A kitaszítottság... (vagyunk, de ez nem nagy öröm) Szerencsére még nem tudjuk mi az öröm, mi a keserűség. (Kegyelmi állapot?) A dolgok még önmagukért vannak (csak úgy egyszerűen), nem rakódott rájuk még semmi emlék, asszociáció. Még az ami, a maga meztelen valóságában, mint az emberke. Ilyenkor még csak az „én” van (az „Ego” később nő fölénk) és a másik oldal. Ekkor még én vagyok a világ egyik (jobbik) fele, tehát nagyon közel vagyok a középpontjához, nem csoda, hogy úgy érzem körülöttem forog, vagy ha nem, akkor bizonyára rosszul működik, csak most ezt még nem tudom megfogalmazni. Aztán megjelennek a visszatérő élmények, melyek azért még mindig érdekesekek.

– „Aranyosak” vagyunk, „szemünk-fénye”, „bögőmasina”, „szarzsák”. A szavak értelmét nem, de az érzelmi töltést fogjuk. A gonoszság csírája még észrevétlen szunnyadozik, nincs még düh, gyűlölet, keserűség, hogy szárba szökkenjen, ám a szülők már nevelgetik a szikleveleket. Semmit sem tudnak megtagadni tőlünk, az önzés szirmai dajkálták fogantatásunkat s kísérnek (kísértenek) egész életünkben, és csak ezek a szirmok hervadatlanok és frissek a sírcsokrunkban is.

– Az emberke nem tudja elképzelni, hogy a világ létezhetne nélküle is. Az emberke tanulja a világot, a világ már nem érzi szükségét a tanulásnak, neki már berögzött, régi-jó törvényei vannak.

– A világ forog, az emberke nő, ennek ellenére ő egyre kisebb részét tölti ki, mintha a világ gyorsabban nőne, lassan kiszorul belőle, elhanyagolható lesz, a perifériára kerül. A dolgok nevet kapnak s kapcsolódnak, rárakódnak az elvonatkoztatások. Már semmi sincs önmagáért, okok vannak, következmények.

– Egyszerűnek tűnt... Az értelem nem segíti a megértést, inkább szétzilál. Kérdések, a mögöttes dolgok keresése, a „miért” korszak. (Miért ne?) Rendet kell rakni, hogy az emberke el ne vesszen,

el tudjon igazodni. Korlátok kellene. Vezet, tilt kapaszkodó. relativitáselmélet, ha van mihez viszonyítani el lehet igazodni, látszólag. De hát a rend is látszólagos. Élni azért kell! Kell? Az események megtörténnek velünk..., van aki egy filmbe is bele tudja élni magát, van aki az életet is csak szemléli, mintha egy film lenne. Van aki későn ébred. (Késő bánat eb gondolat.)

– A fogalmakkal egy új világot teremtünk, amiben ha nem is tudunk jobban eligazodni, de bocsánatosabb bűn a tévedés. Tényleg tévedés, avagy bűn? Persze a szándékosság... A szándékok milyen talajban nőnek? Ugyanabban a földben miért nő nagyobbra a gyom? Emberke beszél sokszor a cselekvés helyett is. Már neki is vannak megrögzött „régijó” törvényei. A szabályok a kivételek miatt jönnek létre. Ez egy baromság, nem jön létre, hanem felállítjuk. A csúnya szavak mitől lesznek azok?

– Dackorszak..., bölcsőtől a koporsóig... fraktálok kicsiben és nagyban, ismétlődnek, mintha, mégsem egészen, csak hasonló (önmagához, máshoz), de nem azonos („mintha már láttam volna”). Történelmet ír, elveti, átírja. Egyre kevesebb az új vicc, de megpróbál röhögni. nem mindig sikerül. Rendszert változtat, új viszonyok között a régi vicc is másként hat egy darabig. Az emberke kezd elfásulni. Tudást cserélne életért, aztán már azt sem. A fraktált nem lehet megszakítani, végtelen. (Az egész mintát ki kell törölni, hogy az ismétlődéseket elkerüljük. Új mintát? Minek? Hogy kezdődjön minden előlről?)

– „Mi lesz veled emberke?”

MÁNDY GÁBOR

Agyunk rétegei

Az ember képes a költészetre,
meg tud tervezni palotákat,
gyönyörű képeket fest az ecsetje,
hangszereiből zene árad,
képes a könnyörületességre,
nemes ügyekért kész a halálra.
Tudós könyveit bújja egyre,
hogyan léte értelmét megtalálja.
Ez agyunk felső rétegében történik,
amely friss még, alig pár ezer éves.
De vannak régebbi rétegek is,
alárendelve ennek a felsőnek.
És amint lazul a szorítása,
az alsóbb rétegekkel többé nem bír.
Ha háború van, vagy katasztrófa,
előrohan a krokodil.
És véres harc dúl centiméterekért,
hüllő agyunk meg nem hátrál.
Harcolsz, és nem tudod, miért,
elfelejtetted, hogy ember voltál.
Kegyetlen leszel, vérszomjas, vad,
nem győz le szó - csak egy másik hüllő.
Néha eltelik egy évszázad,
míg összeszeded magad,
és újra ember leszel, Istenhez illő.

MÉSZÁROS MÁRTA

Nem hiszek már...

Könnyű léptű tavasz,
nem hiszek már neked.
Lágy érintésedtől
göcsörtös ághegyen
illatos virág serken,
tombol a zöld, és tombol a fény,
s gyors röptű madarak árnya
suhan el az ablak üvegén.
De a rég látott férfi -
bár hangja csendesen zenél még -,
ki társam volt a lázas
ifjúságban, ma csupán vendég.

Kezén, mint fakó pergamen,
feszül a bőr, s pókhálóként
szövik be halvány ráncok a
kézfejét. A csontok őrizte forma
még nemes, de mozdulata lassú lett,
nehézkes. Hogy higgyek hát, tavasz, neked,
hiszen nem tartod be ígéreted;
a megújuló fák, bokrok, füvek
között halomban szárad tavalyi
kincsed - s búcsúra kezét
a hajdani mosollyal arcán,
egy öregember emeli.

BÁRDOS LÁSZLÓ

Megértés

„Helyetted is megértek” — mondta most —,
„helyetted is járom a csalitost,
megoldok indákat, gabalyodott
gallyakat meg gordiuszi csomót;
ha kell, zsebkéssel rontok a bogoknak,
végére járok, hol késik a vonzat,
körmondathoz érve kígyó leszek,
s átfonva őt jelentést préselek;
ha elmém mezőre, ösködbe érne,
naiv galambként röppenek föléje:
sík a síkra, suhanva megbukom;
de ne tudd meg,

mit láttam utamon:

azt hinnéd, utolszor hagytalek itt,
ám *egy* utazás mire sem tanít.
Azok a medrek és vonulatok,
azok a lapályok és kaptatók
csak úgy adnak, ha kész vagyok az útra,
mindig kész: mert nem hagyhatom magukra
sokáig őket: elvadulna mind,
kárörvendőn elmosnák nyomaim,
meredne mind a szirt, szörnyen csodás,
mint elzárkózó meghatározás.
Talán te bolyongnál” — kérdezte nyersen —
„megkövült útvesztők közt elveszetten?
Ücsörgésem hát nem tréfadolog.
Helyetted értek, veled maradok.”

FETYKÓ JUDIT:

„Óh, jaj meg kell halni, meg kell halni!” – előtte, utána, közben...

NAGY BANDÓ ANDRÁS: *Vár rád Toscana* c.
mozaikregényéről

Ez a történet önmagában is érthető, mégis a korábbi, a *Sosemvolt Toscana*-val, az abban megkezdetttel együtt teljes. Mindkét kötet, tehát a *Vár rád Toscana* mozaikregény is azt a módszert követi, melyben az egységek idő és térbeli laza összefüggése adja a végső kifejlést, a történetet.

A szövegrészek, az elbeszélési stílus, a szereplők megszólalásai egy-egy társadalmi réteg jellegzetes beszédmódjával, szóhasználatával eltérnek egymástól – mégis idő- és történet-történetkapcsolatban állnak. A beszédmód a szereplők helyzetére és az épp megélt szituációra utal, a keretként alkalmazott, és egyben feloldó résznek is tekinthető, a *mostot* jelző fejezetek a mai beszélt nyelv elemeiből építkeznek. Az olvasó már az elején tudja a történet tényét: itt valaki meghalt, a gyásszal és az azt átélőkkel, őmiattuk indul a történet.

A mozaikregény mozaikjait értelmezve érdekes felosztást, illetve mozaik-összeillést tartalmaz a könyv. Megjelennek benne a hivatalos híradások Halász Bódog haláláról, temetéséről, életének méltatásáról, a jelen (Lídia és a vele kapcsolatban állók) mintegy keretezik a történetet, melyben folyamatosan zajlik a főszereplő versenyfutása az idővel, és az idő ellen. Az idővel, hogy mindent megírjon, elmondjon önmagáról születendő unokájának; az idő ellen, hogy az egyre tovább kibírja ugyanennek a gyermeknek a megszületéséig. A naplórész különös hangulatú részeket, mozaikokat képez; érdekes, és valószínűleg szándékos, hogy Nagy Bandó nem írat főszereplőjével olyan naplót, ahol az az őt ellátóról, a vele szenvedőről írjon. Lídia mint a családról, a betegről feltétlenül gondoskodó (nő, szerető társ, a biztos pont), fel-feltűnik, mégis háttérbe szorul Bódog naplójában –, ám állandó jelenléte nélkül e napló nem jöhetne létre, Bódog nem lehetne otthon a saját ágyában.

A kötet nagy, lazán összefüggő részletei Halász Bódog naplójából állnak. Halász Bódog naplója az első mozaikokban (szándékosan írok mozaikokat, nem pedig fejezeteket, vagy részleteket, elvégre ezek mozaikregény részei...) a halál állandó emlegetésével, bekövetkeztével foglalkozik, az időből való kifutással, a meg nem tehető jövőbeli lehetőségek elmulasztásával, s miközben folyamatosan még meg nem született unokájának beszél, valójában (nekem legalábbis úgy tűnik), elsiratja önmagát. A betegség, a halál tudomásul vételének fázisai részben kiestek, részben átfedődnek; ez már a *Sosemvolt Toscanában* is egyértelmű. A lelki feldolgozást azonban nem lehet megúszni, ezt Nagy Bandó jól tudja: a halál/haldoklás (tudatlanul is bekövetkező) fázisaival nem könnyű együtt élni, főleg, ha a szereplő egész életében (is) öntörvényű volt. Ezek a fázisok különböző (erősen hasonló) besorolásúak lehetnek, érdemes tudni, mik ezek: elutasítás, tagadás, düh, alkudozás, depresszió, belenyugvás³; vagy: tagadás, elkülönülés/izoláció, harag, alku, depresszió, káosz, tehetetlenség⁴; vagy: elutasítás, düh, alku, kontrollált-ellenőrzött szakasz, kereső-

² Babits Mihály: *Ősz és tavasz között*

³ http://www.lelkititkaink.hu/halal_fazisai.html

⁴ http://www.lelkititkaink.hu/elisabeth_kubler-ross_halal.html

elkerülő, tudatos⁵. – Ugyanakkor együtt is járhat a kereső-elkerülő változat, illetve a tudatos emlékezés.

Bódog, mint említettem, elsiratja önmagát, miközben folyamatosan még meg nem született unokájával folytat egyoldalú beszélgetést. Ezekben a mozaikokban a túlélés egyik fajtáját mutatja meg az író, amikor az üzenetek, a napló viszi túl a már rég megholtat a jövőbe [megelőlegezett időkapszula...], melyeken keresztül a főszereplő megpróbálja a gyökerekhez való tartozás ismereteit megőrizni, ami későbbi fejezetekben szélesen bontakozik ki a család történeteiben. Bódog tudja: „írok magamnak is, magamért” (21. o.), és felmerül benne a paradoxon, a múlt idő ki nem mondhatósága önmagáról. A 22. oldalon kezdődő mozaikon belüli új rész számomra egyértelműen az önelsiratás mondataival indul, egészen a 23. oldal közepéig erőteljesen erről beszél. Villódnak az emlékek, a személyek, akihez valami kötötte, ezzel előkészíti a következő nagy részeket, azok történeteit. A 60-61. oldal *Összenőve* című gondolatsora bele is illik, de ki is lóg a történetből; tömör összefoglaló két együtt élő ember elszakadásáról és a megmaradt társ egyértelmű szándékáról. Hasonlóan a 19. oldalon a külső személy visszaemlékező szövege is megszakítja a naplót, ebben a visszaemlékezésben megjelennek olyan elemek, amelyek később ismétlődnek a könyvben: „van szívlapátod?” „Szívem van, lapátom nincsen.”

Ebből az első nagylélegzetű egységből, mozaiksorból beidézek néhány sort, minden kommentár nélkül: „Azon kívül pedig, tessék megvásárolni az ország legismertebb ... füves emberének könyvét, rákos betegnél és hozzátartozóknak érdekes, izgalmas olvasmányt kínál. A könyv természetesen megrendelhető daganatos betegeknek kedvezményel!”⁶ (97. o.) „A végső tragédia pedig: füledből a meghalt, a távozó hangja veszik ki legelőbb.” (109. o.) „Hát ez a semmi, ez a láthatatlan, sorsával megbékélt semmiség üzen most neked.” (112. o.)

A könyv 118. oldalától megváltozik a beszédmód, megkezdődik az emlékezés a múltra, mely hatalmas időszakot ölel át, az ezerkilencszázas évek elejétől a kétezres évek elejéig, s melyben az író, illetve a naplót író Halász Bódog szabad asszociációi szerint mozog – ebben a regényformában megteheti. A halál tudata, a bekövetkező időmúlás itt látszólag háttérbe szorul, az olvasó azonban tudja, ahogy Bódog is tisztában van vele, a történet verseny az idővel, elég ambivalens verseny... ismét szövegkiemelésekkel folytatnám, mert azok minden másnál jobban jellemzik ezt a fejezetet, és persze el- és leválaszthatatlanok az íróról/tól, Nagy Bandó András saját meggyőződésétől.

Az 56-os eseményekről: „Egyetemistaként ébredsz, este pedig forradalmárként hajtod álomra a fejedet.” „Aztán... jöttek a hírek Budapestről... A többit tudod. Remélem... benne lesz a történelemkönyvedben.” (119-120. o.) És ami utána: „Mert kintről sosem lesz igazam. Akkor sem, ha valóban igazat beszélek. Mert az onnan jött üzeneteknek nincs kockázatuk. Az értelmiség a nemzet testének a csontváza. A tartószerkezet. Erre épül a nemzettest. Mely össze is rogy, ha kicsontozódik. Ha nincs értelmiség, ha nincs szellemi zászlóvivő, oda a test statikája. ...És ma is úgy gondolom jó, hogy nem szakadtam el a hazámtól.” (121-122. o.)

Katonaévekről: „... őket nem gyűlölöm... ... ők csupán egy begyöpesedett egyenruhás közösség torzszülőttei voltak. ... Adj magas rangot a világ legbutább emberének, nevezd ki királynak, meglásd, pár nap múlva halott lesz az összes értelmes alattvalója. Hogy is tudná elviselni a vezér, hogy minden közkatonája okosabb nála.” ... „Egyáltalán: választás sincs.” (122. o.)

A 129. oldalon megismétlődik a már jelzett párbeszéd: „Szívlapátod van?” „Szívem van, lapátom nincsen.” – ahogy a két *Toscanába* a szereplők és helyzetek ismétlődnek, más szempontból bemutatva a majdnem ugyanazt.

A család, a szülők, nagyszülők életére való visszaemlékezések szociológiai rajzok is egyben, a dél-magyarországi falvak paraszti életformáját élők bemutatása a belső, a velük, köztük élő (és/de a már mában élő önmagát és a történeteket [is] átértékelő) szemszögéből. Megjelenik itt az házastársak együttélési gondja, civódásai, válásuk (Bódog házassága is válással végződött...); az

⁵ <http://www.gyaszportal.hu/cikkek/gyasz-fazisai>

⁶ Itt azért nem bírom ki kommentár nélkül: van még (és milyen sok...), aki a rákos betegeken is keresni akar, mindhalálig... Micsoda keserű ironia van ebben a részben...

előregedett szülő gondozása, és az ebben való elhasználódás; gyermekhalál; korabeli hivatalos levél másolata; a két világháború hatása a mindennapokra.

A II. világháborúról⁷: „Mondhatnám felszabadulásnak is, ami akkor is igaz, ha épp a »szabadulás«, a felszabadulás hozta meg számunkra a legkeményebb rabigát.” (201. o.) „Épp úgy dőlt el a sorsunk, ahogy megérdemeltük, és épp azt kaptuk, ami kijárt nekünk.” (212. o.) „Akkor kellett volna szembefordulni a rendszerrel, amikor a németekre tettünk. Meg akkor, amikor nyilasok grasszáltak a fővárosban és szerte az országban.” (203. o.) „És látod, ez az, amiről az imént írtam... .. Hogy elveszejték őket a Don-kanyarban... ..melynek véráldozatát, majdhogynem teljes pusztulását elegendőnek gondolták ahhoz, hogy győzelem esetén ez a kis semmi ország jussoljon a hadizsákmányból.” (202. o.) ... „A választ a hozzánk felszabadítóként érkező orosz had adta meg: fiúk, nem kellett volna. Maradtatok volna otthon.” (202. o.) „A földműves nem született háborúskodásra...” (207. o.) „...mert gyűlölni kellett, másként nincs harc, nincs vér, nincs halál. A szeretet mindenek fölötti erejét hirdető, a »szeresd felebarátodat, mint tenmagadat« tanítást prédikáló, lövészárokból és repesztalálatból, fagyhalálból és éhezéssel mindig kimaradó, nem csajkából étkező püspökök és bíborosok által megáldott zászló alatt kényszerültek annyira szítani a gyűlöletet, míg elegendőnek nem bizonyult az öldökléshez. Ha nincs kellő gyűlölet, nincs harcra készség... nincs háborúzásra kész katona” ... „...Ilyenné kellett válnia annak, aki meg akart maradni – az első parancs ellenében.”⁸ (208. o.) „Nem azért öl hát a katona, mert gyűlölködővé vált, ... inkább, mert élve akar maradni.”

Az I. világháborúról: „Vérrel kavardott esőlé csordogált lé az árokba, és úgy folydogált el alattunk, min égy csörgedező patakocska. Ilyet csak otthon, disznóvágáskor láttam. Csuda, hogy mögmaradtam⁹, fiam, kész csuda.” (218. o.)

Bódog naplója visszatér saját jelenéhez az utolsó szakaszban. A mozaikok rövidülnek, a bejegyzések dátumai között egyre több idő telik el. A halálérzés erőteljesen jelen van, „Átélttem valamit, amit csak kivételes helyzetbe kerülők élhetnek át. A halálélményt. Igen, rám mosolygott a halál.” (261. o.) A Bódog-napló utolsó eleme a könyvben három oldal, ám mégis összefoglaló, levezető lezárás. (262-265. o.)

A jelent képviselik Lídia jegyzetei (6-15. o.) a mindennapok történései mellett a fiatal nő belső vívódásait, a fájdalom, az önfegyelem hatására lassan bekövetkező kiüresedését jól ábrázolják: „Mutatom én, hogy épp olyan erős vagyok, mint ő, egy idő után belefáradok. Vagy inkább belepusztulok.” (9. o.) – (a fájdalom kiüresít és tehetetlenné tesz; ez jelenik meg később Bódog visszaemlékezéseiben, ahol az öreg beteg szülőt ápoló maga is végzetesen károsodik, belebetegszik a gondoskodásba.) A fiatal nő emberi és szakmai vívódásai során érvényes felismerésekre tesz szert: „... mert rájött, nagyon is beszédes lehet a tekintete, és végképp nem akarta kiadni magát.” „Az éhezés az egyik legnagyobb emberi szenvedés.” „... ettől a naptól kezdve, amit ma megtehetek, nem hagyom holnapra! Örökre megtanultam!” – a közmondás szerint is így van: amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra! – majd: „... szokványos hospice dolgom alig van. Bódog felrúgta mindazt, amit tanultam, és semmissé tette mindazt, amit eddig tapasztaltam. ... Nekem azt tanították, hogy a halál eljövételét siettetni nem szabad, és késleltetni se. Ezt az alapszabályt is fel kell rúgnom, ezt is felrúgta Bódog. Ameddig csak lehet, késleltetnünk kell, ami majdnem lehetetlen.”

A két nő találkozása két korosztályt és kétféleképpen való alkalmazkodást mutat meg. (30-42. o.) A beszéd fordulataiban a mai hétköznapi nyelv jelenik meg, egy-egy megszólalás már sablonosnak tetszik, de ez van, ez a ma beszélt nyelv: a Nagy Bandóra jellemző pontossággal van becsatolva az emlékkép, amit az idősebb nő, a volt feleség gondolatai idéznek meg, melynek stílusa,

⁷ Az utóbbi időszakban jelennek meg a II. világháborúról, a magyar katonák/hadsereg abban való részvételéről hasonló értelmű tanulmányok, könyvek, pl.: *A magyar megszálló csapatok a Szovjetunióban - Levéltári dokumentumok 1941-1947.* Szerkesztette: Krausz Tamás, Varga Éva, L'Harmattan Kiadó, 2013

⁸ Ne ölj! – *Tízparancsolat.*

⁹ Dél-alföldi ő-ző beszédmód, mely korábban is többször megjelenik a könyvben

szóhasználata magasan felette van az épp beszélgetőkének. Ennek az emlékfoszlánynak –, vagy ha úgy tetszik mozaiknak a mozaikban – a szereplői a *Sosemvolt Toscanában* már megjelentek.

Kettejük között nem csupán koruk miatt van kontraszt. A férfitől, társtól elvárt viselkedésben is erősen különböznek. Ebben nem csupán a női okosság, vagy alkalmazkodás lehet az ok az együttélés vagy együtt nem élés indoklására – bár az ok végérvényes formában nincs kifejtve; mindketten indokolnak, mindkettőnek van igazsága saját maga szemszögéből, hogy melyiküknek van inkább igaza; az olvasóra marad, mit von le és hisz okként –, hanem a közben megváltozott viselkedési formák, amit az idősebb nő az erős magához kötésben, a fiatalabb a laza kötöttségben vél, hisz megvalósítani. A fiatalabb nő, Lídia állt közelebb a teljes emberi kiégéshez az ápolás során, a vég, a fizikailag nehezen viselhető hetek neki jutottak. Abban mindkét nő közösen gondolkodik, előbb vagy utóbb mindkettő felismerte, hogy az alkotó, a művész külön világban él, és aki ebbe beleavatkozik, az eltávolodik a szeretett férfitől. Sem Saci, sem Lídia nem lehet teljesen vesztes, vagy épp felszabadult, vagy nyertes sorsa alakulásában. Ebben a mozaikban a 35-36. oldalon Saci a házastársak egymás iránti kiüresedését mondja el, amit a fiatalabb nő még nem élhetett át, hisz Bódoggal ténylegesen együtt élt idejük kevés volt, ő még másként látja a megrögzött szokásokat, és mivel már nincs, akiről beszélnek, értelmezi és lezárja a témát. A két nő beszélgetése végül lezárul, a rész beszédmódja ismét visszatér a szokásos mai szóhasználathoz. Kiürültek a csészek, kiürült a beszélgetés, a szereplők mennek a maguk útján.

Bódog napló-mozaikjainak első csoportját szakítja meg (és közben oldja is ezzel a megszakítással a Bódog gondolatai-vívódásai által keltett már-már kibírhatatlan feszültséget), Lídia és Zoltán mozaikja (98-102. o.). Ennek párbeszédei ismét a mai hétköznapi nyelv sajátosságait mutatják. Itt szakad fel Lídia önmagára vett fegyelme, és a könyvet indító naplójegyzete után, egy másik embernek itt beszél kertelés nélkül a történetéről. Rövid, mégis jelentős része ez a kötetnek.

Dóra és Lídia kettőse között (266-276. o.), mellett ott van a csecsemő, a fizikai túlélés képviselője. A nők beszélgetése a gyászról, a fájdalom levezetéséről szól, a felvillanó képek (muskáтли) és a Bódoggal összekötött emlékek a jelenben maradnak. Katartikus a befejezés: a két nő sírva borul egymásra. A sírás már megjelenik a Sacival való találkozáskor is. Itt azonban az író olyan magasra teszi a megoldást, annak feszültségét, hogy az érzelmi túlcsofordulás nélkül elviselhetetlen. Lehet persze azt is mondani, édes-szirupos befejezés. Ez azonban nem áll meg. Az emberi fájdalmak és örömeik kifejezése, és valójában az érzelmi-értelmi élet velejárója a sírás. Ez a csúcs, ez a rendkívüli befejezés mást is jelent, legalábbis az én olvasatomban. Itt ismét valami új kezdődik, és ennek az újnak sugallata van az olvasóhoz: véleményem szerint Nagy Bandó András ezzel nem fejezte be ezt a történetet... folytatás-íze van a történetnek...

A Vár rád Toscana a gyász, a halálérzés levezető könyve.

A modern tudományok, a gyógyászat, gyógyszergyártás, a társadalmi átalakulások olyan állhiteket táplálnak/tápláltak be emberek tömegeibe, amelyek egyenesen vezetnek a halál elutasításához. Az emberi tudás mindenek felettiséget sugallók mellett civilizációnkban elég hamar kiveszett a gyász kimutatása. Nem is mondom itt azt, hogy a gyász kimutatásának szokása, netán joga. Meghalni szinte kizárólag kórházi körülmények közt „illik”; egyre ritkább, egyre kevesebb, aki mégis otthon végzi be életét. A társadalmi átalakulás, a családok megélésének gondja megköveteli a nők munkába állását. A munkahely mellett lehetetlenné válik az otthoni betegellátás, ápolás. Még egészségügyi szakember szájából is elhangzik időnként: az ápolásra szoruló betegnek, az elöregedetteknek erre specializálódott intézetekben van a helye. Valóban ez lenne a normális?... mitől lett nem-normális az otthoni ápolás, a beteg, vagy az idős ember otthoni ellátása haláláig? A filmek szereplői a legnagyobb veszteségekkor is „semmi baj” mondogatják egymásnak, miközben sebesülnek, károsodnak, meghalnak. De ami a fő: „semmi baj”... és még a másik hamis szlogen: „szeretlek”, ám láthatóan, és gyakran egyik sem igaz az épp zajló történetben...

Fenti gondolatsor után visszatérek a *Vár rád Toscana*, illetve Nagy Bandó András *Toscanainak* lényegéhez. Nagy Bandó történetei a hétköznapiakban megeső fájdalmas események olyan feldolgozásai, ahol az olvasó átélheti a szereplőkkel a betegséget, a halált, a gyászt; a halálos betegséggel való szembesülés után a főszereplő időintervallumra kiszabott idejének fizikai és lelki

történeit. Maga a halálos betegség, a halál bekövetkeztenek tudata végig jelen van, még akkor is, mikor a szereplők épp időben vagy földrajzi helyen máshol vannak a történetben. A főszereplő haldoklik, a haldoklás eleveníti fel benne a múltat, a múlt-émlékek részleteit, melyek az ő, az egyén biztos elmúlása miatt szakadnak fel benne.

A könyvnek ez az egyik „titka”, ahol az olvasó megláthatja, hogyan van ez a másik embernél. A másik „titok” a gyász levezetésének módja. Nem csupán a hátramaradók gyászáról van itt szó, a főszereplő kimondatlanul önmaga életét és meg nem élt idejét is gyászolja. Az egyén, az olvasó, te, ti, én, mindannyian kíváncsiak vagyunk a mások halálélményére. Ez a könyv olyan történetet mond el, olyan viselkedési mintákat mutat, melyek sokakban eltűntek, vagy elnyomódtak (épp a fentebb emlegetett megváltozott viselkedési formák miatt, ahol a gyász levezetésére nincs idő, ahol a gyász, fájdalom megmutatása már nem illik bele abba a képbe, [az az erős, aki ezt titkolja, leküzd... vagy épp az az elvart?...], ahol a halál mégis *van*, az emberi magas tudás és megváltozott vélekedések ellenére/mellett is). Ez a (két) könyv a betegséget, haldoklást, halált, és az utána következő gyászunkat tárja fel, esendőségeinkkel, és a halál, a gyász közelében vagy épp az által kiváltott felemelkedéseinkkel.

A kötet keretezése, és főleg a befejező rész katartikus lezárása rendkívüli élményt ad. A halál látszólagos hiábavalósága mellett élet születik, az egyik már épp anyja emlőjén van, a másik hamarosan világra jön.

A könyv, a könyvek párbeszédeiben érdemes odafigyelni a nők közti beszélgetésekre. Ezt egy férfi írja: olyan író írja-szerkeszti ezeket a nők által elmondott véleményeket, naplófeljegyzést, aki sok tapasztalatot szerzett életében, aki már érti az élet és az emberi játszmák lényegét (szeretetet, kiüresedést, csalódást, be nem teljesült vágyakat [itt a megélt szakmai vágyakra gondoltam], és éli, érzi a nagy katartikus pillanatokat).

Az egyes mozaikokat, fejezeteket Rakovszky Zsuzsa, Csorba Győző, Orbán Ottó, Bor Ambrus, Makay Ida, Lódi Ferenc, Ady Endre, Pindarosz, Somlyó György, József Attila, Tömörkény István, Popper Péter, Radnóti Miklós, Illyés Gyula, Petri György idézetekkel kezdi az író. Remekül kiválasztott sorok. Rakovszky Zsuzsa versének kiemelt sora nyitja és zárja a kötetet.

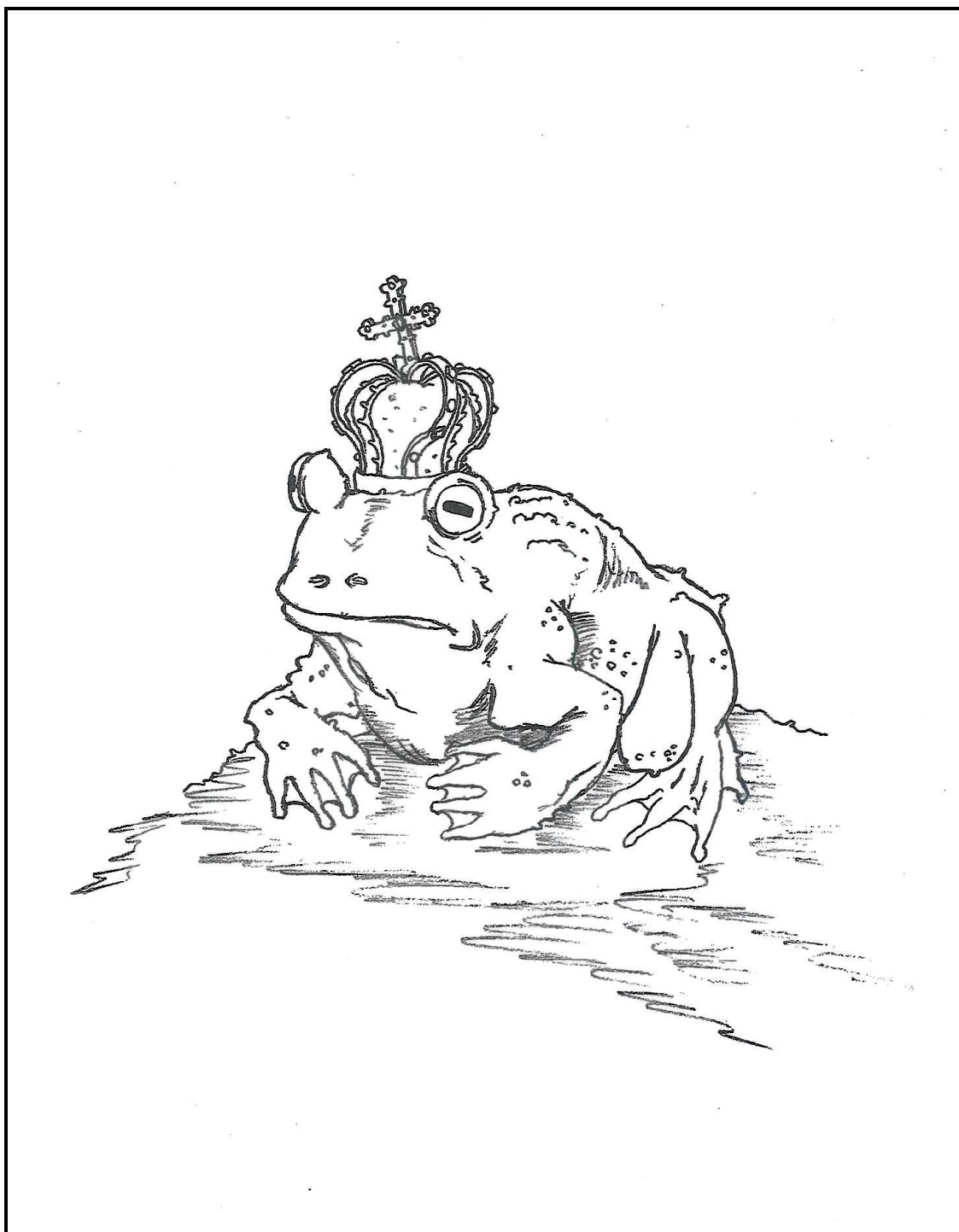
A *Toscanák* letehetetlenek. A fő történetszál mellett átfognak időben bő száz évet, annak történelmi, egyéni történeti ábrázolásával. Az író esze a helyén van: eredetét nem tagadja meg, szereplői sorsa átfogó szociológiai rajz. Azon sem csodálkoznék, ha a szerző egyszer egybevonná a két kötetet, vagy épp megtoldaná még egy harmadikkal, mint azt a jelen kötet vége sugallja... „Minden valaminek a folytatása.”¹⁰

Nagy Bandó András: *Vár rád Toscana*, Orfű, 2011, Szamárfül Kiadó Kft, 280 oldal, CD melléklettel, keménykötés

Bp., 2013. május 10.

---

¹⁰ Rakovszky Zsuzsa: *Helytörténet*

Kívánj valamit, ha mersz

KEGLOVICH T. MILÁN